

Νίκος Κ. Μανούσης
1893-1956

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΛΕΥΚΩΜΑ

Εμπλουτισμένο με προσωπικές αναμνήσεις,
αφηγήσεις και αναφορές

Νίκος Κ. Μανούσης
1893-1956

Φωτογραφικό Λεύκωμα
Εμπλουτισμένο με προσωπικές αναμνήσεις,
αφηγήσεις και αναφορές

Νίκος Στ. Μανούσης
Επιμέλεια

Αθήνα, Ιούλιος 2009

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

Νίκος Κ. Μανούσης
1893-1956

Φωτογραφικό Λεύκωμα
Εμπλουτισμένο με προσωπικές αναμνήσεις,
αφηγήσεις και αναφορές

ISBN: 978-960-08-0483-6

Πρώτη έκδοση: Ιούλιος 2009

© Νίκος Στ. Μανούσης
Κήπων 5, 145 64 Κηφισιά

Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, έτος ιδρύσεως 1891
Κεντρική διάθεση: Σόλωνος 116, 106 81 Αθήνα
T: 210 3833434, F: 210 3832294
E: contact@isideris.gr, S: www.isideris.gr

Επιμέλεια κειμένων και φωτογραφιών:
Νίκος Στ. Μανούσης

Τυπογραφική επιμέλεια:
Αλίκη Σαλίμπα

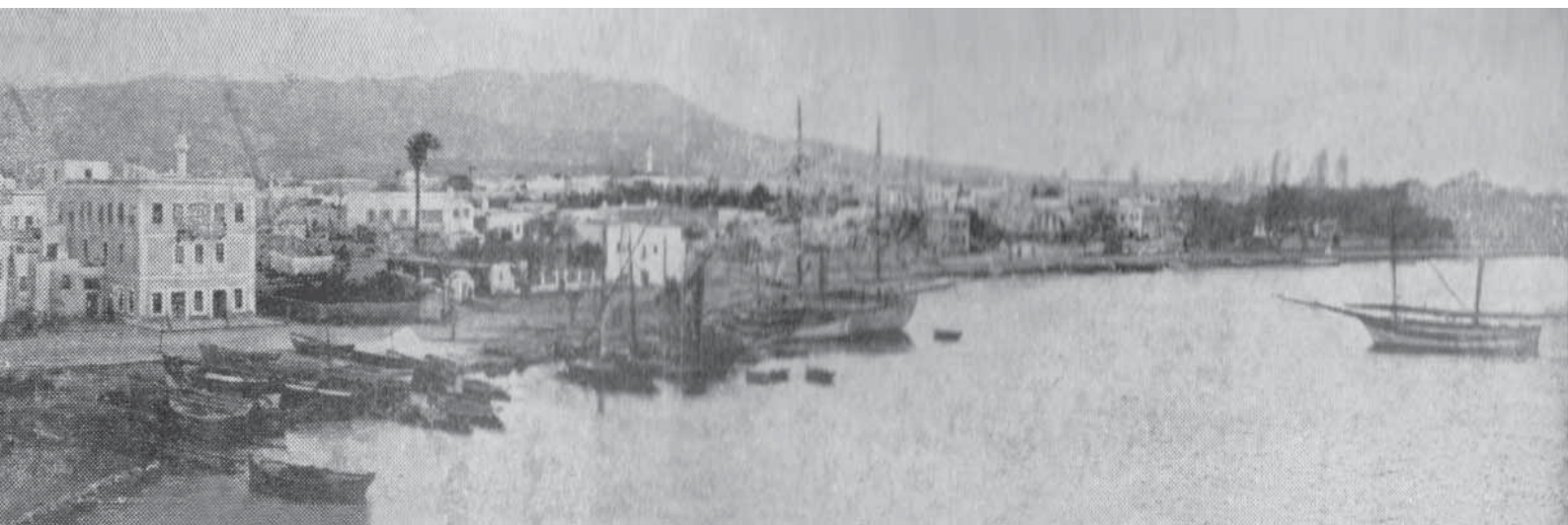
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση και μακέτα εξωφύλλου:
Φωτεινή Σκουρή

Το παρόν λεύκωμα εκδόθηκε με δαπάνη του Νίκου Στ. Μανούση

Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών χλωρίου και φιλικό προς το περιβάλλον

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής άδειας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

*Αφιερωμένο στη Μνήμη όλων
των Κών που αγωνίσθηκαν
για την Απελευθέρωση της Δωδεκανήσου*

Κως: Γενική άποψις της πρωτεύουσας και του λιμένος όπως ήταν προ της καταστροφής εκ των σεισμών. (Φωτογραφία από το βιβλίο του Σκ. Ζερβού, Ύμνοι της Δωδεκανήσου, 1934, Αθήνα).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΚΩΟΥ ΚΑΙ ΝΙΣΥΡΟΥ ΝΑΘΑΝΑΗ	11
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΜΙΧΑΛΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ	12
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΓΙΩΡΓΟΥ ΝΙΚΗΤΙΑΔΗ	13
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΑ Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗ	14
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΖΑΧΑΡΙΑ Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΗ	16
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΡΙΠΟΛΙΤΗ	17
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΧΑΤΖΗΣΤΕΡΓΟΥ	18
ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	19
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ	23
ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ	24
Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ	26
ΓΑΜΟΣ	27
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ	28
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΡΑΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ	31
Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ ΜΑΝΟΥΣΗ	34
Η ΊΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΤΟ 1934	36
ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΗ ΝΕΟΛΑΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	37
Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΟΣ	40
Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΑΠΟΒΙΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΩ	41
ΔΙΑΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ	43
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΙΤΑΛΟΚΡΑΤΙΑΣ	47

ΕΝΑΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΟΣ ΚΟΥΡΕΑΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ ΒΟΗΘΑΕΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ	48
ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ	52
Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ	62
ΔΕΛΤΙΑ ΑΦΙΞΕΩΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΚΩ - ΑΘΗΝΑ - ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	63
Η ΔΙΑΜΟΝΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΤΟ 1947	64
ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ	67
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΚΩ	70
ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΚΩ	72
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ	81
ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ	84
Η ΦΙΛΙΑ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟ ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗ.....	92
ΩΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ ΤΗΣ 28 ^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1947 ...	96
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ	101
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ ΚΑΙ ΣΕ ΑΛΛΑ ΕΝΤΥΠΑ	102
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΗ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ	105
Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΚΩ ΜΕΤΑ ΤΟ 1947	106
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΟ 1947	110
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗΣ ΤΟΥ, ΩΣ ΠΡΑΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΘΗΡΑΪΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑΣ	113
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΣΗΜΟΦΟΡΗΣΗ	114
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΗ	124
Ο ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΤΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΑΠΑΘΕΟΦΑΝΟΥΣ	126
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	135

**ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΩΟΥ & ΝΙΣΥΡΟΥ**

Αριθμ. Πρωτ.: 112

Τῷ Ἐλλογιμωτάτῳ
κ. Νικολάῳ Στ. Μανούση, Ψυχιάτρῳ,
Εἰς Κηφισίαν

Ἀγαπητέ κύριε Μανούση,

Ἐν χαρᾷ πολλῇ πληροφορηθέντες τὴν ἔκδοσιν λευκώματος ἀφιερωμένου εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ πεφιλημένου ὑμῶν θείου ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΜΑΝΟΥΣΗ, ἀνδρός εὐπατρίδου καὶ φιλανθρώπου, ἐπὶ σειρᾷ ἐτῶν ζήσαντος ἐν Νέα Ὑόρκη καὶ ἐκεῖθεν δράσαντος ὑπὲρ τῆς φιλιότητος αὐτοῦ γενετήρας Κῶ, ἀπευθύνομεν συγχαρητηρίου προσηρσεις καὶ εὐχάς.

Ὁ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΜΑΝΟΥΣΗΣ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν Μεγάλων Εὐεργετῶν τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐκδώσας ἐν ἔτει 1934 τὸ «ΚΩΔΑΚΟΝ ΛΕΥΚΩΜΑ», τὰ ἔσοδα τοῦ ὁποίου ἀπεσιτάλησαν καὶ διετέθησαν ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ σημερινοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ μετὰ τὴν ἐξ αἰτίας τοῦ φονικοῦ σεισμοῦ τοῦ 1933 πλήρη καταστροφὴν τοῦ ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει τῆς Κῶ παλαιοῦ τοιοῦτου.

Διὰ τὴν συνεισφορὰν τοῦ ταύτην εἰς τὴν ἀνάγεσιν τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τῆς Κῶ, συμπαρομαρτυμένης καὶ ὑπὸ τῆς ὑπὲρ τῶν δεινοπαθούντων κατὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν γερμανικὴν Κατοχὴν συμπατριωτῶν τοῦ οἰκονομικῆς συμπαρομαρτυρίας, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Κῶ, τῇ ἡμετέρᾳ προτάσει, ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως τὴν χάραξιν τοῦ ὀνόματος τοῦ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΜΑΝΟΥΣΗ εἰς τὴν Στήλην Ἀθανασίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ, τοῦτου κατατασομένου ἐν τῇ χορείᾳ τῶν Μεγάλων Εὐεργετῶν.

Συγχαίροντες καὶ αὐθις τὴν ὑμετέραν Ἐλλογιμότητα ἐπὶ τῇ ἐκδόσει ταύτη, εὐχόμεθα ὑμῖν τε καὶ τῇ κατ' οἶκον ὑμῶν ἐκκλησίᾳ πᾶσαν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου ἡμῶν Θεοῦ εὐλογίαν καὶ ἐνίσχυσιν ἐν πᾶσι ἐν οἷς κατὰ Θεὸν πράττετε ἀγαθοῖς καὶ διατελοῦμεν μετ' εὐχῶν διαπύρων καὶ τιμῆς.

Ἐν Κῶ, ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει, τῇ 6ῃ Ἰουλίου 2009

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΜΑΝΟΥΣΗΣ
ΚΩΟΥ & ΝΙΣΥΡΟΥ ΝΑΘΑΝΑΗΛ

Νικόλαος Κ. Μανούσης

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΜΙΧΑΛΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Αγαππτέ Νίκο,

Δέξου τα ειλικρινή και θερμά μου συγχαρητήρια για το εγχείρημα της επανέκδοσης του *Κωακού Λευκώματος* του αείμνηστου θείου σου, Νίκου Μανούση, και κυρίως για τον εμπλουτισμό αυτού με στοιχεία από τη ζωή του.

Θεωρώ πως η προσπάθεια αυτή είναι ένας ελάχιστος φόρος τιμής προς τον αγνό αυτόν πατριώτη, τον αείμνηστο Νίκο Μανούση. Τον θυμάμαι ζωντανά από τα παιδικά μου χρόνια, σαν έναν καλό γείτονα και έναν έντιμο συνεργάτη του αειμνήστου πατρός μου. Πάντα με το χαμόγελο στα χείλη, πάντα καλοσυνάτος, πάντα ευπρεπής, προσπαθούσε με την πραότητα που τον διέκρινε να συμβουλέψει, να καθοδηγήσει, μα πιο πολύ να εμφυσήσει την αγάπη και το σεβασμό που πρέπει να έχουμε για την πατρίδα.

Διαπνεόταν από έναν αγνό και ανιδιοτελή πατριωτισμό που τον καθοδηγούσε σε κάθε εκδήλωση της σεμνής και υποδειγματικής ζωής του.

Ήταν ένας ευπατρίδης που έζησε, για να τιμήσει την πατρίδα του Κω μέχρι την τελευταία του πνοή.

Κως, Φεβρουάριος 2009

Με εκτίμηση,

Μιχάλης Χατζηνικολάου

Πρόεδρος Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Κω

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΓΙΩΡΓΟΥ ΝΙΚΗΤΙΑΔΗ

Η παρούσα έκδοση αποτελεί φόρο τιμής σε έναν εξαιρετο πατριώτη, τον Νικόλαο Μανούση, ο οποίος έχει προσφέρει πολλά στη Δωδεκάνησο και κυρίως στην ιδιαίτερή μας πατρίδα, την Κω. Συνδυάζεται με την επανέκδοση του *Κωακού Λευκώματος*, το οποίο εξέδωσε αρχικά ο αείμνηστος Νικόλαος Μανούσης το 1934, στη Νέα Υόρκη, για να ενισχυθεί η ανοικοδόμηση του Μητροπολιτικού Ναού του Αγίου Νικολάου που είχε καταστραφεί με το σεισμό του 1933.

Η εξαιρετική επιμέλεια της έκδοσης, που έγινε από τον αγαπητό μου φίλο Νίκο Μανούση, ανιψιό του αείμνηστου Νικολάου Μανούση, δεν απευθύνεται μόνο στους Κώους ή στους Δωδεκανήσιους, αλλά σε όλο τον ελληνικό λαό, και επιχειρεί να αναδείξει τη ζωή, τη δράση, το ήθος, την προσωπικότητα και τον πατριωτισμό του Νικολάου Μανούση. Ο Νικόλαος Μανούσης διέθετε όλα τα στοιχεία του Έλληνα της διασποράς που μέσα από τη ψυχή του αναβλύζει η ελληνική εθνική συνείδηση, η αγάπη προς την πατρίδα και η έντονη επιθυμία να προσφέρει σε αυτήν.

Η σκέψη και η θαυμαστή δραστηριότητα του Νικολάου Μανούση επικεντρώνονται στον ασυγκράτητο ζήλο του για το εθνικό ζήτημα, πρωτοστατώντας σε όλες τις κινήσεις για την απελευθέρωση της Δωδεκανήσου. Εναντιώθηκε στη φασιστική βία των Ιταλών και παρέμεινε εξόριστος από το νησί. Κατά τη διάρκεια του πολέμου και της γερμανικής κατοχής, απέστειλλε χρηματικά ποσά στη γενέτειρά του για τις ανάγκες των απόρων και δεινοπαθούντων συμπατριωτών του.

Μέσα από τις σελίδες του *Λευκώματος* ζωντανεύει η πολυσχιδής δράση και η προσωπικότητα του Νικολάου Μανούση, αναδεικνύοντας τις ανθρώπινες αξίες και την αγνή ιδεολογία του πατριωτισμού, σε μία εποχή που κυριαρχεί η παγκοσμιοποίηση και η πολυπολιτισμικότητα. Ταυτοχρόνως, δίνεται και σε μας η δυνατότητα να τιμήσουμε αυτό το μεγάλο πατριώτη που έχει τιμηθεί επανειλημμένως και έχει λάβει την ύψιστη τιμή από την πολιτεία, η οποία του απένειμε το Χρυσό Σταυρό του Τάγματος του Φοίνικα.

Συγχαρητήρια για την ωραία πρωτοβουλία.

Με εκτίμηση,
Γιώργος Νικητιάδης
Βουλευτής ΠΑΣΟΚ Δωδεκανήσου

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΑ Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗ

Στα παιδικά και εφηβικά χρόνια μου, στη γενέτειρα, συνήθιζα να περνώ πολύ χρόνο, όχι πάντα μελετώντας, στο δικηγορικό γραφείο, που διατηρούσε ο πατέρας μου μαζί με τον αλψμόνητο Βύρωνα Χατζηπροδρόμου, σε μια από τις πιο ήσυχες γειτονιές του κέντρου της πόλης Κω, κοντά στα δικαστήρια, στην («διάσημη» σήμερα για άλλους λόγους) οδό Ιωάννη Ναυκλήρου 2.

Ανάμεσα στις δικογραφίες, τα βιβλία και τους κώδικες, τους ανυπόμονους πελάτες και τα ωραία ιταλικά έπιπλα, ξεχώριζε στον τοίχο του γραφείου ένα πορτραίτο του Ελευθέριου Βενιζέλου. Επρόκειτο για μια επιχρωματισμένη φωτογραφία του εθνάρχη, σε νεαρή σχετικά ηλικία, την οποία ο Γ. Κουτσουράδης ήταν ιδιαίτερα περήφανος να επιδεικνύει σε πελάτες και επισκέπτες τονίζοντας σχεδόν πάντα, ως επωδό, ότι, πριν καταλήξει στην Κω, κοσμούσε τη Λέσχη Φιλελευθέρων της Νέας Υόρκης. Εγώ, θαυμάζοντας πάντα τον μεγάλο Κρητικό, τον Λευτέρη, που λευτέρωσε τους υπόδουλους Έλληνες, όπως ανέφερε συχνά ο εκ μητρός παππούς μου Αχιλλέας Μουζάκης, έμενα με την απορία, που δεν μου λύθηκε τότε, πώς η φωτογραφία αυτή βρέθηκε από τη Νέα Υόρκη στην Κω. Τα χρόνια πέρασαν, οι συνθήκες και οι άνθρωποι άλλαξαν, άλλοι πέθαναν, νεότεροι πήραν τη θέση τους, το δικηγορικό γραφείο ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗ-ΧΑΤΖΗΠΡΟΔΡΟΜΟΥ διαλύθηκε και η φωτογραφία, με την αινιγματική της προέλευση, πήρε υπομονετικά τη θέση της ανάμεσα στα άλλα αντικείμενα και βιβλία του γραφείου για να παραδοθεί στην επόμενη γενιά.

Ένα πρόσφατο δώρο από καρδιάς του αγαπητού μου Νίκου Μανούση, μια χειρόγραφη επιστολή του πατέρα μου προς τον φίλο και πατέρα του, Σταμάτη, έλυσε την απορία τόσων χρόνων. Τη φωτογραφία του Βενιζέλου είχε δωρίσει στον Γεώργιο Κουτσουράδη ο θερμός πατριώτης Νίκος Κ. Μανούσης! Είχε προηγηθεί σχετικό αίτημα προς τούτο, για μια φωτογραφία του Βενιζέλου, σε μια εποχή, αμέσως μετά την ενσωμάτωση, όπου ο κόσμος, ελεύθερος πια, ήθελε να εκφράσει τα καταπιεσμένα από την ιταλοκρατία εθνικά και πολιτικά του αισθήματα.

Για τον δωρητή της φωτογραφίας είχα ακούσει, φυσικά, πολλά μέσα στην οικογένειά μας. Είχα πολλές φορές φυλλομετρήσει το *Κωακό Λεύκωμα*, που είχε εκδώσει ο Νικόλαος Μανούσης στην Αμερική για να συνδράμει τους Κώους μετά το μεγάλο σεισμό του 1933. Το πώς αυτό το ιστορικό ντοκουμέντο, που σήμερα ανατυπωμένο γίνεται πια κοινό κτήμα χάρη στον ανεψιό του, βρέθηκε στη οικογενειακή μας βιβλιοθήκη, παραμένει άγνωστο. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η επιμελημένη εκδοτική προσπάθεια της εποχής εκείνης αποπνέει τη λαχτάρα και το πάθος του ξενιτεμένου Κώου να κάνει αισθητή την ιδιαίτερη πατρίδα, τα προβλήματα και τους ανθρώπους της στην Αμερική και όχι μόνο, σε χρόνια δίσεκτα και πικρά. Η προσφορά του Ν. Μανούση, ορώμενη στο ιστορικό πλαίσιο της εποχής εκείνης, δεν είναι ευκαταφρόνητη. Στην εποχή, που οι διεθνείς συνθήκες επέβαλλαν στη Μητέρα-Πατρίδα να περιοριστεί σε διακριτικό, παρασκηνιακό, μόνο προστατευτικό, για τους Δωδεκανήσιους, ρόλο, την ανάδειξη του άλυτου δωδεκανησιακού προβλήματος ανέλαβαν αυτόκλητα τα ξε-

νηπεμένα παιδιά και στον εθνικό αυτό ρόλο ο Μανούσης, χωρίς να λογαριάσει θυσίες, κόπους και έξοδα, ανταποκρίθηκε με το παραπάνω.

Συγχαίρω τον συνονόματο ανεψιό του για την ανά χείρας έκδοση, που ξαναζωντανεύει τον αγωνιστή θείο του και συντηρεί την ιστορική μνήμη των παλαιότερων, ενώ κάνει γνωστή στους νεότερους μια ενδιαφέρουσα σελίδα της τοπικής ιστορίας, στην οποία δικαιοματικά έχει περάσει ο Νικόλαος Κ. Μανούσης.

Αχιλλέας Γ. Κουτσουράδης
Καθηγητής Νομικής Σχολής
Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΖΑΧΑΡΙΑ Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΛΗ

Σπεύδω να εκφράσω αισθήματα χαράς για την ευγενή πρωτοβουλία του φιλόμουσου συμπατριώτη μας Νίκου Στ. Μανούση, γνωστού γιατρού στην Αθήνα, να επιμεληθεί τη φωτομηχανική επανέκδοση του σπάνιου *Κωακού Λευκώματος* (Νέα Υόρκη 1934) του αείμνηστου θείου του, Νικολάου Κ. Μανούση, και να φροντίσει επίσης για τη δημοσίευση των εγγράφων που αναφέρονται στη ζωή και τη δράση του Κώου εκείνου της Αμερικής.

Η προσφορά στο ευρύτερο κοινό των ιστορικών αυτών τεκμηρίων εμπεριέχει αρκετές συμβολικές υπομνήσεις. Πρώτη και σημαντικότερη: αποσαφηνίζει και επικαιροποιεί το πρόσωπο του φτωχού Κώου μετανάστη, την κοινωνική δράση του στη χώρα υποδοχής, την ανάδειξή του σε πρωταγωνιστή στον συλλογικό αγώνα για την ηθική και υλική στήριξη των υπόδουλων τότε Δωδεκανησίων. Έπειτα, οι σχετικές μαρτυρίες συμπληρώνουν το συγκινητικό κεφάλαιο των Κωακών Συσσωματώσεων στον Νέα Κόσμο, κατά το πρώτο τρίτο του 20^{ου} αιώνα.

Για να γίνω σαφέστερος, ας μου επιτραπεί να θυμίσω ότι ο Νικ. Κ. Μανούσης (30 Ιουνίου 1893-16 Μαΐου 1956), από φτωχή οικογένεια της Κω, ξενιτεύτηκε, μικρός, στη Νέα Υόρκη, όπου και άσκησε το επάγγελμα του κουρέα. Γρήγορα ξεπέρασε τις βιοτικές μέριμνες της καθημερινότητας και επιδόθηκε με θαυμαστό ζήλο στην προβολή των εθνικών δικαιών της ιταλοκρατούμενης Δωδεκανήσου. Ενδιαφέρθηκε για τη συγκέντρωση χρημάτων και τη μυστική, λόγω των ιταλικών απαγορεύσεων, αποστολή τους στην Κω για την ενίσχυση των σχολείων και την αποκατάσταση των ζημιών από τον καταστρεπτικό σεισμό της 23^{ης} Απριλίου 1933. Ειδικά, άλλωστε, το 1934, για το ξαναχτίσιμο του μητροπολιτικού ναού του Αγ. Νικολάου στην πόλη της Κω, εξέδωσε, με ωραία εικονογράφηση, το προαναφερθέν *Κωακόν Λεύκωμα*, το οποίο διέθετε προς ένα δολάριο.

Ο Μανούσης, και κατά τη διάρκεια του πολέμου και επί γερμανικής Κατοχής (1943-1945), συνέχισε να στέλνει χρηματικά εμβάσματα στην Κω προς ανακούφιση των αναξιοπαθούντων.

Μετά την Ενσωμάτωση, επάξια τιμήθηκε από την ελληνική Πολιτεία, η οποία του απένειμε τον Χρυσό Σταυρό του Τάγματος του Φοίνικος.

Ως προς τη σωματειακή οργάνωση των Κώων στις Η.Π.Α., τα πρώτα χρόνια του περασμένου αιώνα, οι πληροφορίες του Μανούση μάς είναι πολύτιμες και αξίζει να τις επικαλεσθώ για χάρη της ιστορικής διαδρομής της Κωακής Διασποράς. Έτσι, στη Νέα Υόρκη, ιδρύθηκαν και λειτούργησαν οι Σύνδεσμοι των Κώων «Ελπίς» και «Αγία Παρασκευή», η Αγαθοεργός Αδελφότητα των Αντιμαχιτών «Ιπποκράτης», ο Σύλλογος Κυριών και Δεσποινίδων Κώων η «Μεροπίς», η Αδελφότητα των Καρδαμιωτών «Γενέθλια της Θεοτόκου» και στο Πίτσμπουργκ ο Σύλλογος των Κεφαλιανών «Τα Εισόδια της Θεοτόκου».

Οι σύντομες αυτές επισημάνσεις δικαιολογούν, νομίζω, τη χαρά, τη συμπαράσταση και την ευγνωμοσύνη των σημερινών Κώων για την εκδοτική προσπάθεια που ανέλαβε ο ρέκτης ανεψιός ενός ιδεολόγου πατριώτη.

Θεσσαλονίκη, Φλεβάρης 2009

Ζαχαρίας Ν. Τσιρπανλής

Ο. Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΡΙΠΟΛΙΤΗ

Αγαπητέ μου Νίκο,

Σου ζητώ συγγνώμη που άργησα να ανταποκριθώ στην επιθυμία σου να απευθύνω ένα χαιρετισμό με την αφορμή της έκδοσης, εκ μέρους σου, του δεύτερου λευκώματος, του αφιερωμένου στον αιμνήστο θείο σου και αγαπητό μας οικογενειακό φίλο Νίκο Μανούση.

Ο συμπατριώτης μας Νίκος Μανούσης, τον οποίον ε γνώρισα μαζί με την ευγενέστατη σύζυγό του, Άννα, επέστρεψε στη γενέτειρά του Κω από τη Νέα Υόρκη – ΗΠΑ, μετά την Ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου με τη Μητέρα Ελλάδα, όπου είχε μεταναστεύσει τα δύσκολα χρόνια της ιταλικής κατοχής, για να βοηθήσει τη φτωχή οικογένειά του, όπως και άλλοι συμπατριώτες μας εκείνα τα χρόνια.

Πράγματι δεν εβοήθησε την οικογένειά του μόνο, εργαζόμενος σαν κουρέας, αλλά σαν «καλός και ήσυχος πατριώτης» που έβραζε στις φλέβες το αίμα του για τα σκλαβωμένα Δωδεκάνησα και ιδιαίτερα την Πατρίδα του, Κω, λαχταρούσε να τα δει μια μέρα ελεύθερα από τη φασιστική κατοχή. Εργάζεται ακούραστα και ιδρύει με άλλους πατριώτες, το 1918, την Εθνική Ένωση Δωδεκανησίων, το 1928 τη Φιλική Εταιρεία Δωδεκανησίων Αμερικής και το 1934 τη Δωδεκανησιακή Νεολαία Αμερικής (ΔΝΑ), της οποίας η δραστηριότητα τελειώνει με την υπογραφή στο Παρίσι, το 1946, από τις Μεγάλες Συμμαχικές Δυνάμεις, της παραχώρησης της Δωδεκανήσου στη Μητέρα Ελλάδα μετά από 500 χρόνια σκλαβιάς σε διάφορους κατακτητές. Η εθνική δράση του αιμνήστου Νίκου Μανούση δεν σταματά εδώ, αλλά ενδιαφέρεται και για την ιδιαίτερη Πατρίδα του, την αγαπημένη του Κω. Έτσι, με τον αιμνήστο και καλό επίσης πατριώτη μας Νικήτα Χατζηνικήτα εκδίδουν το *Κωακόν Λεύκωμα*, το διαθέτουν και τις εισπράξεις του τις αποστέλλουν στη Μητρόπολη της Κω για την ανοικοδόμηση του Μητροπολιτικού Ναού του Αγίου Νικολάου, που είχε καταρρεύσει κατά τον καταστρεπτικό σεισμό της 23^{ης} Απριλίου 1933.

Επίσης, ενθυμούμαι, μαζί με τον αιμνήστο, και έναν άλλο καλό πατριώτη, τον αδελφό του, Σταμάτη Μανούση, που εβοήθησαν οικονομικά την ενθρόνιση του Α' Μητροπολίτη Κω, Μακαριστού Εμμανουήλ Καρπάθιου μετά την Ενσωμάτωση.

Οι δραστηριότητες του αιμνήστου μεγάλου πατριώτη της Κω δεν έχουν τέλος. Είναι γνωστές και έχουν καταγραφεί από ιστορικούς που δεν χρειάζεται να τους περιγράψω. Γι' αυτό και η Πολιτεία τού απένειμε τον Χρυσό Σταυρό του Φοίνικα σε αναγνώριση των όσων προσέφερε στην πατρίδα Ελλάδα.

Ο Νίκος Μανούσης για όσους τον ε γνώρισαν ήταν ένας ευπατρίδης, ένας κοσμοπολίτης με ανεξάντλητο χιούμορ, με μεγάλα ψυχικά χαρίσματα, ένας αγνός και τίμιος πατριώτης.

Δεν θα τον ξεχάσω καθώς και την ευγενέστατη σύζυγό του, Άννα, καθώς και τα γλέντια μας στα περίφημα «ρεφενέ» πάρτι που διοργάνωνε η παρέα μας.

Αιωνία τους η μνήμη.

Κως, Μάιος 2009

Με εκτίμηση,

Δημήτρης Τριπολίτης

Πρόεδρος του Συλλόγου Παλαιών Πολεμιστών Κω

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΧΑΤΖΗΣΤΕΡΓΟΥ

Μαθητής του Ιπποκρατείου Γυμνασίου Κω συμμετείχα σε εκδήλωση που έγινε στο κινηματοθέατρο της πόλης μας δια να τιμηθούν συμπατριώτες μας αγωνιστές.

Εκείνη την ημέρα άκουσα δια πρώτη φορά το όνομα Νικόλαος Μανούσης, ο οποίος τιμήθηκε με τον Σταυρόν του Φοίνικα όχι μόνο δια την προσφορά και βοήθεια στην κατεστραμμένη Κω από τον σεισμόν του 1933, αλλά και δια τους αγώνες του για την απελευθέρωση της Δωδεκανήσου. Ως φοιτητής είχα την τύχη να γνωρίσω τον Νικόλαο Μανούση. Άνθρωπος απλός, μειλίχιος και ανθρωπιστής, είχε την εκτίμηση της Κωακής κοινωνίας δια τη συμπεριφορά του και την αγάπη που έδειχνε στον πλησίον του. Βιοπαλαιστής στην ξενιτιά και συγχρόνως πρωτεργάτης στους αγώνες δια την απελευθέρωση της Δωδεκανήσου.

Η Επιτροπή ονοματοδοσίας του Δήμου Κω, τιμώντας τη μνήμη του, έδωσε το όνομά του σε δρόμο της πόλης μας. Το *Κωακόν Λεύκωμα* του Νικολάου Μανούση είναι ένα τμήμα της Ιστορίας του τόπου μας και η επανέκδοσή του θα θυμίζει στους σύγχρονους, αλλά και στις επερχόμενες γενεές, τις θυσίες και τους αγώνες ανθρώπων όπως ο αείμνηστος Νικόλαος Μανούσης.

Κως, Φεβρουάριος 2009

Με εκτίμηση,

Θεόφιλος Χατζηστεργός

Οφθαλμίατρος.

Τέως πρόεδρος Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Κω

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Άραγε, πόσος χρόνος χρειάζεται για να γνωρίσεις την ιστορία του τόπου σου, πόσος χρόνος για να γνωρίσεις τους ανθρώπους που εργάστηκαν γι' αυτόν, τους ανθρώπους που αγωνίσθηκαν γι' αυτόν και που, πιθανά, αν θες να τους θυμάσαι, θα πρέπει να τους ζήσεις, να νιώσεις τον τρόπο που αγωνίσθηκαν, τον τρόπο που έζησαν, τις στιγμές που έγιναν ιστορία.

Τα βιώματα που ζεις, όταν τα διαβάζεις, όταν τα βλέπεις να εκτυλίσσονται μπροστά σου, τα θυμάσαι και η μνήμη έχει ανάγκη τους μηχανισμούς αυτούς.

Η σιωπηλή ανάγνωση του παρατιθέμενου υλικού, ίσως δώσει στις παρούσες και μελλοντικές γενιές το στίγμα του ταξιδιού του Νίκου Κ. Μανούση.

Το λεύκωμα εκδίδεται ως αφιέρωμα στον Νίκο Κ. Μανούση. Πέρα από τη σύντομη βιογραφία του, που στο μεγαλύτερο μέρος συνέταξε ο Ιστορικός-Δικηγόρος Βασίλειος Χατζηβασιλείου, τον οποίο και ευχαριστώ για την προσθήκη στοιχείων από το αρχείο του, περιλαμβάνει επίσης:

- Φωτογραφίες ανέκδοτες, από το πλούσιο φωτογραφικό αρχείο του Νίκου Κ. Μανούση, τοποθετημένες στις διάφορες περιόδους της ζωής του (οικογένεια, γάμος, Νέα Υόρκη, παρασημοφόρηση, επιστροφή στην πατρίδα, κηδεία).
- Κείμενα από την αλληλογραφία του με τον Οικουμενικό Πατριάρχη Αθηναγόρα, ενδεικτικά της σχέσης των.
- Γραπτά κείμενα από τους αγώνες στην Αμερική και τη δράση του.
- Τον επικήδειο του Γυμνασιάρχη Γαβριήλ Παπαθεοφάνους.
- Συνέντευξή του σε εφημερίδα στα Αγγλικά (μεταφρασμένη στα Ελληνικά, σαν αυτοβιογραφία).
- Αλληλογραφία με τον Δικηγόρο και τέως Δήμαρχο Κω, αείμνηστο Γεώργιο Κουτσουράδη.

Ό,τι εμπεριέχεται στο Λεύκωμα αυτό, αποτελεί ένα δείγμα της προσωπικότητας του Νίκου Κ. Μανούση, ενώ παράλληλα παρατίθενται και ιστορικά στοιχεία της περιόδου αρχές και μέσα του περασμένου αιώνα, σχετιζόμενα με την Κω.

Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στο ιδιόχειρως γραφέν με τίτλο «Γενεαλογία οικογενείας Κ. Ν. Μανούση» από τον Αναστάσιο (Τάσο) Μανούση από όπου ελήφθησαν αποσπάσματα από τη ζωή και τη δράση του αδελφού του Νικολάου, που συνετάγη την 1^η Αυγούστου του 1982 στο Γηροκομείο Αθηνών.

Το μεγαλύτερο μέρος του φωτογραφικού υλικού του είναι από το προσωπικό άλμπουμ-αρχείο του Νίκου και της Άννας Μανούση. Οι περισσότερες φωτογραφίες έχουν ληφθεί στην Αμερική από τον ίδιο ή φίλους του με τη δική του φωτογραφική μηχανή που φυλάσσεται στην Κω, και από τον Γιώργο Σαρούκο.

Τα αποκόμματα εφημερίδων είναι πρωτότυπα και οι ταχυδρομικές κάρτες (cartes postales) επίσης από την αλληλογραφία του με Κώους φίλους και τα αδέρφια του στην Αθήνα (αρχείο Σταματίου και Τάσου Μανούση).

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον Δήμαρχο Κω, Γεώργιο Κυρίτη, που με την πρωτοβουλία του για τις επετειακές εκδηλώσεις για το σεισμό της Κω με κινητοποίησε προς τη δημιουργία του Λευκώματος, και στον Αχιλλέα Κουτσουράδη που με παρότρυνε παλαιότερα στην αρχική αυτή μου σκέψη. Επίσης, θερμές ευχαριστίες στον Κώστα Κογιόπουλο για τη στήριξη της έκδοσης.

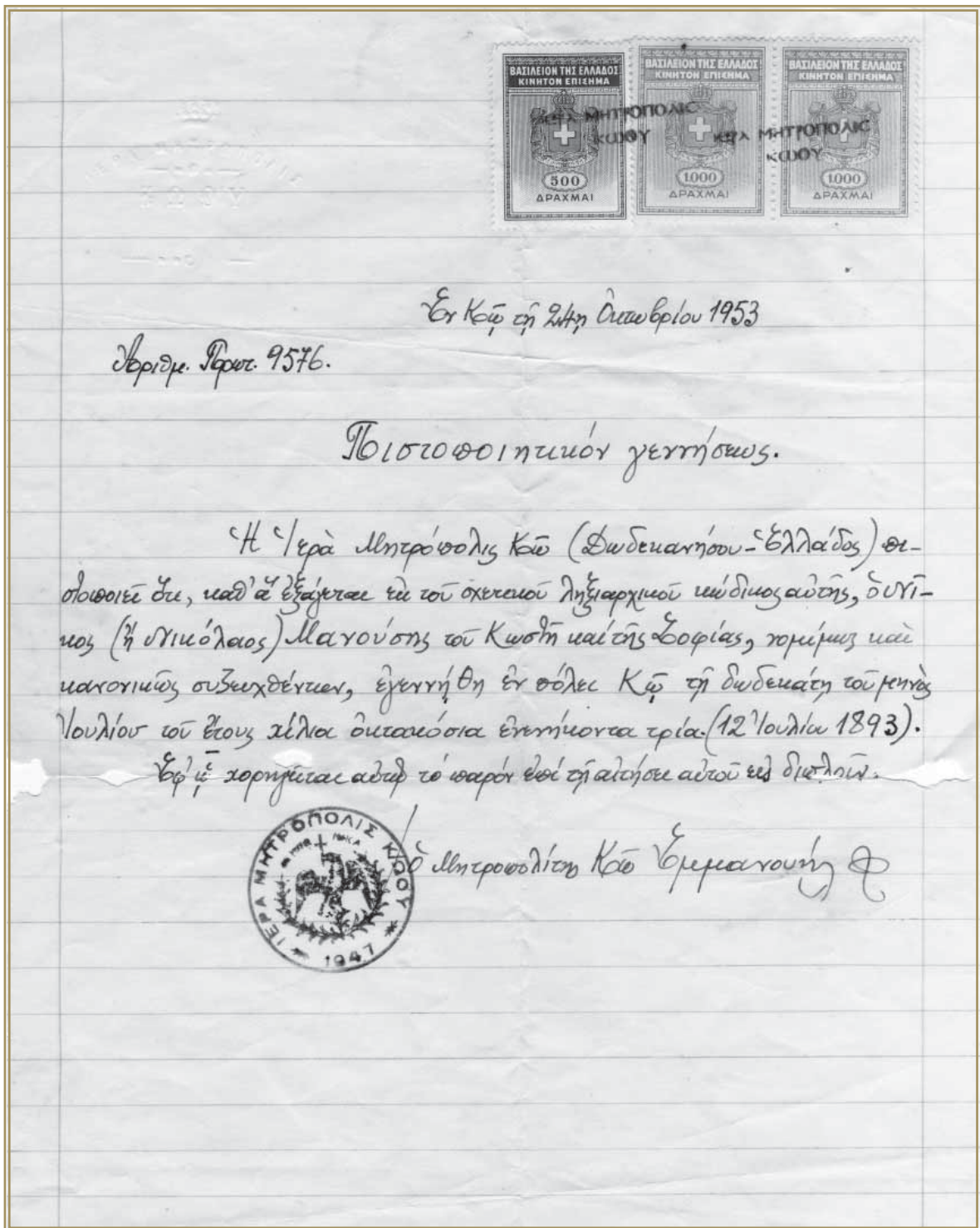
Δεν θα μπορούσα τελειώνοντας να μην αναφερθώ στη συμβολή των παιδιών μου και της συζύγου μου. Η Βίκυ και η Νινέττα Μανούση με υπομονή έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη δακτυλογράφηση του παρόντος καθώς και στη μετάφραση αποσπασμάτων από διάφορα έντυπα.

Η σκέψη μου είναι στραμμένη στον αείμνηστο αδελφό μου Δημήτρη που έφυγε πρόωρα από τη ζωή. Τον Δημήτρη τον είχε βαφτίσει ο Νίκος Κ. Μανούσης.

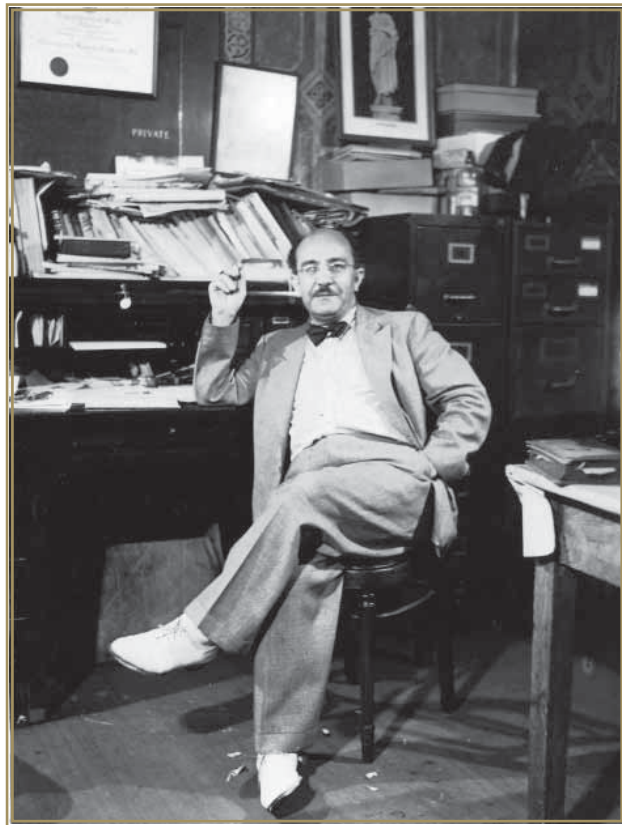
Αθήνα, Ιούλιος 2009
Νίκος Στ. Μανούσης

Ο Νίκος Κ. Μανούσης.

Πιστοποιητικό γεννήσεως: «Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ σχετικοῦ ληξιαρχικοῦ κώδικος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κω».

Ο Νίκος Κ. Μανούσης στο γραφείο του.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

μεταξύ Μύθου και Ιστορίας*

Ο Νίκος Κων/νου Μανούσης γεννήθηκε στην πόλη της Κω στις 30 Ιουνίου του 1893. Από μικρό, η φτώχεια τον ανάγκασε να ξενιτευτεί στη Νέα Υόρκη, όπου εργαζόταν ως κουρέας, τέχνη που έμαθε από τον πατέρα του. Γρήγορα επέδειξε ασυγκράπητο ζήλο και θαυμαστή δραστηριότητα για το εθνικό ζήτημα, πρωτοστατώντας σε όλες τις κινήσεις για την απελευθέρωση της Δωδεκανήσου. Οι Ιταλοί, που γνώριζαν τη δράση του, τον είχαν εξόριστο από το νησί του όλα τα χρόνια της φασιστικής βίας και δεν του επέτρεπαν να έλθει να προσκυνήσει τα ιερά χώματα της λατρευτής του πατρίδας. Το 1928 ταξίδεψε από την Αμερική στην Αθήνα. Πήρε το πλοίο για τα Δωδεκάνησα, με προορισμό την Κω, φέρνοντας μαζί του επιταγή με αρκετά δολάρια, που συγκέντρωσε από τους ομογενείς, για την ενίσχυση των εκπαιδευτηρίων του νησιού, αλλά οι Ιταλικές Αρχές αρνήθηκαν την αποβίβασή του. Παρέμεινε στο πλοίο μέχρι τη Ρόδο, χωρίς να μπορέσει κι εκεί ν' αποβιβαστεί, και γύρισε στον Πειραιά, αφού παρέδωσε κρυφά την επιταγή στον κλητήρα της Μητρόπολης Κω, που ανέβηκε για το σκοπό αυτό στο καράβι, ταξιδεύοντας μαζί του μέχρι την Κάλυμνο. Το 1934 θα εκδώσει στη Νέα Υόρκη πολυτελέστατο *Κωακόν Λεύκωμα*, 94 σελίδων, όπου θα εξιστορεί το μεγάλο δράμα των συμπατριωτών του από το φοβερό σεισμό της προηγούμενης χρονιάς, που σκόρπισε το θάνατο και μετέτρεψε σε σωρούς ερειπίων την όμορφη πόλη της Κω, κάνοντας έκκληση σε Κώους και Δωδεκανησίους της Αμερικής να συνδράμουν τους σεισμόπληκτους. Τις εισπράξεις από την πώληση του βιβλίου αυτού διέθεσε για την ανοικοδόμηση του Μητροπολιτικού Ναού του Αγίου Νικολάου. Αλλά και κατά τη διάρκεια του τελευταίου πολέμου και της γερμανικής Κατοχής δεν θα πάψει ν' αποστέλλει με κάθε δυνατό μέσο διάφορα χρηματικά ποσά στη γενέτειρά του, για τις ανάγκες των απόρων και δεινοπαθούντων Κώων. Σειρά άρθρων του, που δημοσιεύτηκαν κατά καιρούς στην ημερήσια εφημερίδα *Εθνικός Κήρυξ* της Νέας Υόρκης και αλλού, θ' αποφασίσει τον Ιούλιο του 1947 να εκδώσει στην Αθήνα με τίτλο: *Η γόνιμος εθνική δράσις των Δωδεκανησίων Αμερικής* και με υπέρτιτλο: *30 έτη συνεχών αγώνων υπέρ της Δωδεκανησιακής Ελευθερίας*. Από τη 16σέλιδη εκείνη έκδοση αντλήσαμε υλικό για τη συγγραφή αυτών των σελίδων. Ο Νίκος Κ. Μανούσης αμέσως μετά την Ενσωμάτωση θα εγκατασταθεί οριστικά στο νησί του, όπου, τιμώμενος κι ευγνωμονούμενος από την Πολιτεία –το 1955 η Ελληνική Κυβέρνηση του απένειμε το Χρυσό Σταυρό του Τάγματος του Φοίνικα– και από όλους τους συμπατριώτες του, θ' αφήσει την ύστατη πνοή του στις 16 Μαΐου του 1956.

* Απόσπασμα από την *Ιστορία της Κω*, του Β. Χατζηβασιλείου, 1990.

ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ

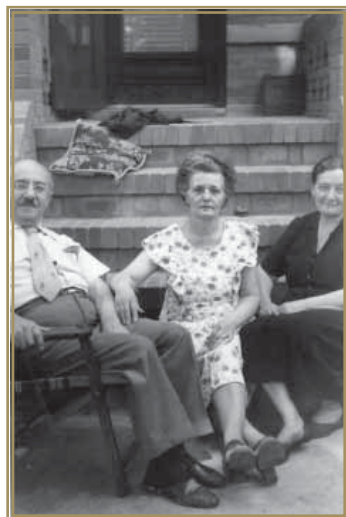
Ο Νίκος Κ. Μανούσης ήταν ο δεύτερος στη σειρά μεταξύ 6 αδελφών. Πατέρας του ήταν ο Κώστας Ν. Μανούσης και μητέρα του η Σοφία Κ. Μανούση το γένος Σταματίου Αναστασιάδη, από το Πυλί της Κω.

Με τον αδελφό του, Σταμάτι.

Με τους γονείς του.

Με τη γυναίκα του, Άννα, και την αδελφή του, Κοραλία.

Τα αδέλφια του Τάσος, Ανθή, Σταμάτης και οι γονείς του, Κωστής και Σοφία.

Δελτίο ταυτότητας
του Κωνσταντίνου Ν. Μανούση
(1920).

Το διαβατήριο του Κωνσταντίνου και της Σοφίας Μανούση με το οποίο μετέβησαν στον Πειραιά μη αντέχοντας τις απειλές και τις καταπιέσεις που εδέχοντο από τους Ιταλούς για τη δράση των παιδιών τους, Νίκου και Σταμάτη, στην Αμερική και στην Αθήνα (1930).

Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Το 1909, σε ηλικία 16 ετών, μετά από πολλές ταλαιπωρίες και με μικρή χρηματική βοήθεια από τους γονείς του, εκπληρώνει τον πόθο του να μεταβεί στην Αμερική και αποβιβάζεται στη Νέα Υόρκη.

Εργάζεται αρχικά στο εστιατόριο του πολυκαταστήματος Macy's και σιγά-σιγά δημιουργεί δικό του μαγαζί (κουρείο) στο εμπορικό κέντρο της Νέας Υόρκης.

Στο πρώτο του σπίτι
στη Νέα Υόρκη.

«Ο ταπεινός κουρέας από την Κω, του οποίου τα στήθη φλόγιζε η πιο δυνατή πατριωτική φωτιά, έδωσε την ώθηση για την οργάνωση του δωδεκανησιακού απελευθερωτικού αγώνα». Πρόεδρος ήδη του Κωακού Συλλόγου «Ελπίς» συνέλαβε την ιδέα ίδρυσης μιας δωδεκανησιακής οργάνωσης, με σκοπό τη διεξαγωγή αγώνος για την ελευθερία (1917).

Πιστοποιητικό της άφιξης στη Νέα Υόρκη το 1909.

Το πλοίο Argentina με το οποίο
απεβιβάστη το 1909 στη Νέα Υόρκη.

Άποψη από το Μουσείο στο Ellis Island
της Νέας Υόρκης.

ΓΑΜΟΣ

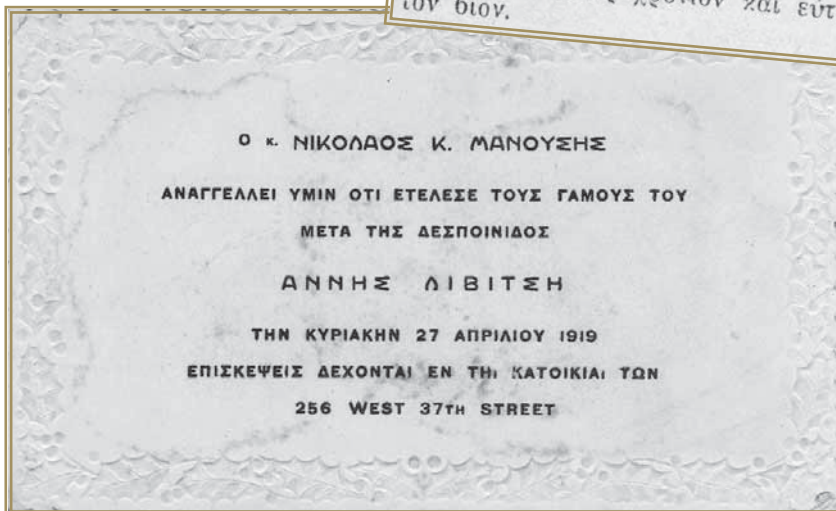
Οι νεόνυμφοι.

Το 1917 γνωρίζεται με την κόρη σπουδαίου Νισυρίου σφουγγαρά, Άννα Λιβίτση, την οποία παντρεύεται μετά από δυο χρόνια.

Ὁ ἐκ τῆς νήσου Κῶ καταγόμενος καὶ ἐν τῇ πόλει μας διαμένων κ. Νικόλαος Κ. Μανούσης, ὁ θερμοουργὸς καὶ ἐνθουσιώδης Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἐθνικῆς Ἐνώσεως τῶν Δωδεκανησιῶν, ἣτις τόσῃν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ μέχρι τῆς σήμερον πατριωτικὴν ἐργασίαν, ἐτέλεσε τοὺς γάμους του κατὰ τὴν Κυριακὴν, 27ην Ἀπριλίου, μετὰ τῆς δεσποινίδος Ἄννης Λιβίτση, κόρης προικισμένης μὲ ὅλα τὰ χαρίσματα ἑκείνα, ποῦ καθιστοῦν τὰς Ἑλληνίδας ἰδεώδεις συζύγους.

Ὁ «Ἐθνικὸς Κήρυξ» συγχαίρει θερμῶς τὸ εὐάριστον ζεῦγος καὶ εὐχεται αὐτῷ μακροχρόνιον καὶ εὐτυχὴ τὸν βίον.

Από την εφημερίδα της Ν. Υόρκης Εθνικός Κήρυξ, συγχαρητήριο για το γάμο. (Απρίλιος 1919).

Το αναγγελτήριο του γάμου τους.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ
Φωτογραφίες ανέκδοτες - Σιωπηρή αφήγηση

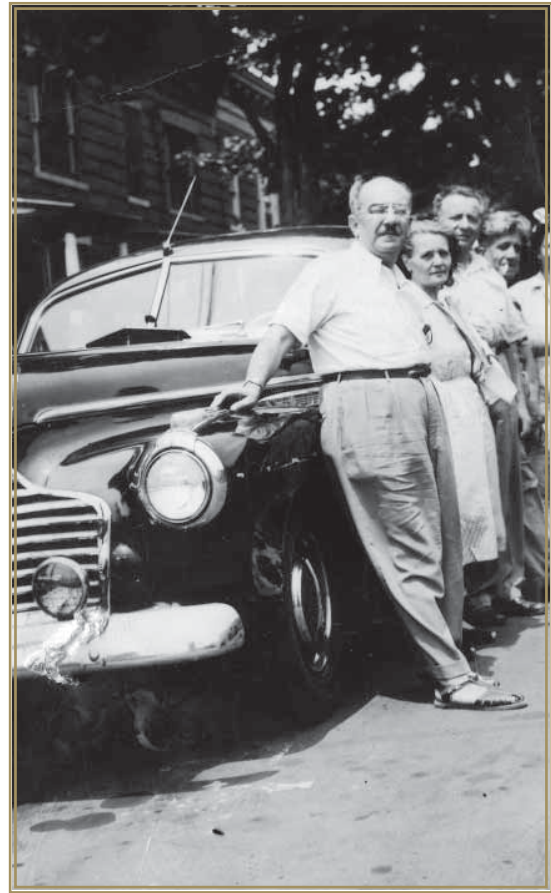
*Με τη σύζυγό του,
Άννα (1921).*

*Με αυτοκίνητο
της εποχής.*

*Το σπίτι του στη Νέα
Υόρκη (Μπρούκλιν).*

Με φίλους του στο Μπρούκλιν.

Αναμνηστική φωτογραφία με συμπατριώτες του και μέλη της οικογένειάς του.

Με φίλους και συμπατριώτες.

Στιγμές χαλάρωσης.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΡΑΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ Την περίοδο ίδρυσης του Συλλόγου «Ελπίς»

Ο δωδεκανησιακός αγών εν Αμερική ήρchiσε το 1918 με την ίδρυση της Εθνικής Ενώσεως Δωδεκανησίων Αμερικής. Όπως αφηγείται ο ίδιος:

«Ήμην τότε πρόεδρος του Συλλόγου των Κώνων ή Έλπίς και έσκέφθην ότι έπεβάλλετο εις τους Δωδεκανησίους της Αμερικής να συμβάλουν εις την άποκατάστασιν των νήσων μας.

Φοβούμενος όμως μήπως ή πρωτοβουλία μου αυτή βλάψη τὸ Έθνικόν μας ζήτημα, έγραψα εις τὸν τότε πρεσβευτὴν της Ελλάδος εν Ουάσιγκτων, κ. Ρουσσον, ζητών σχετικὰς οδηγίας. Ο κ. Ρουσσος εύαρεστήθη να άπαντήση εγκρίνων την όργάνωσιν του άγώνος».

Η δράσις της Έθνικής Ένώσεως Δωδεκανησίων υπήρξεν έντατική. Κατέθεσε δε την έντολήν όταν υπεγράφη ή συνθήκη των Σεβρών.

«Άργότερον ίδρύθη υπ' έμοῦ ή Φιλική Έταιρεία Δωδεκανησίων Αμερικής, ή γνωστή με τὰ αρχικά ως ΦΕΔΑ. Αυτή εξέδιδεν επί τριετίαν τὸ περιοδικὸν ΦΕΔΑ, Έλληνιστὶ και Άγγλιστί. Ήδράνησεν όμως κατοπιν τριετῶν άγώνων και μόχθων έλλείψει συνεργατῶν και καταλλήλων στελεχῶν τὰ όποια να ενδιαφερθοῦν διὰ τὸν άγώνα.

Χάριν δικαιοσύνης εις τὸν κατάλογον των έργασθέντων ή όπωςδήποτε ένισχυσάντων τὸν Δωδεκανησιακὸν άγωνα δέον να αναφερθοῦν και τὰ όνόματα των κ.κ. Γ. Πετρίδη άρχιμανδρ. Θεοδ. Κοκκινάκη, Πέτρου Μερτζένη, Σ. Καβουκλή, Στ. Παπαθωμά, Δήμ. Καραμπάτου, κ.λπ. και όσων τὰ όνόματα μας διαφεύγουν».

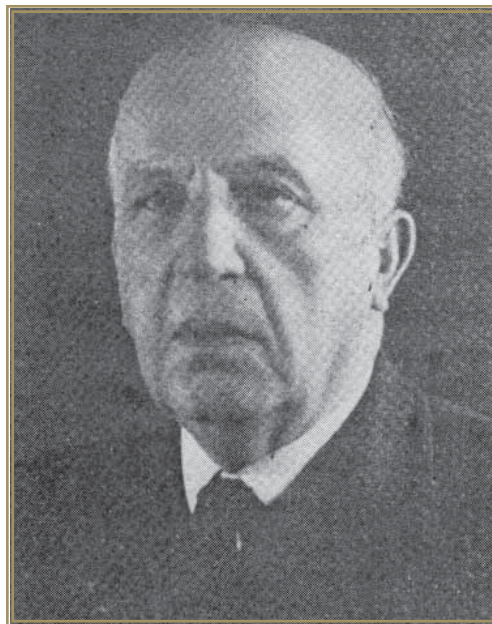
Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της «Ελπίδος». Εξ αριστερών προς τα δεξιά: Καθήμενοι: Ι. Βησαρίτης, Σ. Καβουκλής, Ν. Μανούσης. Όρθιοι: Ν. Χ. Νικήτας, Χ. Κρίτης, Κ. Τσουκαλάς, Γ. Βογιατζής.

Η απάντησις του πρεσβευτού κ. Γ. Ρούσσου

Προς τον κ. Ν. Μανούσην, Πρόεδρον του Κωακού Συνδέσμου «Ελπίς» εν Νέα Υόρκη.

Αξιότιμε κ. Πρόεδρε, Μετά πλείστης εύχαριστήσεως έμαθα την ύπαρξιν του υμετέρου Συνδέσμου εκ της επιστολής υμών, μετά περισσοτέρας δε τον σκοπόν δια τον οποίον μου γράφετε. Δεν με εκπλήττει η ευγενής σας πρόθεσις, διότι γνωρίζω τον πατριωτισμόν των Δωδεκανησίων, μεταξύ των οποίων καυχώμαι ότι κατάγομαι. Έρχεται δε επικαίρως η πρότασίς σας την οποίαν ολοψύχως επικροτώ. Θα ήτο πολύ χρήσιμον να ήρχεσθε εδώ μίαν ημέραν της προσεχούς εβδομάδος, όπως ομιλήσωμεν δια το ζήτημα των νήσων ημών. Σάς επιβάλλω την ενόκλησιν ταύτην, διότι μου είναι απολύτως αδύνατον να κατέλθω εγώ εις Νέαν Υόρκην κατ' αυτάς, το δε ζήτημα δεν επιδέχεται αναβολήν!

Μετά πολλής τιμής
Ο πρέσβυς Γ. Ρούσσοσ

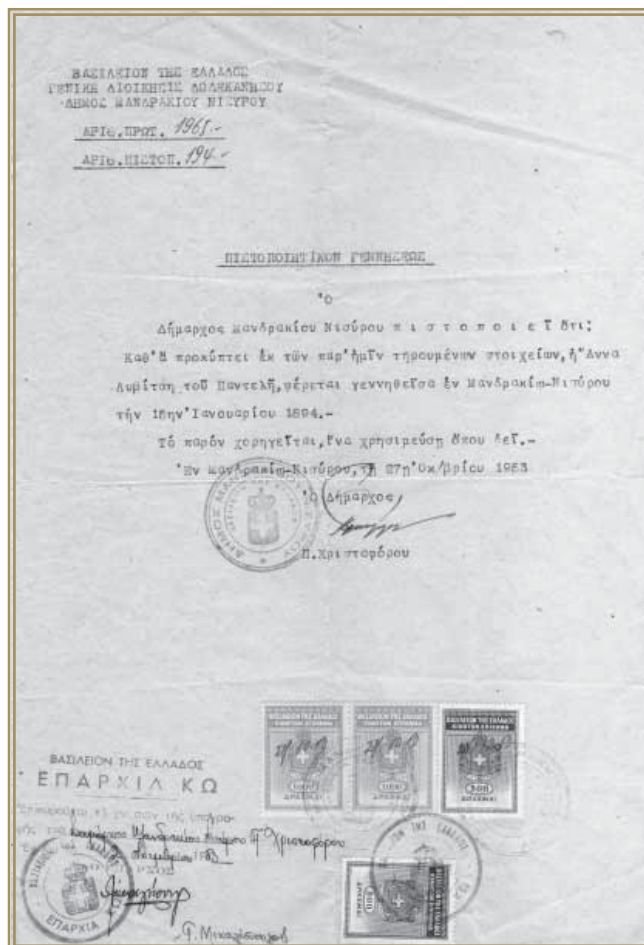
Ο πρέσβυς της Ελλάδος
στην Washington, Γ. Ρούσσοσ.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ ΜΑΝΟΥΣΗ

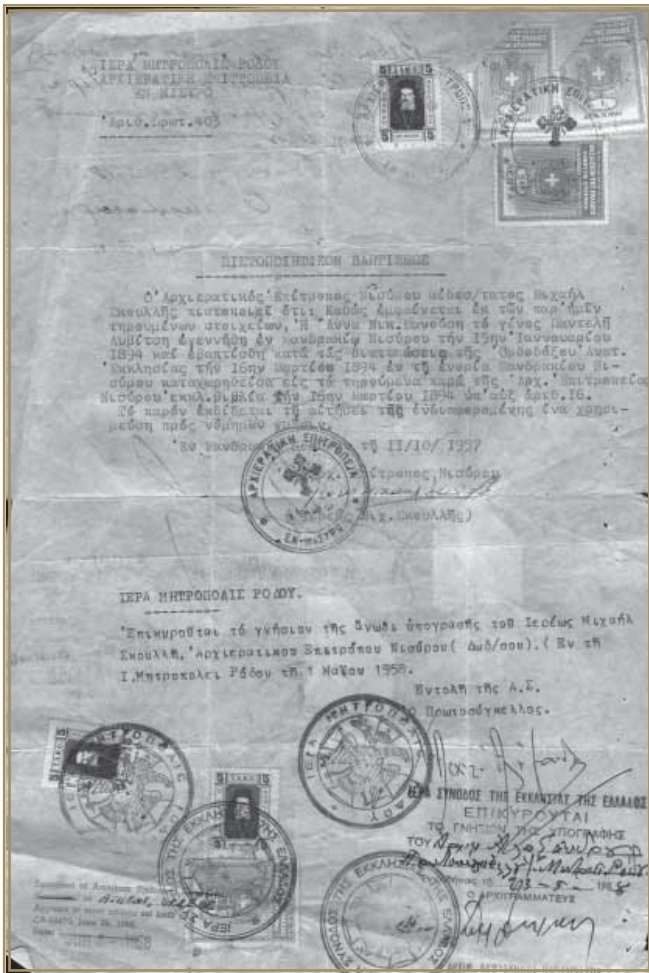

Η Άννα Μανούση σε νεαρά ηλικία.

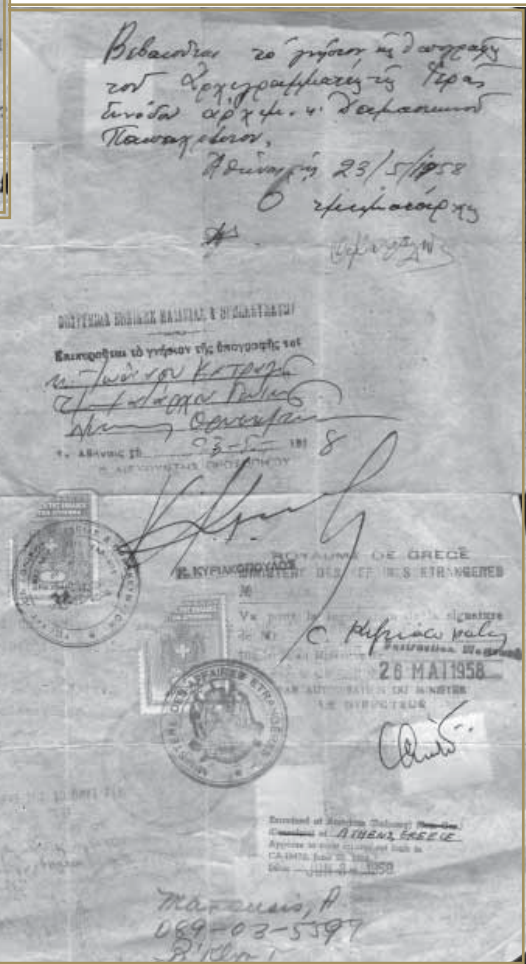
Η Άννα Λιβίτση, σύζυγος του Νίκου Κ. Μανούση, γεννήθηκε στο Μανδράκι Νισύρου στις 15 Ιανουαρίου 1894. Συμπαραστάτης σε όλες τις εκδηλώσεις και στον αγώνα του συζύγου της. Πρωτεργάτης του Συλλόγου Κώων Κυριών και Δεσποινίδων «Η Μεροπιάς» που ιδρύθηκε το 1933 στη Νέα Υόρκη ως γυναικείο παράρτημα του Κωακού Συλλόγου «Ελπίς». Στον σύλλογο αυτό διετέλεσε πρόεδρος. (Κωακών 2008, τόμος Ι).

Πιστοποιητικό γεννήσεως της Άννας Μανούση.

Πιστοποιητικό Βαπτίσεως της Άννας Μανούση.

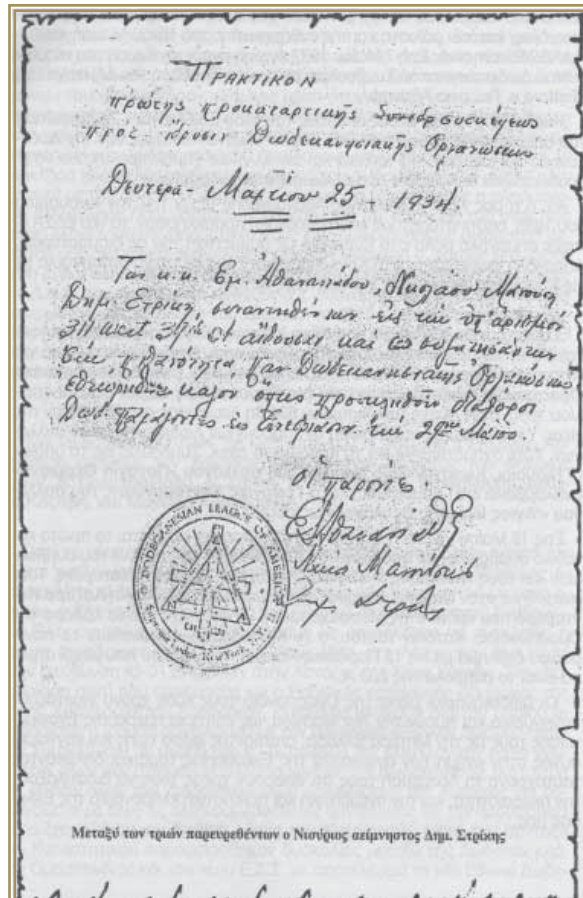
Η ΊΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΤΟ 1934

Όλοι οι Δωδεκανήσιοι συμφώνησαν επί της ανάγκης δημιουργίας μιας νέας οργανώσεως, που θα στηριζόταν ηθικώς στην εξουσιοδότηση όλων των σωματείων, και θα είχε απόλυτο ελευθερία και πρωτοβουλία κινήσεων, ικανότητα επαφών με προσωπικότητες και υπηρεσίες, και χρηματική ευχέρεια. Δύο ημέρες μετά την ιταλική επίθεση συγκεντρώθηκαν οι αντιπρόσωποι των Δωδεκανησιακών Σωματείων Νέας Υόρκης και, κατόπιν εισηγήσεως του Προέδρου της Δωδεκανησιακής Νεολαίας κ. Νικολάου Μανούση, προέβησαν εις την ίδρυση του Εθνικού Δωδεκανησιακού Συμβουλίου με εκτελεστική Επιτροπή αποτελούμενη από τον Δ/ρα Μαυρήν και τους Κασίους Εφοπλιστάς κ. Μανώλη Κουλουκουνηδίν και Αντώνιον Παπαδάκην και τον εκάστοτε Πρόεδρον και Γραμματέα της Δωδεκανησιακής Νεολαίας Αμερικής, οίτινες ήσαν τότε ο κ. Νικόλαος Μανούσης και ο αείμνηστος Δ. Στρίκης.

Πρακτικά της πρώτης σύσκεψης τής προς ίδρυση Δωδεκανησιακής Οργανώσεως (25 Μαρτίου 1934). Υπογράφουν: Μ. Αθανασιάδης, Ν. Μανούσης, Δ. Στρίκης. (Από τα Νισυριακά, τόμ. 17ος, 2007).

Ταυτότητα Μέλους.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΣΤΗ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΗ ΝΕΟΛΑΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Χαρακτηριστική
φωτογραφία από ομιλία
του σε συγκέντρωση
Δωδεκανησίων.

Διακρίνονται οι Κώοι
Ν. Μανούσης
και Ν. Χατζηνικήτας.

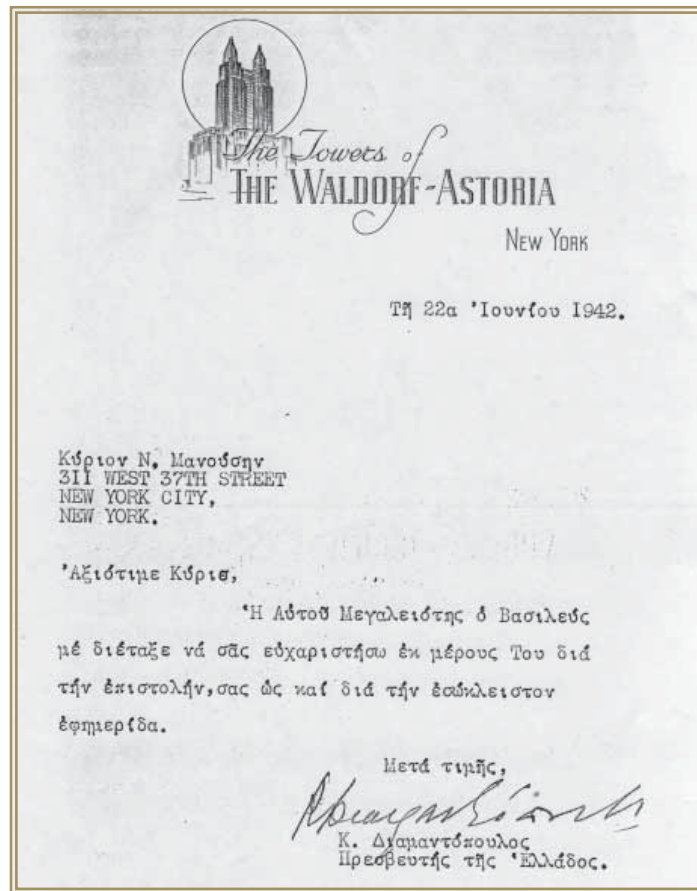

*Με τον Νικ. Μαυρή και άλλους Δωδεκανησίους
στη Νέα Υόρκη την περίοδο δράσης της Δ.Ν.Α.*

Οι άνθρωποι που εργάστηκαν για την Δ.Ν.Α. εκτός του Νίκου Κ. Μανούση, ήταν ο Δ. Στρίκης, ο Νικήτας Χ. Νικήτας, ο Εμ. Αθανασιάδης, ο Δ. Πολυχρονίδης, ο Μιχαήλ Πακρής, οι Νίκος και Δημ. Παναγιώτου, ο Αθ. Ξενίδης, ο Κώστας Πασσαρής, ο Πέτρος Μερζένης, ο Λάμπρος Χατζηκώστας, ο Γεώργιος Περίδης, ο Σακ. Καβουκλής, ο Δ. Πετρίδης, ο Ι. Μοσχονάς, ο Ι. Γεργοτσούλας, ο Σάββας Σαπουνάκης, ο Σ. Καφετζόπουλος και άλλοι εμνευσμένοι πατριώται όλοι μετανάσται, μικροϋπάλληλοι και μικροκαταστηματάρχαι.

*Μετάλλιο επιδοθέν το 1940 στον
Πρόεδρο της Δ.Ν.Α., Ν. Κ. Μανούση.*

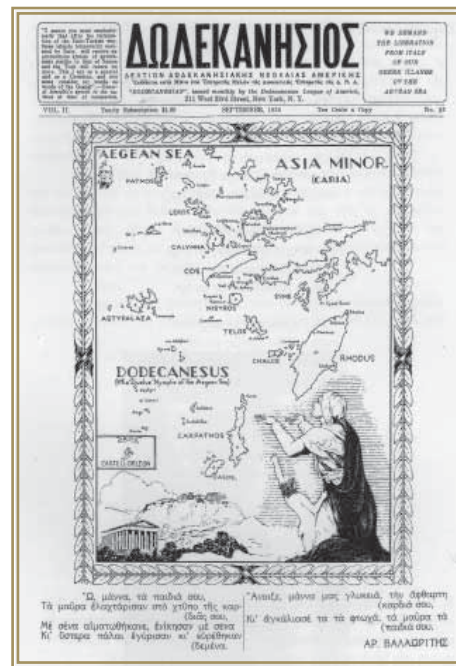
Από την αλληλογραφία με τον πρεσβευτή της Ελλάδος στις Η.Π.Α., κ. Διαμαντόπουλο.

Από τη δοξολογία κατά την επίσκεψη του Β. Γεωργίου του Β' στις Η.Π.Α. εις τον Καθεδρικών Ναόν της Αγίας Τριάδος Νέας Υόρκης, 1942. Διακρίνεται στο κέντρο δεξιά ο Αρχιεπίσκοπος Ν. και Β. Αμερικής, Αθναγόρας.

Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΟΣ

Η επιτυχία της Δωδεκανησιακής Νεολαίας (Δ.Ν.Α.) οφείλεται κατά το μεγαλύτερο μέρος στην έκδοση του μηνιαίου Δελτίου της, ο Δωδεκανήσιος. Το Δελτίο αυτό παρότρυνε όλο τον Ελληνισμό στον αγώνα, εστιγμάτιζε τους δειλούς, κατήγγελλε τις βαρβαρότητες και τις ανηθικότητες της ιταλικής κατοχής, εσφυροκοπούσε τον ιταλικό φασισμό και τον αρχηγό του, και έφερνε διαρκώς την τραγωδία των νησιών εμπρός στα μάτια των ομογενών. Στο πρώτο του τεύχος, που εξεδόθη τον Οκτώβριο του 1934, ο Δωδεκανήσιος απύθηνε τον παρακάτω χαιρετισμό προς τους πατριώτας.

Από το αρχείο του Νίκου Κ. Μανούση.

Χαιρετισμός του «Δωδεκανήσιου»

«Κατερχόμενος ο Δωδεκανήσιος εις την κονίστραν του δωδεκανησιακού αγώνος, απευθύνει αδελφικόν χαιρετισμόν προς τους απανταχού αγωνιστάς της δωδεκανησιακής υποθέσεως. Ελπίζει δε ότι θα έχη παρά το πλευρόν του όλους τους Δωδεκανησίους πατριώτας εις τας προσπαθείας του δια την ανατολήν μιας καλύτερας αύριον εις την δυστυχή πατρίδα μας, και συμπαραστάτας όλους τους Πανέλληνας, οίτινες πιστεύουν ότι η Δωδεκάνησος ήτο και πρέπει να παραμείνη ελληνική».

Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΑΠΟΒΙΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΩ και η συγκινητική στιγμή της συνάντησης με τη μητέρα του

Οι Ιταλοί είχαν θορυβηθεί από τη δράση του Νίκου Μανούση στη ΦΕΔΑ ώστε, όταν μετέβη το 1928 με κανονικό διαβατήριο θεωρημένο από το ιταλικό προξενείο προς επίσκεψη των οικείων του, δεν επέτρεψαν την αποβίβασή του.

Παρατίθεται συγκλονιστικό απόσπασμα από την εφημερίδα *Ελεύθερος Λόγος* της 15^{ης} Μαρτίου 1928 που αναφέρεται στη μετάβαση του Νίκου Μανούση από τη Νέα Υόρκη στην Κω και την απαγόρευση αποβίβασής του μετά από εντολή της Ιταλικής Διοίκησης καθώς και την άνοδο των γονέων του στο ατμόπλοιο για να παραμείνουν μόνο λίγες στιγμές πλησίον του ξενιτεμένου γιου τους.

Περιγράφεται επί του άφωνου χάρτου η συγκινητική στιγμή της συναντήσεως με την μητέρα του.

«Παιδί μου, ἔλεγεν ἡ γραία Μανούση ἀναλυόμενη εἰς δάκρυα καὶ διακοπόμενη ὑπὸ λυγμῶν! Κράτα ψηλὰ τὴν τιμὴ τοῦ σπιτιοῦ σου καὶ τοῦ Ἔθνους σου. Θέλψαν καὶ θέλουν νὰ μᾶς ἐξευτελίσουν. Ζητοῦν νὰ μὲ σύρουν στὰ πόδια τοῦ Διοικητῆ νὰ τὸν παρακαλέσω, νὰ κλάψω, νὰ φιλήσω τα χέρια του γιὰ νὰ σοῦ δώσω τὴν ἄδεια νὰ βγῆς ἔξω. Ὅχι, παιδάκι μου, δὲν θὰ ἐξευτελιστῶ ἐγὼ, μία Κώτισσα, μία Ἑλληνίδα, μπροστὰ σ' ἓνα Ἴταλό. Ἡ λαχτάρα ποὺ εἶχα γιὰ νὰ σὲ ἴδω ἔσβυσε, παιδί μου, τώρα ἄς πεθάνω».

Οι συριγμοί όμως του αποπλέοντος πλοίου διέκοψαν την εθνικήν ταύτην μυσταγωγίαν και την κατανυκτικὴν εκμυστήρευσιν και αντηλλάγησαν οι τελευταίοι ασπασμοί, ενώ ο κ. Διοικητής, εξηπλωμένος νωχελῶς και μακαρίως ἐπὶ του αναπαυτικοῦ ανακλίντρου του, ανέμενε την γραίαν Ἑλληνίδα μητέρα του κ. Μανούση, να γονυπετήση και να εκλιπαρήση ἔλεος και χάριν. Και αναμένει, ματαίως όμως. Η τιμή της Οικογένειας Μανούση, το γόπτρον και η Εθνική υπερηφάνεια παρέμειναν ἀθικτα και ἀμόλυντα.

Επιστρέψας ἐνταῦθα, ο κ. Μανούσης διεμαρτυρήθη...

Απόσπασμα από το δημοσίευμα «Αι πιέσεις, αι διώξεις και τα μαρτύρια των Δωδεκανησίων» (1928)

Αι διώξεις και τα μαρτύρια των Δωδεκανησίων το 1928, τα περιοριστικά μέτρα κατά της εκκλησιαστικής και εκπαιδευτικής ελευθερίας των Δωδεκανήσιων και τα απαγορευτικά μέτρα κατά τη μετάβαση των Δωδεκανήσιων εις την πατρίδα των επολλαπλασιάσθησαν και επυκνώθησαν και απεκλείσθη σε κάθε Δωδεκανήσιο ανεξαρτήτως υποκοότητας να μεταβεί στην πατρίδα του. Πιέσεις, απειλές, καταπιέσεις, εκβιασμοί και διωγμοί από τον Διευθυντή Λάργκο στις οικογένειες των αγωνιστών περιόριζαν την δυνατότητα έκφρασης των φρονημάτων κατά των φασιστών.

Δεν σπάνιζαν όμως και οι τολμηροί, οι αψηφούντες την μανίαν και την λύσαν των φασιστών προκειμένου να διατηρήσουν αμείωτον τον εθνικόν τους εγωισμό και ακέραιον το γόπτρον και την εθνική τιμή αυτών και των οικογενειών τους.

Εν παράδειγμα:

Ὁ Νικόλαος Μανούσης ἐκ τῆς νήσου Κῶ ἀπουσιάζων ἀπὸ 16 καὶ πλέον ἐτῶν ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς ἀσθενοῦντας γέροντας γονεῖς του, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ ἐν Νέα Ὑόρκη Ἰταλικὸν Προξενεῖον τὴν ἄδειαν τῆς ἐπ' ὀλίγον χρόνον μεταβάσεώς του εἰς τὴν Κῶ. Τὸ Προξενεῖον μετὰ 15 ἡμέρας ἀπέστειλεν εἰς τὸν κ. Ν. Μανούσῃ τὴν κάτωθι ἐπιστολή:

«Ἀγαπητὲ κύριε. Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπὸ 26ης παρελθόντος ἐπιστολῆς σας, γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι τὸ Βασιλικὸν Ἰταλικὸν Προξενεῖον ἐξουσιοδοτήθη νὰ θεωρήσῃ τὸ διαβατήριον ὑμῶν διὰ τὴν τρίμηνον παραμονὴν σας ἐν Δωδεκανήσῳ».

Πλὴν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὁ κ. Πρόξενος, ἀφοῦ κατεβλήθησαν δολλάρια δέκα διὰ τέλη, κατεχώρησεν ἐπὶ τοῦ διαβατηρίου καὶ τὴν ἐξῆς θεώρησιν.

«Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως τῆς Ἰταλίας Βίκτωρος Ἐμμανουήλ. Θεωρεῖται διὰ τὴν ἀναχώρησίν σου καὶ ἰσχύει διὰ τὴν παραμονὴν σου εἰς Δωδεκάνησον οὐκ ἔτι πλέον τῶν τριῶν μηνῶν, συμφώνως τῷ ὑπ' ἀριθμ. 29 τῆς 14-4-25 Διατάγματι».

Ὁ κ. Μανούσης ἔδωκε πίστιν εἰς τὴν θεώρησιν τοῦ Προξενείου ἐφ' ὅσον μάλιστα ἐγένετο Ἐν Ὄνόματι τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐγκαταλείψας ἐργασίας καὶ οἰκογένειαν, ὑποβλήθει εἰς τεράστια ἐξοδα καὶ εἰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς δοκιμασίας, ἐπεχείρησε τὸ μακρὸν τοῦτο ταξιδίον. Ἀλλ' ὁ κ. Διοικητὴς τῆς Κῶ φαίνεται ὅτι προσκυνεῖ καὶ δοξάζει ἄλλον Βασιλέα καὶ ἀναγνωρίζει ἕτερον Βασιλικὸν στέμμα. Διότι δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως πῶς ὁ Διοικητὴς τῆς Κῶ ἀπηγόρευσε τὴν ἀποβίβασιν τοῦ κ. Μανούσῃ. Καὶ ὄχι μόνον εἰς αὐτὸν δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἀποβιβασθῇ, ἀλλ' οὐδὲ εἰς αὐτοὺς τοὺς γέροντας γονεῖς σου, οὐδὲ εἰς ἕτερον συγγενῆ ἢ φίλον ἐπέτρεψε τὴν ἄνοδον ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου. Ἀντὶ τούτου, ὁ κ. Διοικητὴς διέταξε τὸν ἐξοπλισμὸν τῆς φρουρᾶς καὶ τὴν βιαίαν διάλυσιν, διὰ δαρμῶν καὶ ἐπελάσεων, τοῦ πλήθους τῶν γυναικοπαίδων ὅπερ εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὴν παραλίαν, ὅπως συνήθως γίνεται κατὰ τὴν ἄφιξιν ἀτμοπλοίου.

Ἀπὸ τὸν Ἄννα εἰς τὸν Καϊάφα:

Ἐπὶ πλέον ἐτοποθέτησεν ἐπὶ τοῦ πλοίου δύο μυστικούς ἀστυνόμους, μὲ τὴν ἐντολήν ὅπως μὴ ἀπομακρυνθῶσιν οὐδὲ στιγμὴν ἀπὸ τὸν κ. Μανούσῃ κατὰ τὸ μέχρι Ρόδου ταξιδίον σου, διότι ἐκεῖ διετάχθη νὰ μεταβῇ.

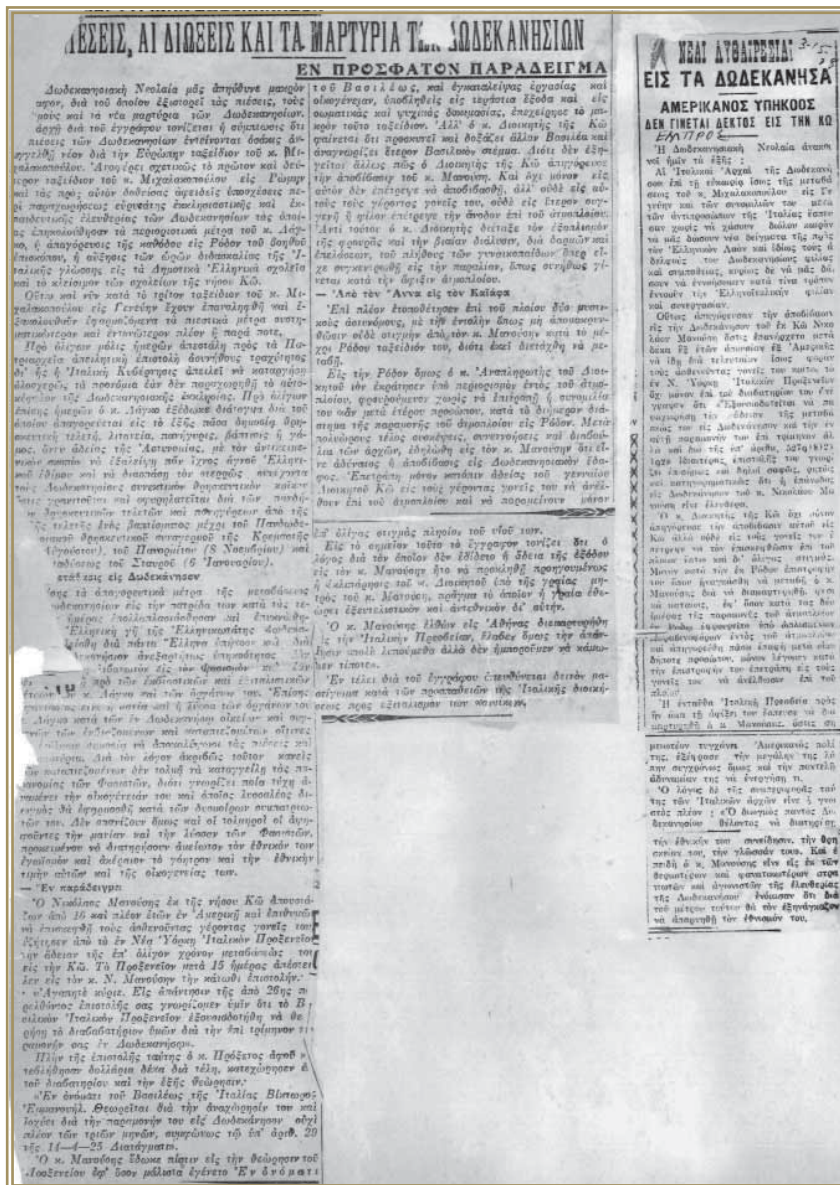
Εἰς τὴν Ρόδον ὅμως ὁ κ. Ἀναπληρωτὴς τοῦ Διοικητικοῦ τὸν ἐκράτησεν ὑπὸ περιορισμὸν ἐντὸς τοῦ ἀτμοπλοίου, φρουρούμενον χωρὶς νὰ ἐπιτραπῇ ἡ συνομιλία σου κἂν μετὰ ἐτέρου

προσώπου, κατά τὸ δήμερον διάστημα τῆς παραμονῆς τοῦ ἀτμοπλοίου εἰς Ρόδον. Μετὰ πολυώρους τέλος συσκέψεις, συνεννοήσεις καὶ διαβούλια τῶν ἀρχῶν, ἐδηλώθη εἰς τὸν κ. Μανούσην ὅτι εἶνε ἀδύνατος ἡ ἀποβίβασις εἰς Δωδεκανησιακὸν ἔδαφος. Ἐπιτρέπη μόνον κατοπιν ἀδείας του «γενναίου» Διοικητοῦ Κῶ εἰς τοὺς γέροντας γονεῖς του νὰ ἀνέλθουν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ νὰ παραμείνουν μόνον ἐπ' ὀλίγας στιγμᾶς πλοσῶν του υἱοῦ των.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ ἔγγραφο τονίζει ὅτι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἐδίδετο ἡ ἄδεια τῆς ἐξόδου εἰς τὸν κ. Μανούσην ἦτο νὰ προκληθῆ προηγουμένως ἡ ἐκλιπάρσις τοῦ κ. Διοικητοῦ ὑπὸ τῆς γραίας μητρὸς τοῦ κ. Μανούση, πράγμα τὸ ὁποῖον ἡ γραία ἐθεώρει ἐξευτελιστικὸν καὶ ἀντεθνικὸν δι' αὐτήν.

Ὁ κ. Μανούσης ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας διεμαρτυρήθη εἰς τὴν Ἰταλικὴν Πρεσβείαν, ἔλαβεν ὁμως τὴν ἀπάντησιν «πολὺ λυπούμεθα ἀλλὰ δὲν ἤμποροῦμεν νὰ κάμωμεν τίποτε».

Ἐν τέλει διὰ τοῦ ἐγγράφου ἀπευθύνεται δεινὸν μαστίγμα κατὰ τῶν προσπαθειῶν τῆς Ἰταλικῆς διοικήσεως πρὸς ἐξιταλισμὸ τῶν κατοίκων.

Επιστολή του Τάσου Μανούση στον αδελφό του, Νίκο Μανούση, Πρόεδρο της Δωδεκανησιακής Νεολαίας Αμερικής, που περιγράφει την κήρυξη του πολέμου κατά των Ιταλών. (2 Νοεμβρίου 1940)

Δημοσιεύομεν κατωτέρω ἐπιστολήν τὸ ἐν Πειραιεὶ κ. Τάσου Μανούση πρὸ τὸν ἀδελφὸν του ἐνταῦθα κ. Νίκου Μανούση, Πρόεδρον τῆς Δ. Ν. Α., δι τῆς ὁποίας λίαν χαρακτηριστικῶς περιγράφει τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Ἰταλίας ἀπὸ καὶ τὸν ἐθνουσιασμὸν μὲ τὸν ὁποῖον ἔδραξεν οὗτος τὰ ὄπλα ἵνα ὑπερασπιδῆ τὸ πατριὸν ἔδαφος. Ἐν τέλει τῆ ἀνακοινῶν τὴν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν προσέλευσιν τοῦ ἐτέρου ἀδελφοῦ των τοῦ ἱατροῦ κ. Σταματίου Μανούση μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀνθυπάρχου. Ὁ «Δωδεκανήσιος» μετὰ συγκινήσεως συγχάριται τοὺς ἐκλεκτοὺς πατριώτας Δωδεκανησίους, εὐχόμενος ὅπως ταχέως ἐπιέλθουν νικηταί.

Πειραιεὺς 2 Νοεμβρ. 1940.

Ἀγαπημένε μου ἀδελφέ Νίκο:

Ἡ μεγάλη ὥρα ἐσήμανε. Ἡ στιγμή τῆς ἀπαλευθερώσεως τῆς πολυπαθοῦς πατρίδος μας τῆς Δωδεκανήσου ἔφθασεν.

Οἱ ἄσπονδοὶ ἐχθροὶ μας καὶ τύραννοὶ οἰκτινὲς ἐπὶ 28 ὀλόκληρα χρόνια μετεχειρίζοντο τὰ θανασιότερα καὶ ἀκανθὰ μέσα γιὰ νὰ ἐξοντώσων καὶ τὰ ἰταλοποιήσων τόσας χιλιάδας ἀμιγῶς Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς μαρτυρικῆς μας Δωδεκανήσου, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐφαντάσθησαν ὅτι μποροῦσαν νὰ κατακτήσων καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ κακῶς ὑπελόγησαν καὶ τὰ θρήκαν μπαστούνια, διότι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Βασίλεα του καὶ τὸν ἰσχυρὸν Κυβερνήτην του ἔδωκε τὴν πρέπουσαν ἀπάντησιν εἰς τοὺς ἀνάδρους καὶ δολοφόνους.

Ἐδραξε τὰ ὄπλα καὶ ὄχι μόνον κατάρθωσε νὰ ἀναχειρίσῃ τὴν προέλασιν τῶν μακαρονάδων, ἀλλὰ σὲ πέντε μέρες εἰσῆλθε εἰς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος καταλαβὼν σπουδαῖα στρατιωτικὰ ὑψώματα τῆς Κορυτσᾶς.

Οὕτω ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μας δρέπει νέας σελίδας θριαμβοῦ καὶ δόξης, πρὸ προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸν ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου.

Πῆγα στὰς Ἀθήνας τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου καὶ δὲν μπορῶ νὰ σοῦ περιγράψω Νίκο τὴν ἀγανάκτησιν ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχραμίαν καὶ τὸν ἐθνουσιασμὸν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ.

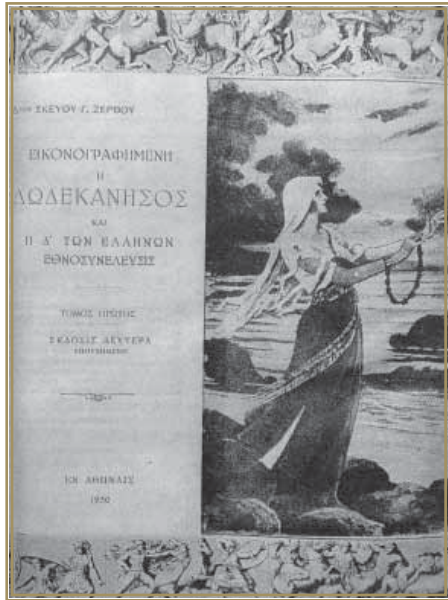
Μὲ τὴν ἴδιαν ψυχραμίαν καὶ ἐθνουσιασμὸν προσῆλθε καὶ τὸ ἀγαπημένο μας ἀδελφί ὁ Στάμος.

Χθὲς, Παρασκευὴν πρῶτῃ, ὠνομάσθη, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἱατροί, Ἀνθυπίατρος καὶ ἐκλήθη εἰς τὴν μονάδα πού ἀνήκει.

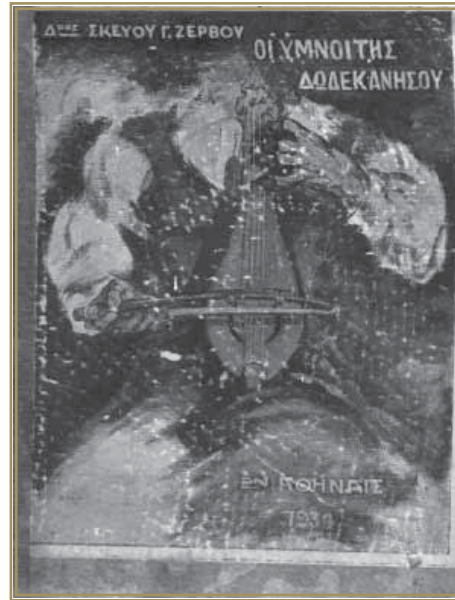
Κι' ἔτσι σήμερον τὸ πρῶτ' αὐτῶν 7.20 π. μ. τὸν κατευοδόσαμεν εἰς τὸν σταθμὸν μὲ μεγάλην συγκλήσιν.

Αἱ εὐχαὶ ὄλων μας τὸν συνοδεύουν. Ὁ Θεὸς μαζί του! Καλὴ Νίκη!

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΙΤΑΛΟΚΡΑΤΙΑΣ

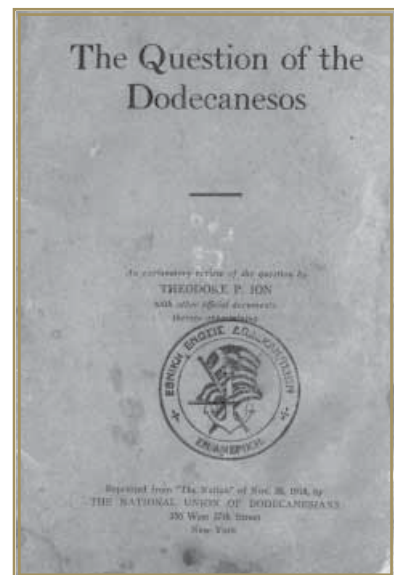
Εικονογραφημένη η Δωδεκανήσος, 1930.
Δρ. Σκεύου Ζερβού.

Ύμνοι Δωδεκανήσου, 1934.
Δρ. Σκεύου Ζερβού.

Μεταξύ άλλων εντύπων και το Sforza VS. Sforza από τον Ν. Μαυρή, έκδοση της Δωδεκανησιακής Ν. Αμερικής (Δ.Ν.Α.), The Greek Dodecanese και άλλα.

Σφραγίδα της Εθνικής Ένωσης Δωδεκανησίων Αμερικής.

ΕΝΑΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΟΣ ΚΟΥΡΕΑΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ ΒΟΗΘΑΕΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ

Στις 19 Ιανουαρίου 1941, δημοσιεύεται στην εφημερίδα *PM's Weekly* εκτενές αφιέρωμα στον Νίκο Μανούση. Παρατίθεται μεταφρασμένο το κείμενο της συνέντευξης:

Υπήρχαν δύο κουρείς στην Κω, νησί των Δωδεκανήσων, όταν ο Νικόλαος Μανούσης ήταν παιδί. Ο ένας ήταν ο πατέρας του, ο άλλος Μωαμεθανός.

Ο πατέρας του ήταν εκείνος ο οποίος του έμαθε την τέχνη. Το να «κουρεύεις» στην Κω ήταν κάτι «γοπτευτικό».

Ο πελάτης που κουρεύεται κάθεται όρθιος και κρατάει μια λεκάνη κάτω από το πηγούνι για να πέφτουν τα γένια. Οι χωρικοί και οι εργάτες ξυρίζονται μια φορά τους έξι μήνες.

Ο κ. Μανούσης μίλησε για την πατρίδα του την Κω στο κουρείο του στην 37η οδό, 311W:

«Ο πατέρας μου πέθανε με μια μονάχα ευχή στην ψυχή του, να πεθάνει στο νησί, αλλά δεν πέθανε εκεί. Αν τα νησιά απελευθερωθούν, η μοναδική μου επιθυμία είναι να πάω εκεί και να μεταφέρω τα οστά του στην Κω».

Τα Δωδεκάνησα –το όνομα προέρχεται από δύο ελληνικές λέξεις: δώδεκα (12) και νησί– κατακτήθηκαν από τους Ιταλούς το 1912. Η ιταλοποίηση των νησιών, γράφει ο κ. Μανούσης, αναφέρεται ως κυριαρχία της τρομοκρατίας συγκριτικά με την τάση για είσοδο του πολιτισμού στην Αιθιοπία. Παρόλο που ο κ. Μανούσης υπήρξε από το 1922 Αμερικανός πολίτης, εργάστηκε για την απελευθέρωση του τόπου γέννησής του και γι' αυτό το λόγο νομίζει ότι του απαγορεύτηκε η είσοδος στην Κω, όταν το 1928 πήγε να επισκεφτεί τον πατέρα του και τη μητέρα του. Αργότερα, τους βοήθησε να βρουν καταφύγιο στην Αθήνα όπου και πέθανε ο πατέρας του.

Ένας φίλος που τον βοηθάει να τυπώσει τη μηνιαία εφημερίδα *ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΗ*, γράφει: Το 1935 οι Ιταλοί-Χριστιανοί έκαναν προσπάθειες να καταφέρουν μέσα σε 3 χρόνια ό,τι οι «άπιστοι Τούρκοι», κατά τη διάρκεια τεσσάρων αιώνων κυριαρχίας στα Δωδεκάνησα, δεν μπόρεσαν να κατορθώσουν. Αυτό, για να υπονομεύσει τους άφθαρτους θεσμούς και τη συνοχή του χαρακτήρα των Ελλήνων... Η ιταλική κυβέρνηση έφερε εις πέρας μια συστηματική, ηθική και υλιστική καταδίωξη των κατοίκων του νησιού. Εξόρισαν επιφανείς πολίτες, διευθυντές σχολείων, γιατρούς, δικηγόρους, κληρικούς. Για το λόγο αυτό, ο δωδεκανησιακός περίγυρος εκτιμάει πολύ τη δραστηριότητα του κ. Μανούση. Πιστεύει ότι είναι ειρωνικά συμπτωματικό το ότι οι ελληνικές νίκες στον τωρινό πόλεμο θα πρέπει να γίνονται σε έδαφος στο οποίο οι Ιταλοί εθελοντές ήρθαν το 1821 για να βοηθήσουν την Ελλάδα να απελευθερωθεί.

Ξεκίνησε από ένα εστιατόριο...

Ο κ. Μανούσης ήταν δεκαέξι ετών όταν ήρθε στις ΗΠΑ. Η πρώτη του δουλειά ήταν να πλένει πιάτα στο «Macy's restaurant» για 5 δολάρια την εβδομάδα. Αυτό, το 1909. Αφού δούλεψε σε άλλα κουρεία, άνοιξε το δικό του μαγαζί στο εμπορικό κέντρο.

Μπορείς να κάνεις ένα κούρεμα με 40 cents, κούρεμα και ξύρισμα με 60 cents. Με 1 δολάριο προσφέρει ένα συνδυασμό κουρέματος, ξυρίσματος, aftershave, μασάζ και σαμπουάν.

Παράλληλα με τη λειτουργία του μαγαζιού, όπου έχει και ένα βοηθό, είναι Πρόεδρος του Δωδεκανησιακού Συνδέσμου Αμερικής. Όπως αναφέρει ο ίδιος, υπάρχουν 5000 Δωδεκανήσιοι στη Νέα Υόρκη και περίπου 12000 σε όλη τη χώρα. Οι περισσότεροι από αυτούς που κατοικούν έξω από τη Νέα Υόρκη, βρίσκονται στην Πενσυλβάνια, στο Οχάιο και στη Φλόριντα. Κατά τη διάρκεια του παγκοσμίου πολέμου, έβγαλε πατριωτικούς λόγους στους συμπατριώτες του.

Ο κ. Μανούσης είναι επίσης επικεφαλής του ελληνικού συνδέσμου κατά του πολέμου, της οποίας Πρόεδρος είναι ο Harold s. Vanderbilt. Ένα πόστερ του συνδέσμου είναι τοποθετημένο στο παράθυρο του κουρείου. Ένα από τα αδέρφια του, ο Σταμάτης Μανούσης, που είχε δική του ιδιωτική κλινική στην Αθήνα πριν τον πόλεμο, είναι τώρα στον ελληνικό στρατό.

Επειδή ο Ιπποκράτης, ο πατέρας της Ιατρικής, γεννήθηκε στην Κω, δημιουργήθηκε σε όλους τους γιατρούς της Νέας Υόρκης μια πρόσκληση για τη συνεισφορά και την ανακούφιση των κατοίκων των Δωδεκανήσων. Τα χρήματα θα χρησιμοποιηθούν για να αγοραστούν προμήθειες στην Αθήνα και την Αίγυπτο για να σπεύσουν στα νησιά μετά την αναμενόμενη και προσδοκώμενη απόσυρση των «Ιταλών φρουρών». Τα νησιά είναι τώρα αποκλεισμένα από τον αγγλικό στόλο.

Στα 48 του χρόνια, ο κ. Μανούσης μοιάζει στον χολιγουντιανό Henry Armetta χωρίς τα αυθόρμητα αστεία παιχνίδια ενός κωμικού. Μιλάει με τα χέρια του, ωστόσο ήσυχα, ήρεμα και με αφοπλιστική ειλικρίνεια. Είναι υπερήφανος για τις ελληνικές νίκες στον πόλεμο «Ακόμη κι αν οι Γερμανοί εισβάλουν, ελπίζω ότι, με τη βοήθεια της Τουρκίας, οι Έλληνες θα είναι ικανοί να τους εμποδίσουν. Ωστόσο, ό,τι και αν συμβεί, θα πολεμήσουν μέχρι τελικής πτώσεως. Δεν θα πιαστούν αιχμάλωτοι».

Τον ρώτησα αν ο Ιωαν. Μεταξάς ήταν δικτάτορας σαν τους άλλους. «Λοιπόν, θα σου πω, αποκρίθηκε. Ο Μεταξάς είναι ένα είδος δικτάτορα –στην πραγματικότητα ήταν δικτάτορας– αλλά δεν έμοιαζε με τον Χίτλερ ή τον Μουσολίνι. Έπειτα η Βουλγαρία, η Γιουγκοσλαβία, η Τουρκία και όλες οι Βαλκανικές χώρες είχαν δικτατορικά καθεστώτα. Η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να μείνει μόνη της, απέξω». Θεωρεί ότι η Ελλάδα θα απελευθερωθεί μετά τον πόλεμο. Παρόλο που ο Μεταξάς το ήξερε αυτό, είπε ωστόσο ότι «έπρεπε να βάλει την Ελλάδα σε ένα καλούπι γιατί έβλεπε ότι ήρχοντο δεινά...».

Η ζωή του Νικολάου Μανούση ακολουθεί το σημερινό οικογενειακό πρότυπο του πληθυσμού της Νέας Υόρκης.

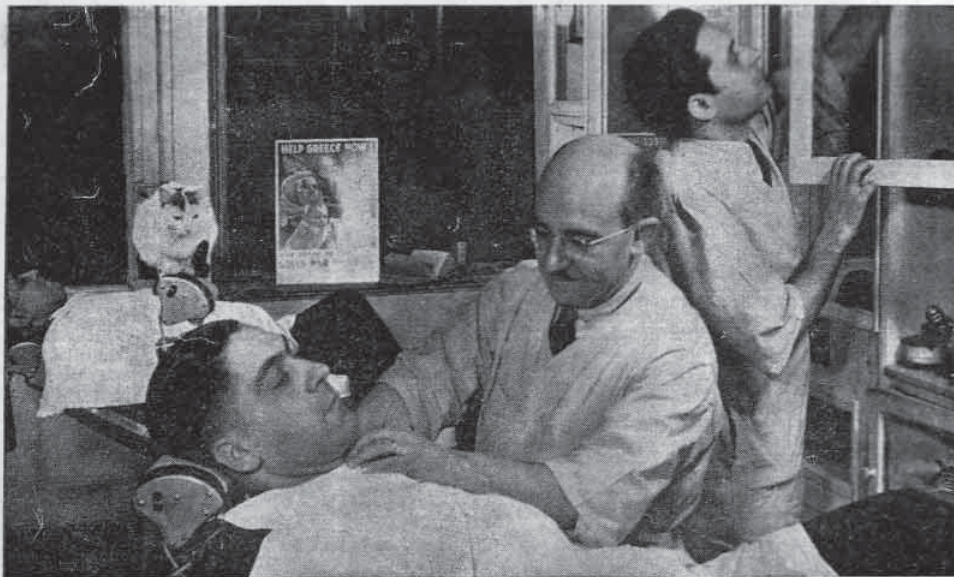
Το 1917, στο σπίτι ενός φίλου, ο κ. Μανούσης γνώρισε την Άννα Λιβίτση, η οποία είχε έλθει στις ΗΠΑ τον προηγούμενο χρόνο. Ο πατέρας της ήταν διάσημος σφουγγαράς στη Δωδεκανησιακή Νίσυρο. Παντρεύτηκαν δύο χρόνια αργότερα σε ορθόδοξη ελληνική εκκλησία στο Μανχάταν. Αρχικά ζούσαν σ' ένα σπίτι με κρύο νερό στην οδό West 37th. Το νοίκι ήταν 15 δολάρια το μήνα. Δεν υπήρχε ούτε ηλεκτρικό ρεύμα, ούτε λουτρό.

Η συνέντευξη του Ν. Μανούση στην εφημερίδα PM's Weekly της Νέας Υόρκης

A gentle barber but a fighting editor, Nicholas Manousis, and his wife, Anna, look over a copy of the crusading Greek-English monthly, *Dodecanesian*, which he helps edit. He is head of the Dodecanesian League of America. Its activities include courses in Americanization and citizenship

Photos by Mary Morris, PM Staff

Here's Mr. Manousis removing the chin whiskers of Nicholas Skandalios, a mechanic. The other barber in Mr. Manousis's shop is Charles Pyrados, who goes to City College nights, but he shyly refused to tell PM what he is studying. The cat perched on the middle chair is one of several which have found a haven in the shop.

WHAT MAKES AN AMERICAN

A Dodecanese Barber in N. Y. Aids the Greeks

By CHARLES NORMAN

There were two barbers on the Dodecanese island of Cos when Nicholas Manousis was a boy. One was his father, the other a Turk. Nicholas's father taught him the trade. Barbering in Cos is picturesque rather than aseptic. A customer who is being shaved sits up straight and holds a basin under his chin to catch whisker trimmings. Farmers and grape workers get shaves once in six months. Mr. Manousis told about it last week in his barber shop at 311 W. 37th St.

"My father," he said, "died with only one wish in his soul—to die on the island. But he didn't. If ever the islands are free again, my only wish is to go over and take his bones to Cos."

Fascist Terrorization

The Dodecanese islands (the name comes from two Greek words, *dodeca*, meaning 12, and *nesos*, meaning island) were seized by Italy in 1912. The Italianization of the group, Mr. Manousis says, has been a reign of terror comparable to the fascist program of "bringing civilization" to the Ethiopians. Although Mr. Manousis has been an American citizen since 1922, he has worked for the liberation of his birthplace and the other Dodecanese islands, and for this reason, he thinks, he was barred admittance to Cos when he went to visit his father and mother in 1928. Afterwards he helped them to find a refuge in Athens, and there his father died.

A friend of his who helps him edit the monthly *Dodecanesian* wrote in 1935: "The Christian Italians have endeavored to achieve, within a score and three years, whatever the infidel Turks, during four centuries of domination over the Dodecanese, could not accomplish. That is, to undermine the imperishable institutions and the tenacity of the character of the Greek people. . . The Italian government has carried out a systematic moral and material persecution of the islanders. . . has exiled . . . prominent citizens, schoolmasters, doctors, lawyers, clergymen."

This Dodecanesian background accounts for much of Mr. Manousis's activity. He thinks it is ironic, incidentally, that Greek victories in the present fighting should be taking place on terrain over which Italian volunteers poured in 1821 to help Greece win independence.

He Began in a Restaurant

Mr. Manousis was 16 when he came to the U. S. A. His first job here was washing dishes in Macy's restaurant for \$5 a week. That was in 1909. After working for other barbers here, he opened a shop of his own in the garment center area. You can get a haircut there for 40 cents; haircut and shave for 60 cents. For \$1 he offers a combination haircut, shave, tonic, singe, scalp massage and shampoo. Mr. Manousis himself is bald.

In addition to running his barber shop, where he has one assistant, he is president of the Dodecanesian League of America. There are 5000 Dodecanesians in New York, he said, and about 12,000 in the coun

America is God's Crucible, the great Melting-Pot where all the races of Europe are melting and reforming! God is making the American.
—ISRAEL ZANGWILL

In a room over a tavern at 211 W. 33rd St., the Dodecanesian National Council meets every Tuesday to further the work of liberating the islands now held by Italy. Left to right are Mr. Manousis, Anthony Papadakis and Man-

uel Kulukundis, ship owners; Dr. Nicholas Mavris, of the *Daily National Herald*, Greek language newspaper who owns a restaurant at 75 Eighth Ave. That's the

Most of those outside New York live in Pennsylvania, Ohio, and Florida.

During the World War he sold Liberty bonds and made patriotic speeches to his countrymen here.

Mr. Manousis is also a director of the Greek War Relief Association, Inc., of which Harold S. Vanderbilt is chairman. A Greek War Relief poster stands in the window of the barber shop. A brother, Dr. Stamatios Manousis, who owned a private medical clinic in Athens before the war, is now with the Greek army.

As Sure as Death and Metaxas

Because Hippocrates, the father of medicine, was born on Cos an appeal has been made to all New York doctors for contributions for the relief of Dodecanesian Islanders. The money will be used to buy supplies in Athens and Egypt to be rushed to the islands after the expected withdrawal of the Italian garrisons. The islands are now blockaded by the British Mediterranean fleet.

At 48, Mr. Manousis resembles Hollywood's Henry Armetta, without that comedian's voluble antics. He talks with his

Mr. Manousis often starts to phone the ASPCA to come for his cats, but never goes through with it.

hands, but quietly and with disarming sincerity. He's proud of the Greek victories in the present war. "Even if the Germans step in," he said, "I have hopes that with the help of Turkey the Greeks will be able to stop them. But no matter what happens, they will fight to the last man; they will not capitulate."

"I asked him if Gen. Metaxas was not a dictator all the same.

"Well, I'll tell you," he said. "Metaxas was a kind of dictator—in fact, he was a dictator—but not like Hitler or Mussolini. After all, Bulgaria, Yugoslavia, Turkey, all the Balkan countries, were under dictatorships. Greece couldn't stay out by herself." He thinks the Greek government will be liberalized after the war.

"Even Metaxas knows this," he said, "but he had to put Greece in shape because he saw what was coming."

His Sister's Children

The story of Nicholas Manousis follows the now-familiar pattern of New York's great foreign-born population.

In 1917, at the home of a friend, Mr. Manousis met Anna Livitsis, who had come to the U. S. the year before. (Her father, he said, was a famous sponge-diver on the Dodecanese island of Nisyros.) They were married two years later in Manhattan's Greek Orthodox church. At first they lived in a cold-water flat on West 37th Street. The rent was \$15 a month. There was no electricity, no bath. They used to go to the public bath-house on West 41st Street.

Years of work and thrifty living changed all that. In 1923 Mr. Manousis bought a house at 1021 Dahill Rd., Brooklyn, for \$9000. He then asked his sister, Mrs. Nicholas Mylonas, her husband, and their three children to live with him. The children are Mary, 22, Catherine, 20, and Constantine, 18. Mylonas works as a porter in the Hotel New Yorker. Mary is a cotton buyer for Vogue Pleating, Stitching & Embroidery Co., 313 W. 37th St., for \$14 a week. Constantine is a graduate of Montauk Junior High School and the School of Aviation Trade, Manhattan. He now works for the Glenn

Martin aircraft factory in Baltimore. Catherine is unemployed.

The Manousis-Mylonas household lives simply but well. Mrs. Manousis shops at Macy's, Gimbel's and Saks-34th Street but makes her own clothes. Her husband buys his clothes at Mayo's on Eighth Avenue, his shoes at Thom McAn's. They read the *Times*, *News*, *World-Telegram*, *Post* and the *Greek Daily National Herald*. Their favorite magazines are *Life* and *Look*. They have an RCA radio with phonograph attachment and like to listen to symphonic music. WEVD has an Hellenic program on Saturdays that they try not to miss.

Mr. Manousis's favorite smoke is Five Star, a cigaret made by Stephano in Phila-

delphia. It's 21 smokes Chester imitation cigars, highballs made

Niece Mary and American drug store lend is her favorite a actress, Catherine Goodwin music, and is a good pianist. She roots for the Gimms.

Mr. Manousis is something of an amateur chef and likes to cook the Sunday dinner. But he lets his wife take care of the dessert. Her specialty is *dibles*, a Greek version of French doughnuts made with eggs, flour, sugar and butter, and fried in deep fat.

Greek from way back, although ruled 400 years by Turks, 28 by Italians, these isles supplied ships for the siege of Troy. Patmos sheltered St. John. The Colossus of Rhodes was one of the ancients' "seven wonders."

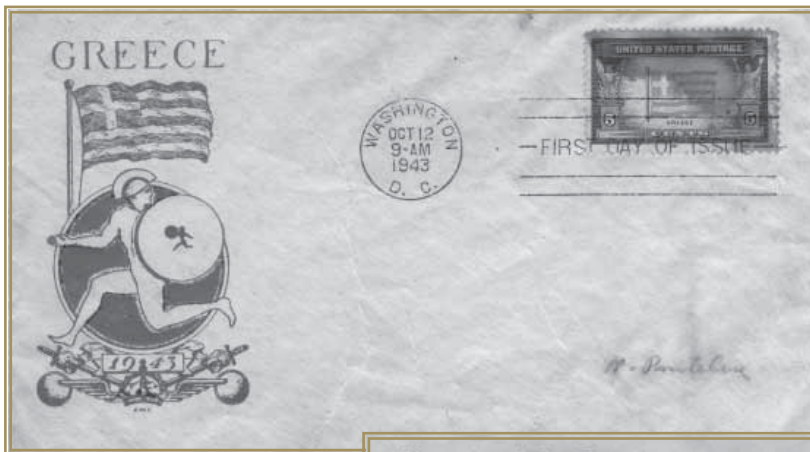
Η δεύτερη σελίδα της εφημερίδας. Στη φωτό διακρίνονται από αριστερά προς τα δεξιά οι: Ν. Μανούσης, Αντώνης Παπαδάκης, Μανώλης Κουλουκουνητής, Ν. Μαύρης και Δημ. Στρίκης, στελέχη της Δ.Ν.Α.

ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ

«Έξι αιώνες σκλαβιάς, της οποίας η τελευταία περίοδος, η ιταλική, ήταν η πιο μαύρη, δεν έκαμψαν τους Δωδεκανησίους ώστε να καταθέσουν την σημαία της Πίστεως, δεν εκάμφη ποτέ το ψυχικό σθένος και δεν έπαψε ο αγών.

Όσες φορές ο αγών εκρειάσθη θυσίες, τας προσέφεραν οι Δωδεκανήσιοι στον βωμόν της ελευθερίας. Είναι μεγάλος αλλ' όχι και πλήρης ο κατάλογος των θυμάτων. Είναι πολλές εκατοντάδες, ίσως χιλιάδες, οι νεκροί του αγώνος κατά τους έξι αιώνες, οι άγνωστοι νεκροί, και είναι αρκετές μυριάδες οι φυλακισμένοι, οι εξόριστοι, οι βασανισμένοι.

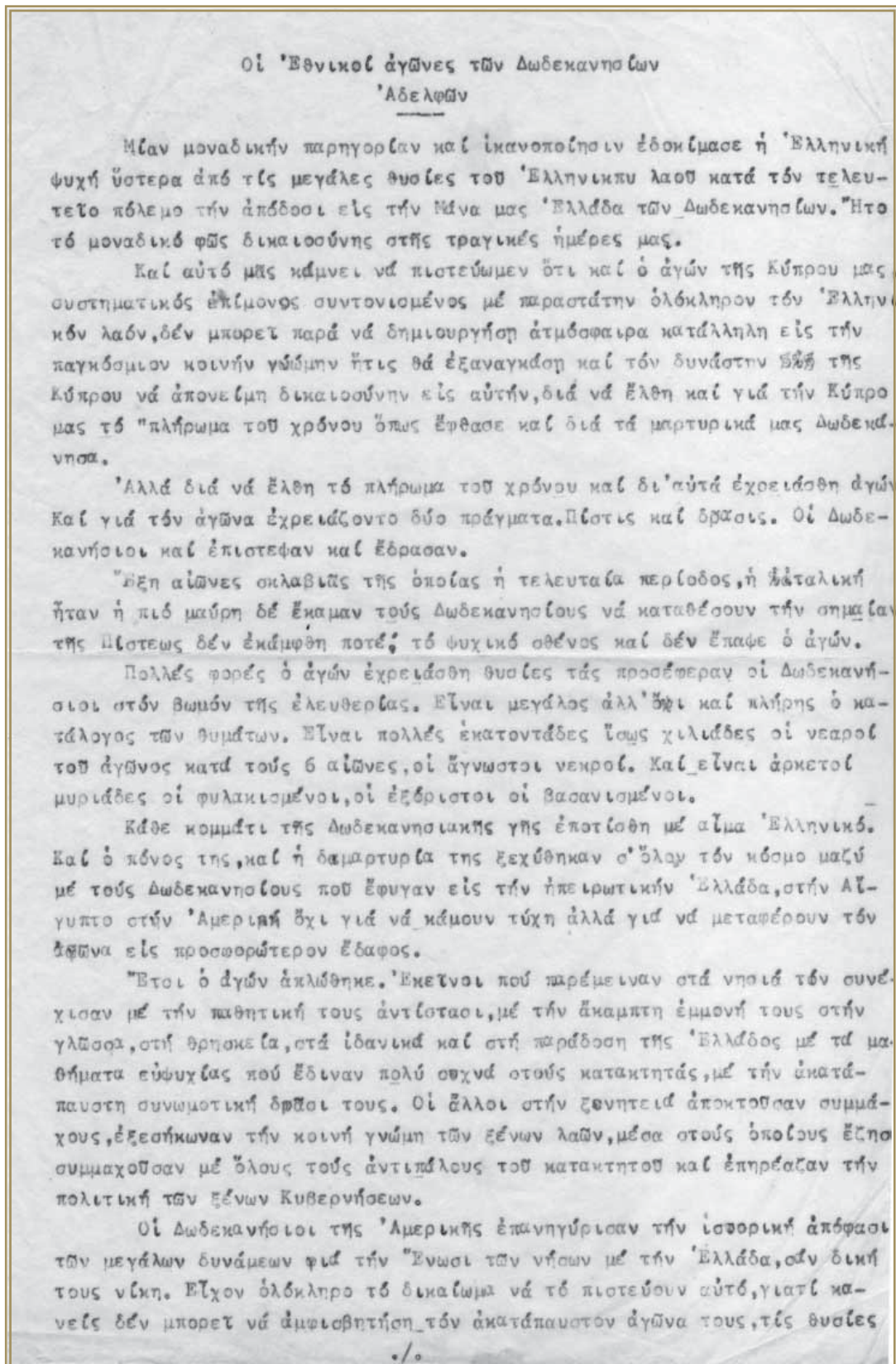
Κάθε κομμάτι της δωδεκανησιακής γης εποτίσθη με αίμα ελληνικό. Και ο πόνος της, και η διαμαρτυρία της ξεχύθησαν σ' όλο τον κόσμο μαζί με τους Δωδεκανησίους που έφυγαν εις την πειρωτικήν Ελλάδα, στην Αίγυπτο, στην Αμερική όχι για να κάμουν τύχη, αλλά για να μεταφέρουν τον αγώνα εις προσφορώτερον έδαφος». (Απόσπασμα από το Οι Εθνικοί αγώνες των Δωδεκανησίων αδελφών, του Νίκου Μανούση).

Αναμνηστικά επιστολικά
δελτάρια με την ελληνική
σημαία. Οκτώβριος 1943.

Το κείμενο από το αρχείο του Ν. Κ. Μανούση που παρατίθεται αυτούσιο

(2)

που έκαναν για τόν άγώνα αυτόν, και πρό πάντων τόν έπιδειξιάτο, έξαιρετικά λεπτό τρόπο με τόν όποτον έκαμαν τόν άγώνα τους.

Ο άγών των Δωδεκανησιών της Αμερικης δια τήν άπελευθέρωσιν των Νησιών ηρχισε κατά τό τέλος του πρώτου παγκοσμίου πολέμου. Η εύκαιρία ήταν κατάλληλη. Οί λαοί είχαν πιστέψη τότε, όπως έπίσπεφαν και κατά τόν τελευταίον πόλεμον, ότι ήρθεν ή ώρα της Δικαιοσύνης. Η πρώτη ώθησις δια τήν όργάνωσιν άπελευθερωτικού άγώνος προήλθε από τόν Πρόεδρον των Κών Ντικον Μανούσην, όστις συνέλαβε τήν ιδέα της ίδρύσεως μιας Δωδεκανησιακής όργανώσεως με σκοπό τήν διεξαγωγή άγώνος για τήν "Έλευθερία".

Μετά συνομιλίαν των με τόν τότε Πρόσβυν της Ελλάδος έν WASHINGTON κ. Γεώργ. Ρουσσον όστις όλοψύχως έπεκρότησε τήν ίδρυσιν άπελευθερωτικής όργανώσεως έπικολούθησαν συσκέψεις με άποτέλεσμα τήν σύγκλησιν στις 2 Μαρτ. 1918 γενικής συνελεύσεως, ήτις ένέκρινε τήν ίδρυσιν υπό τήν έπωνυμίαν "Εθνική Ένωσις Δωδεκανησιών Αμερικης" και ένέκρινε τό καταστατικό τό όποτον ήτο όλιγόλογον. Τό άρθρον που καθώριζε τούς σκοπούς της έγραφε τά έξης.

"Η Έθνική Ένωσις Δωδεκανησιών Αμερικης θα έπιδιώξη: Α. Τήν διαφώτισιν του άμερικανικού κοινού περί της Έλληνικότητας και της ιστορίας των νήσων μας. Β. Τήν διακήρυξιν του προαιωνίου πόθου, ύφ' ου κατεχόμεθα δηλώσθ της ένώσεως των νήσων μας μετά της μητρος Ελλάδος από τόν πολιτισμένον κόσμο και όη στο μέγα και φιλευθέρρον Έθνος όπερ μας φιλοξενεί και τόν μέγαν αυτό του Πρόεδρον. Γ. Τήν ένωσιν των άνωθι άναφερομένων νήσων μετά της μητρος Ελλάδος".-

Η ένωσις έκινήθη όσο της έπέτρεπαν αί δυνάμεις της προς δύο κατευθύνσεις: Πρώτον να συναγείρη τούς Δωδεκανησιους και τούς άλλους όμογενεις σ' έναν άγώνα για τήν άπελευθέρωσιν και δεύτερον να πείση τήν Κυβέρνησιν τή κοινή γνώμη της Αμερικης για τό δίκαιον. Ένα συγκινητικό τηλεγράφημα άπεστάλη προς τόν Πρόεδρον Ούίλσον. Ο έπίτιμος πούτανις του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, Τσαρλς Έλιοτ άνεκηρύχθη έπίτιμος Πρόεδρος της ένώσεως και ό καθηγητής του Πανεπιστημίου Νέας Υόρκης Κάρολ Μπράουν έπίτιμος άντιπρόεδρος. Ο καθηγητής Έλιοτ είχε δημοσιεύσει τότε στους Τάϊμς ένα θερμότατο άρθρο υπέρ της Δωδεκανησιακής ύπόθεσεως. Οί Τάϊμς έξ άλλου έγραφαν κύριον άρθρον επί του ζητήματος, και εις τό άρθρον αυτό άπήντησαν οι Δωδεκανησιοί με μιαν έπιστολή στην όποιαν διεδήλωναν τήν αξίωσιν της ένώσεως με τήν Ελλάδα. Ένας Ιταλός καθηγητής προσεκάθησε να άντιρρούση τά έπιχειρήματα των Δωδεκανησιών, αλλά ό κ. Μανούσης άποκατέστησε πλήρως τό ζήτημα με ένα σπουδατο ύπόμνημα του που έδημοσιεύθη στους Τάϊμς. Έτσις ηρχισε τό άμερικανικό κοινό να διαφωτίζεται για τήν Δωδεκανησιακή ύπόθεσιν, τήν όποιαν τότε άγνοούσε τελείως.

Μία άκι τίσ πιο σπουδατες έκδηλώσεις της Έθνικής Ένώσεως Δωδεκανησιών ήταν ή συγκρότησις Πανδωδεκανησιακού Συνεδρίου. Η όργάνωσις είχε στο μεταξύ ίδρύσει τμήματα σε άρκετές πολιτετες. Αντιπροσωπετες των τμημάτων

(3)

της, καθώς και αντιπροσωπευτες των τοπικών Σωματείων έλαβαν μέρος εις τό συνέδριον, πού έγινε τήν 1ην Δεκεμβρίου 1918. Τό όήφιωμα του συνεδρίου έτόνιζε τήν άκλόνητη απόφασι των Δωδεκανησιών όπως τά νησιά των ένωθουν μέ τήν Έλλάδα.

ΤΟ ΣΥΛΛΑΛΗΤΗΡΙΟΝ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

Έπικολούθησαν τά γεγονότα του Πάσχα του 1919, κατά τά όποια οί 'Ιταλοί έσφαξαν μερικούς Δωδεκανησίους εις άπάντησιν του μεγάλου συλλαλητηρίου πού έγινε τότε έξής εις τήν Δωδεκάνησον ύπέρ της Ένωσεως. 'Αμέσως ή Ένωσις άπεφάσισε νά όργανώση συλλαλητήριον διαμαρτυρίας.-

Τό συλλαλητήριον έγινε στής 11 Μαΐου 1919 μέ μεγάλη έπιτυχία. Διεκηρύχθη έκει έκ νέου ότι ή Δωδεκάνησος είναι έλληνική. 'Ο 'Αμερικανικός τύπος παρηκολούθησε μέ ένδιαφέρον τό συλλαλητήριον. Χαρακτηριστικό είναι ότι οί Τάϊμς τό περιέγραψαν μέ τόν τίτλο: "Δύο χιλιάδες Έλληνες όρκίζονται έναντίον της 'Ιταλίας".- 'Η άρθρογραφία των άμερικανικών Έφημερίδων ήταν θερμοτάτη ύπέρ του δικαίου της Έλλάδος.

'Η Έθνική Ένωσις Δωδεκανησιών 'Αμερικής μέ τήν ύπογραφή της Ευνητικής των Σεβρών διελύθη άφου έδωκε στους όμογενεις τό σύνθημα του άγώνος και έκέρδισε τή συμπόθειά των 'Αμερικανών για τόν άγώνα.

Κατά τά χρόνια πού έπικολούθησαν, ό αριθμός των Δωδεκανησιών στην 'Αμερική έπολλαπλασιάσθη. 'Η άγρία Ιταλική κατοχή, μέ τίς συστηματικές πιέσει και τά έγκλήματα της ανάγκασε τόν έλληνικό πληθυσμό των νησιών νά φεύγη από τήν πατρική γη, και νά ζητη άσυλο στην ήπειρωτική Έλλάδα, στην Αίγυπτο και στην 'Αμερική. 'Από μιας άπόψεως, ό έρχομός νέων Δωδεκανησιών προσφύγων στην 'Αμερική δημιουργήσε εύνοϊκές προϋποθέσει για τήν ανάπτυξη του άγώνος, άφ'ένός γιατί οί Δωδεκανήσιοι παρουσίαζον μεγαλύτερον όγκο, άφ'έτέρου οί νεορχόμενοι είχαν μεγαλύτερη άγωνιστική διείθεσι λόγω των προσφάτων μαρτυριών πού ύπέφεραν κάτω από τόν Ιταλικό ζυγό. 'Εν τούτοις ό άγών ύπήρξε μάλλον άτόνος μέχρι του 1916. Αιτία ήταν ό φόβος των Ιταλικών αντιπόνων κατά του πληθυσμού των νησιών. Σε κάθε κίνησι των Δωδεκανησιών της 'Αμερικής οί άπαντοίχοι 'Ιταλοί άπαντοψαν μέ άγρια μέτρα κατά των οικογενειών τους πού έμεναν στα νησιά, μέ φυλακίσει, πρόστιμα, μαρτύρια και όλοφονίες.

'Η δεύτερη άγωνιστική όργάνωσις, σύμφωνα μέ τίς αναμνήσει του κ. Χατζηνικήτα, έγινε στα 1924. 'Ο παλαιμαχος άγωνιστής φαρμακοποιός κ. 'Ιάκωβος Καζαβης μαζί μέ τόν άκατάβλητο κ. Ν. Μανούση, έξεσήκωσαν πάλι τους συμπατριώτες τους για τήν ίδρυσι της 'Επιτροπής Δωδεκανησιών. 'Η 'Επιτροπή είργάσθη αρκετόν καιρό για τήν τόνωσι του Δωδεκανησιακού φαινοήματος και για τή διαφώτισι των 'Αμερικανών, έκαμε δε τά άναγκαία διαβήματα ύπέρ της άπολυτρώσεως των νησιών.

(4)

Νέα προσπάθεια έγινε στο 1926, δια της ίδρύσεως της Φιλικής Έταιρείας Δωδεκανησίων 'Αμερικής υπό του κ. Νικολάου Μανούση.

Η Φιλική Έταιρεία Δωδεκανησίων 'Αμερικής γνωστή με τὰ αρχικά αυτής φησα ως Φ.Ε.Δ.Α. ΚΑΪ έδρασε έντατικά και ποικιλοτρόπως. Ός εκ του φόβου τών 'Ιταλικών αντιπολων ήτο μυστική, μυστική όχι εις τας επιδιώξεις αυτής αιτινες ήσαν ή απελευθέρωσις της Δωδεκανήσου, αλλά εις τὰ ένόματά των αποτελούντων αυτήν και μόνον τώ όνομα του 'Ιδρυτού και διευθύνοντος στην όργάνωσιν κ. Νικολάου Μανούση ήτο γνωστόν.

Έξεβίβει αυτή τό δελτίον Φιλική Έταιρεία Δωδεκανησίων 'Αμερικής άγγλιστί και 'Ελληνιστί τό όποτον άπεσταλλε εις τούς 'Αμερικανούς πολιτικούς διανοουμένους και εις 'Αμερικανικές 'Εφημερίδες, και άπεκάλυπτε τούς κατακτιτικούς σκοπούς της 'Ιταλίας.

Η Φιλική Έταιρεία Δωδεκανησίων 'Αμερικής ταύτοχρόνως άπεσταλλε τηλεγραφήματα εις τας Κυβερνήσεις τών Μεγάλων Δυνάμεων όσάκις ή περίστασις τό έχόλει. Οί 'Ιταλοί ειχον τόσον θορυβηθή με τήν όρσιν της Φιλικής Έταιρείας Δωδεκανησίων 'Αμερικής ώστε όταν ο Πρόεδρος αυτής κ. Νικόλαος Μανούσης μετέβη εις ΚΑ τό 1928 με κανονικώς επικυρωμένον 'Αμερικανικόν διαβατήριον προς έπισκεψιν τών γονέων και άδελφών του αι 'Ιταλικοί 'Αρχαί δέν του επέτρεφαν τήν άποβίβασιν ούτε εις τήν ΚΑ ούτε εις ουδεμίαν Νησον της Δωδεκανήσου. Έγένετο τότε μέγας δημοσιογραφικός θόρυβος εις τας 'Αθήνας και τήν Νέαν 'Υόρκην. Έχεδόν όλαι αι 'Αθηναϊκαι 'Εφημερίδες έγραφαν δια μακρών ως και τό Νέας 'Υόρκης TIMES, και τό HERALD TRIBUNE της Νέας 'Υόρκης ως και ή 'Αντιφασιστική έφημερίς της Νέας 'Υόρκης EL MONDE, και έκαυτηρίασαν τήν πολιτικήν της 'Ιταλίας στα Ηποιά μας. Τό νέο σύνθημα του άγώνος όδόθηκε με τήν ίδρυσιν της Δωδεκανησιακής Νεολαίας 'Αμερικής άκρωτοστάτησαν και ειργάσθησαν.

Οί άνθρωποι που ειργάσθησαν γι' αυτήν ήσαν εκτός του Νικολάου Μανούση, ο μακαρίτης Δ. Στρίκης, ο Νικήτας Χ' Νικήτας, ο Έμ. 'Αθανασιάδης, ο Δ. Πολυχρονίδης ο Μιχαήλ Πακοής ο Νίκος και Δημ. Παναγιώτου, ο 'Αθ. Βενίδης, ο Κώστας Πασσαρής, ο Πέτρος Μερζένης ο Αάμερος Χατζηκώστας, ο Γεώργιος Μερζίδης, Λακ. Βαβουκλής Δ. Πατρίδης, Ι. Μοσχονάς, Ι. Γεργουτσόγλας, Σάββας Σαπουνάκης, Ε. Καφεζόπουλος, και άλλοι έμπνευσμένοι πατριώται όλοι μετανάσται, μικροϋπάλληλοι και μικροκαταστηματάρχαι.

Η έπιτυχία της Νεολαίας όφειλεται κατά τό μεγαλύτερο μέρος στην έκδοσι του μηνιαίου Δελτίου της, του "Δωδεκανησίου". Τό Δελτίο αυτό παρωμούσε όλο τόν 'Ελληνισμό στόν άγώνα, έστιγματίζε τούς δειλούς, κατήγγελε τίσ βαρβαρότητες και τίσ άνηθικότητες της ίααλικής κατοχής, έσφυροκοπούσε τόν ίπαλικό φασισμό και τόν άρχηγό του, και έφερνε διαρκώς τήν τραγωδία τών νησιών έμπρός στα μάτια τών όμογενών. Στο πρώτο του τεύχος που έξεδόθη τόν 'Οκτώβρη του 1934, "ο Δωδεκανήσιος" άπηύθυνε τόν παρακάτω χαιρετισμό προς τούς πατριώτας:

./.

(5)

"Κατερχόμενος ό "Δωδεκανήσιος" εις την κονίστραν του Δωδεκανησιακου άγωνος, άπευθύνει άδελφικόν χαιρετισμόν πρός τούς άπανταχού άγωνιστάς, της Δωδεκανησιακης ύποθέσεως. Έλπίζει δέ ότι θα έχη παρά τό πλευρόν του όλους τούς Δωδεκανησίους πατριώτας εις τάς προσπαθείας του δια την άνατολήν μιας καλύτερας αύριον εις την δυστηχη πατρίδα μας, και συμπαραστάτας όλους τούς Πανελλήνας, οίτινες πιστεύουν ότι ή Δωδεκάνησος ήτο και πρέπει να παραμείνη έλληνική".

Τό Δελτίο έγγράφετο έλληνικά και άγγλικά και έστελλετο σε πολιτικούς επιστήμονας δημοσιογράφους, βιβλιοθήκες. Καί με κάθε άφορμή έστελλοντοσθ στον άμερικανικό Τύπο πληροφορίες, άρθρα, επιστολές και μελέτες. -

Πρωτοβουλία της Δωδεκανησιακης Νεολαίας 'Αμερικης ώργανώθη την 3 Φεβρουαρίου 1935 δγκώδες συλλαλητήριον εις τό PALUR GARDEN της Νέας 'Υόρκης έξ άφορμής των 'Ιταλικών άγριοτήτων που έγιναν στή Δέρο στήν Σάλαχο και Κάλυμνο χιλιάδες 'Ελλήνων και αρκετοί έπιφανείς 'Αμερικανοί έγέμισαν την αίθουσαν. Οί έμιληται και οί άκροαται έξεδήλωσαν την άγανάκτησιν τους κατά της Φασιστικής τυρρανεας και ένέκριναν ένα φήφισμα δια του οποίου έζητεται από την Κοινωνία των 'Εθνών να στείλη στα Δωδεκανήσια μια ούδέτερη 'Εκτροπή δια να διεξαγάγη δημοψήφισμα εις τό όποτον ο λαός θα έξέφραζε την θέλησιν του δια την τύχη του. Τό ψήφισμα αυτό άπεστάλη εις τούς πολιτικούς 'Ηγέτας των Μεγάλων Δυνάμεων, στην Κοινωνία των 'Εθνών και στο 'Αμερικανικό Κγκρέσο. Ήταν αρκετά ικανοποιητική ή άπήχησις του συλλαλητηρίου στο 'Αμερικανικό κοινόν. Ο τύπος ήσχολήθη με αυτό και αρκετά άρθρα έγράψαν σε σοβαρές έφημερίδες καταδικάζοντα την 'Ιταλική κατοχήν και ύποστηρίζοντα την άπόδοσιν των νησιών εις την 'Ελλάδα. 'Επίσης ή Νεολαία εντός των άλλων ενεργειών της έξέδωσε τέσσαρα βιβλία 'Αγγλιστί τά όποτα εκκλοφόρησαν σε 'Αμερικανικούς κύκλους.

Με τούς άγώνας της ή Νεολαία απέκτησε την έμπιστοσύνη της όμογενείας και άναπτύσσετο ως σοβαρός όργανισμός. Τμήματά της ίδρύθησαν σε πολιτείες όπου ήσαν συγκεντρωμένοι Δωδεκανήσιοι. Τό Συμβούλιο της, τό όποτον ειργάσθησαν ως πρόεδροι οί κ.κ. 'Αθανασιάδης, Ν. Χατζηνικητάς, Δ. Πολυχρονιάδης και Ν. Μανούσης, ώδήγησε πάντοτε την ώργάνωση σε ενεργείας που ώφέλησαν πολύ την ύπόθεσιν.

Τόν Μάρτιο του 1938, με την εύκαιρία των άγλοϊταλικών συνεννοήσεων για τά ζητήματα της Μεσογείου, ή Νεολαία προσήλθε, εν συνεργασία με τούς Κυβρίους της 'Αμερικης ένα φήφισμα των 'Ελληνοαμερικανικών όργανώσεων 'Αμερικης.

Τό φήφισμα αυτό υπενθύμιζε τό αίτημα των Κυπρίων και των Δωδεκανησιων όπως ένωθουν με την 'Ελλάδα. 'Εστάλη στις Κυβερνήσεις 'Αγγλίας και 'Ιταλίας. Καί τον 'Ιανουάριο του 1939 ή Νεολαία έστειλε άνύλογα τηλεγραφήματα στους πρωθυπουργούς των δύο χωρών. Νέα έκκλησις προς τό Μουσουλνι έγινε

(6)

τόν Ιανουάριο του 1940 με την ευκαιρία των ελληνοϊταλικών συνομιλιών για την υπογραφή συμφώνου ειρήνης.

Η έναρξις του παγκοσμίου πολέμου και οι συχνές εναλλαγές της καταστάσεως εις την Μεσόγειον, έδωκε νέα δύναμι στον αγώνα για την απελευθέρωσι των νησιών. Υπήρξαν όμως και εποχές απογνώσεως και απαισιοδοξίας. Οι Δωδεκανήσιοι της Αμερικής παρακολούθησαν με αγωνία τις πολεμικές περιπέτειες. Και όταν η Ελλάδα εκλήθη να δοξασθῆ πάλιν, έσπευσαν όλοι να εργασθῶν για την νίκη. Η Νεολαία είχε ενισχυθῆ με την παρουσία έν Νέα Υόρκη των Δωδεκανησιών έφοπλιστών που ήρθαν από την Αγγλία και με την άφιξη του παλαιού αγωνιστού της Δωδεκανησιακής υποθέσεως δόκτορος Νικολάου Μαυρή, ο όποτος είχε εργασθῆ στην Αίγυπτο και στην Αθήνας ως Πρόεδρος της Κεντρικής Δωδεκανησιακής Επιτροπής.

Η Ιταλική επίθεσις της Ελλάδος έδειξεν ότι είχε φθάσει η ώρα να λυθῆ τό Δωδεκανησιακόν ζήτημα. Ο αγών συνεπώς των Δωδεκανησιών της Αμερικής έπρεπε να προσαρμοσθῆ στις πολεμικές συνθήκες. Όλοι οι Δωδεκανησιοί συνεφώνησαν επί της ανάγκης δημιουργίας μιας νέας οργανώσεως, που θα στηριζόταν ήθικώς στην έξουσιοδότησι όλων των σωματείων, και θα είχε απόλυτο έλευθερία και πρωτοβουλία κινήσεως, ικανότητα έπαφών με προσωπικότητες και υπηρεσίες, και χρηματική ευχέρεια. Δύο ημέρες μετά την Ιταλική επίθεσις συγκετρώθησαν οι αντιπρόσωποι των Δωδεκανησιακών Σωματείων Νέας Υόρκης και κατόπιν εισηγήσεως του Προέδρου της Δωδεκανησιακής Νεολαίας κ. Νικολάου Μανούση προέβησαν εις την ίδρυσιν του Έθνικου Δωδεκανησιακού Συμβουλίου με έπιτελεστικήν Επιτροπήν με τον Δ/ρα Μαυρήν τους Κασίους Έφοπλιστάς κ. Μανώλη Κουλουκουνήδη και Αντώνιον Παπαδάκην και τον έκαστοτε Πρόεδρον και Γραμματέα της Δωδεκανησιακής Νεολαίας Αμερικής, οΐτινες ήσαν τότε ο κ. Νικόλαος Μανούσης και ο κλειμνηστος Δ. Στολκής.

Η έργασια του Έθνικου Δωδεκανησιακού Συμβουλίου απέκτησε σύντομα μεγάλη έκτασι.

Τά διάφορα περιοδικά έπιθεωρήσεως έδημοσιεύσαν μελέτας για τά Δωδεκανησια έξεδωκε έπισης φυλλάδια άτινα έκυκλοφόρησε εύρύτατα στον πολιτικό και έπιστημονικό κόσμον.

Τό γραφετόν του Συμβουλίου πλημμυρίζοντα καθημερινώς από έπιστολάς οργανώσεων έφημερίδων και ίδρυμάτων που ζητούσαν περισσότερες πληροφορίες δια τό ζήτημα των Δωδεκανήσιων.

Τά συχνά διαβήματα του Συμβουλίου προς τό Αμερικανικόν Υπουργετόν των Έξωτερικών και προς ισχυρούς πολιτικούς παράγοντας, εύρηκαν πολύ εύμνηστη υποδοχή, άφ'ένός λόγω του πραγματικού φιλελευθερισμού της άμερικανικής ήγεσίας και άφ'έτέρου λόγω της τελείας διαφωτίσεως που είχε προηγηθῆ. Ηδη από τό 1943 τό Υπουργετόν των Έσωτερικών εις άπάντησιν σχετικών έγγραφων, άπληντησε στο Δωδ. Συμβούλιον ότι τό ζήτημα των Δωδεκανήσιων έξετάζε-

(7)

καί θα κριθῆ σύμφωνα μέ τίς ἀρχές πού ἀνηγγέλθησαν γιά τίς μεταπολεμικές λύσεις, δηλαδή σύμφωνα μέ τήν ἀρχή τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν. Αὐτό ἀκριβῶς εἶχε ζητήσει τό Συμβούλιον.

Παραλλήλως προετοιμάσθη ἡ περίφημη ἀπόφασις τῆς ἐπί τῶν Ἑξωτερικῶν Ἐπιτροπῆς τῆς Γερουσίας. Ὁ Γερουσιαστής Φλώριδας κ. Ἄντριου, κατόπιν αἰτήσεως τήν ὅποیان εἶχε συντάξῃ τό Συμβούλιον καί εἶχαν ὑπογράψει ὅλοι οἱ Δωδεκανησιοί τοῦ Τάριου Σπρίγκς, ὑπέβαλε στή γερουσία τό 1944 τή σχετική πρότασι. Τήν ἴδια πρότασι ὑπέβαλε στό 1946 ὁ γερουσιαστής Πέππερ, ἀφ' οὗ συμπεριελάμβανε καί τήν Βόρειον Ἠπειρον, καί ἐγινε βενετική.

Τό Δωδ/Συμβούλιον εἶχε ἐμπνεύσει πλήρη ἐμπιστοσύνη στίς ἀμερικανικές ἀρχές. Κατ' ἄρθρον εἶται νά εἰσακουσέται σέ κάθε περίπτωσι. Ἔτσι ἐπέτυχε ἰκανοποιητική λύσι τοῦ ζητήματος τῶν Δωδεκανησιῶν ἰταλικῆς ὑπηκότητος, τοῦς ὁποίους ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία ἤθελε νά χαρακτηρίσῃ ὡς ὑπηκόους ἐξωτερικῆς χώρας. Μέ τόν ἴδιον τρόπο ἐπέτυχε τήν ἐπέκτασι τῶν εὐρωπαϊκῶν τῆς ἀμερικανικῆς περιθαλψέως, στί νησιά.

Μεγάλο ρόλο στή λύσι τοῦ Δωδεκανησιακοῦ ἔπαιξε ἡ δῆλωσις τοῦ Σφόρτσα ἡ ὅποια ἐγίνε κατόπιν πείσεως τοῦ Συμβουλίου. Ὁ Σφόρτσα ὁ πάλαιός Ἰταλός διπλωμάτης ἤρθε στήν Ἀνωκεκάνησο στό 1940 γιά νά ὀργανώσῃ Ἰταλικό Ἀντιφασιστικό Μέτωπο. Ἐγίνε ἐπαφή μαζί του. Ἄλλὰ τό Δωδ. Συμβούλιον τοῦ ἐζήτησε ἀμέσως νά καθαρῇ δῆλωσι γιά τά Δωδεκάνησα. Ἐπειδή ἐδίδου νά τήν κάμῃ, ἠναγκάσθη ὁ κ. Μαυρῆς νά ἐκδώσῃ τό περίφημο βιβλίον "Σφόρτσα κατὰ Σφόρτσα" στό ὅποτον ἀπεδείκνυε ὅτι ὁ Ἰταλός ἡγέτης ἦταν μέν ἀντιφασίστας, ἀλλά δέν ἀπεκήρυττε καί τόν Ἰταλικό ἰμπεριαλισμό. Τό βιβλίον εἶχε καταπληκτική ἐπιτυχία. Ἐπροκάλεσε εὐρυτάτη συζήτησι καί συγχρόνως ἔκαμε γνωστό τό ζήτημα τῶν Δωδεκανησίων σέ κύκλους πού ἀσκόσσαν ἐπιρροή. Καί ὁ Σφόρτσα ἠναγκάσθη στίς 3 Ἰουνίου 1943 μέ δημοσιεύσῃ ἀρθρον στό ὅποτον ἐτόνιζε ὅτι δέν θεωροῦσε Ἰταλία τά νησιά ἐκεῖνα τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου πού θέλουν νά παραμελῶνται ἑλληνικά. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς Ἑλληνικῆς ὑπηκότητος τῶν νησιῶν ἀπό τόν Σφόρτσα, ἐγίνε πλέον οὐσιαστικό τό ζήτημα.

Πανδωδεκανησιακόν Συνέδριον 1943

Τό Συμβούλιον τοῦ Ἔθ. ἤθελε ν' ἀποφύγῃ τήν παρακοπήν τοῦ ζητήματος τῶν νησιῶν στή διοίκει τῆς Βιρήνης, γιά νά μή γίνῃ ἀντικείμενον παζαρεύματος τῶν Μεγάλων. Ὄταν τά πρῶτα νησιά κατελήφθησαν ἀπό τοῦς Ἀγγλοῦς τό 1943, ἔσπευ νά συγκαλέσῃ Πανδωδεκανησιακό συνέδριον στίς 24 Ὀκτωβρίου 1943. Ἐφρόντισε προφουμένως νά πάρῃ ἐξουσιοδότησι ἀπό ὅλους τοῦς Δωδεκανησίους τῶν Ἀθηνῶν, τῶν νησιῶν καί τῆς Λιγύπτου. Καί τό συνέδριον ἐκήρυξε τήν ἔνωσι τῶν νησιῶν μέ τήν Ἑλλάδα καί ἐκάλεσε τήν Ἑλληνική Κυβέρνησι νά ἀναλάβῃ τήν διοίκησι. Καί ἡ μέν ἀπόφασις τοῦ Συνεδρίου δέν ἐξετελέσθη τότε, ἐδημιούργησε ὅμως, ὕστερα ἀπό τόν ἀγῶνα πού εἶχε προηγηθῇ, τήν πεποίθησιν ὅτι τό Δωδεκανησιακόν ζήτημα δέν ἐπιδέχεται παζαρεύματα καί δέν μπορεῖ νά ληθῇ διαφορετικῶς παρά μέ τήν ἔνωσι.

Ἐξεθέσαμεν ἐν πάσῃ συντομίᾳ τήν ὁρᾶσιν τῶν Δωδεκανησίων τῆς Ἀμερικῆς.

./o

(8)

Αἱ ἐνέργειαι αὐταί μαζύ μέ τῆς θυσίας ὅλων τῶν Δωδεκανησίων καί ἡ
γλυκειά μας Γαλανόλευκος ὑπερήφανη κυματίζει ἐπί τῶν Νησιῶν μας.
Ἐυχόμεθα καί ἡ οἱ ἀγῶνες καί τὰ μαρτύρια τῶν ἀδελφῶν μας Κυπρίων
νά δικαιωθοῦν σύντομα καί ἡ μαρτυρικῆ μας Κύπρος νά ρηθῆ σύντομα
εἰς τῆς ἀγκάλας τῆς μεγάλης μας Μῆνας τῆς Ἑλλάδος.-

Ο Σ. Καβουκλής προσφέρει αναμνηστικό δώρο.

Από το αποχαιρετιστήριο δείπνον το δοθέν εις το εν Νέα Υόρκη ξενοδοχείον Mc Alpin προς τιμήν του αναχωρούντος κ. Ν. Μανούση και της συζύγου του. Εξ αριστερών προς τα δεξιά. Καθήμενοι κ. Δ. Καραμπάτος, κα Δ. Σρούμπου, κ. Μανούσης, κα Μανούση, Αιδ. Β. Μιχαλόπουλος, κα Ι. Βησαρίτη. Όρθιοι οι κ.κ. Εμ. Μύρος, Γ. Φραγκούλης, Δ. Στρούμπος, Στ. Φραγκούλης, Δρ. Ν. Μαυρής, Δ. Πολυχρονιάδης, Ν. Χαζηνικήτας, Σ. Καβουκλής, Ι. Βησαρίτης, κα Ν. Χαζηνικήτα, Κ. Στρίγκας.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

«...Οι Δωδεκανήσιοι της Αμερικής επανηγύρισαν την ιστορική απόφαση των μεγάλων δυνάμεων για την Ένωση των νήσων με την Ελλάδα, σαν δική τους νίκη. Είχον κάθε δικαίωμα να το πιστεύουν αυτό, γιατί κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει τον ακατάπαυστον αγώνα τους, τις θυσίες που έκαναν για τον αγώνα αυτόν και, προπάντων, τον επιδέξιο και εξαιρετικά λεπτό τρόπο. Αι ενέργειαι αυταί μαζί με τις θυσίες όλων των Δωδεκανησίων οδήγησαν στην απελευθέρωση και έτσι η γλυκιά μας γαλανόλευκος, υπερήφανη, κυματίζει επί των νήσων μας».

*Στο δρόμο της επιστροφής.
(Φωτογράφιση εν πλω).*

ΔΕΛΤΙΑ ΑΦΙΞΕΩΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ
ΚΩ - ΑΘΗΝΑ - ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΔΕΛΤΙΟΝ ΑΦΙΞΕΩΣ RECORD OF ARRIVAL
Κρατίζεται από τον ταξιδευτή.
To be kept by the traveller.

ΥΠΗΚΟΟΤΗΣ USA
CITIZENSHIP

ΕΘΝΙΚΟΤΗΣ Greek
NATIONALITY

ΟΝΟΜΑ NICHOLAS
FIRST NAME

ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ Konstantinos
FATHER'S NAME

ΕΠΩΝΥΜΟΝ MANOUSSIS
SURNAME

ΟΝΟΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ Anne
HUSBAND'S NAME

ΤΟΠΟΣ, ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ Greece, June 30, 1893
PLACE, DATE OF BIRTH

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ Barber
PROFESSION

ΧΩΡΑ ΜΟΝΙΜΟΥ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ USA
COUNTRY OF PERMANENT RESIDENCE

ΣΚΟΠΟΣ ΑΦΙΞΕΩΣ Return to Greece
PURPOSE OF TRAVEL

ΜΕΣΟΝ ΑΦΙΞΕΩΣ S.S.
MEANS OF TRAVEL (Air, Sea, Rail)

ΤΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ Kos, Dodecaness, Greece
PLACE OF RESIDENCE IN GREECE

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ
ADDRESS OF RESIDENCE

ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟΥ 24838
PASSPORT NUMBER

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΣ March 8, 1951
DATE OF ISSUE

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΛΗΞΕΩΣ March 7, 1953
DATE OF PASSPORT VALIDITY

ΕΚΔΟΥΣΙΑ ΑΡΧΗ Washington, D.C.
ISSUING AUTHORITY

ΑΡΙΘ. ΠΡΟΣΕΝ. ΘΕΩΡΗΣΕΩΣ
CONSULAR VISA NO.

ΑΡΙΘ. ΕΓΚΡΙΣΕΩΣ ΥΠ. ΕΞΩΤ.
R. MIN. FOREIGN AFF. PERMIT NO.

ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ MAR 16 1951 Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΡΟΣΕΝΟΣ, κ.ά.α.

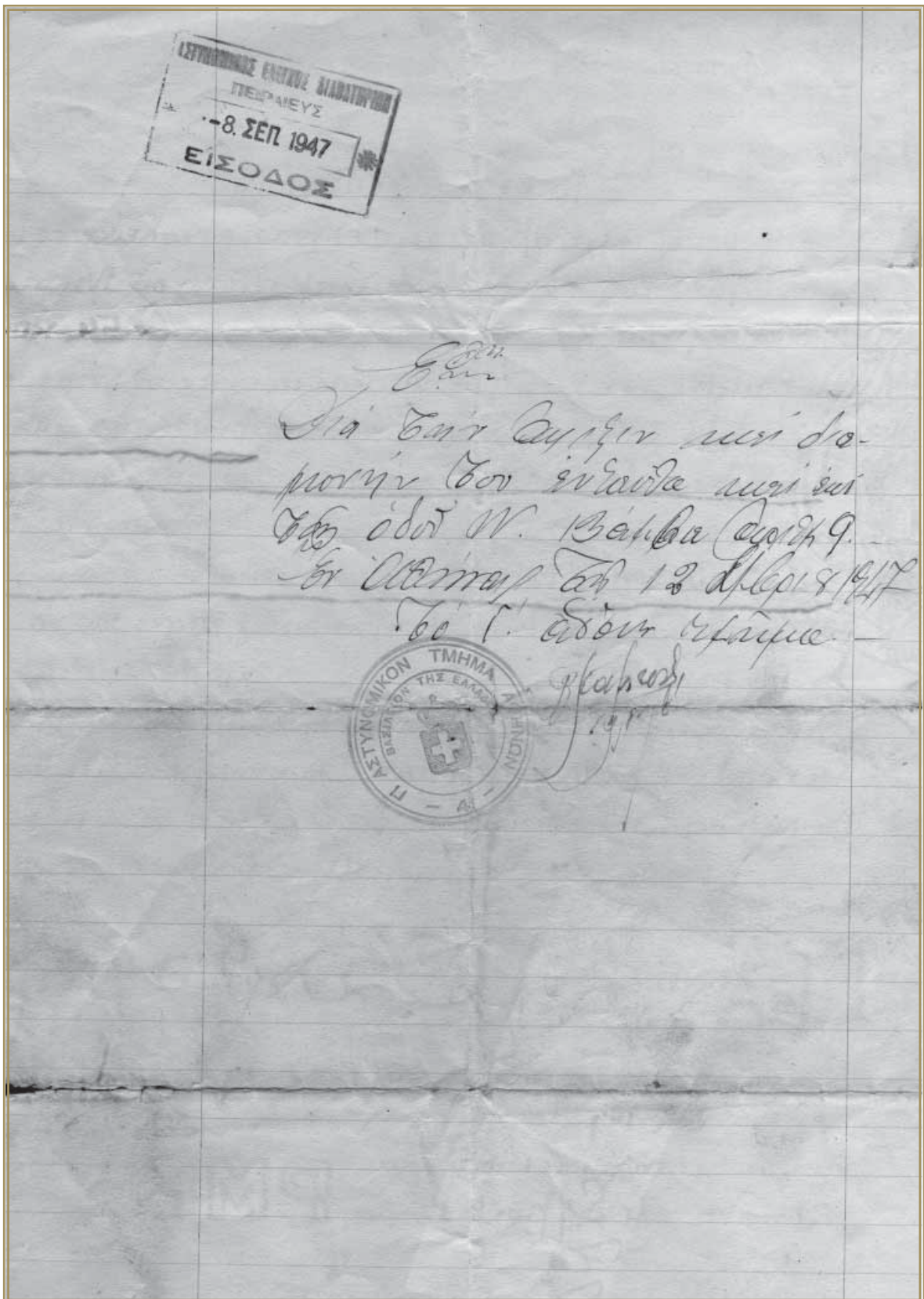

Η ΔΙΑΜΟΝΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΤΟ 1947

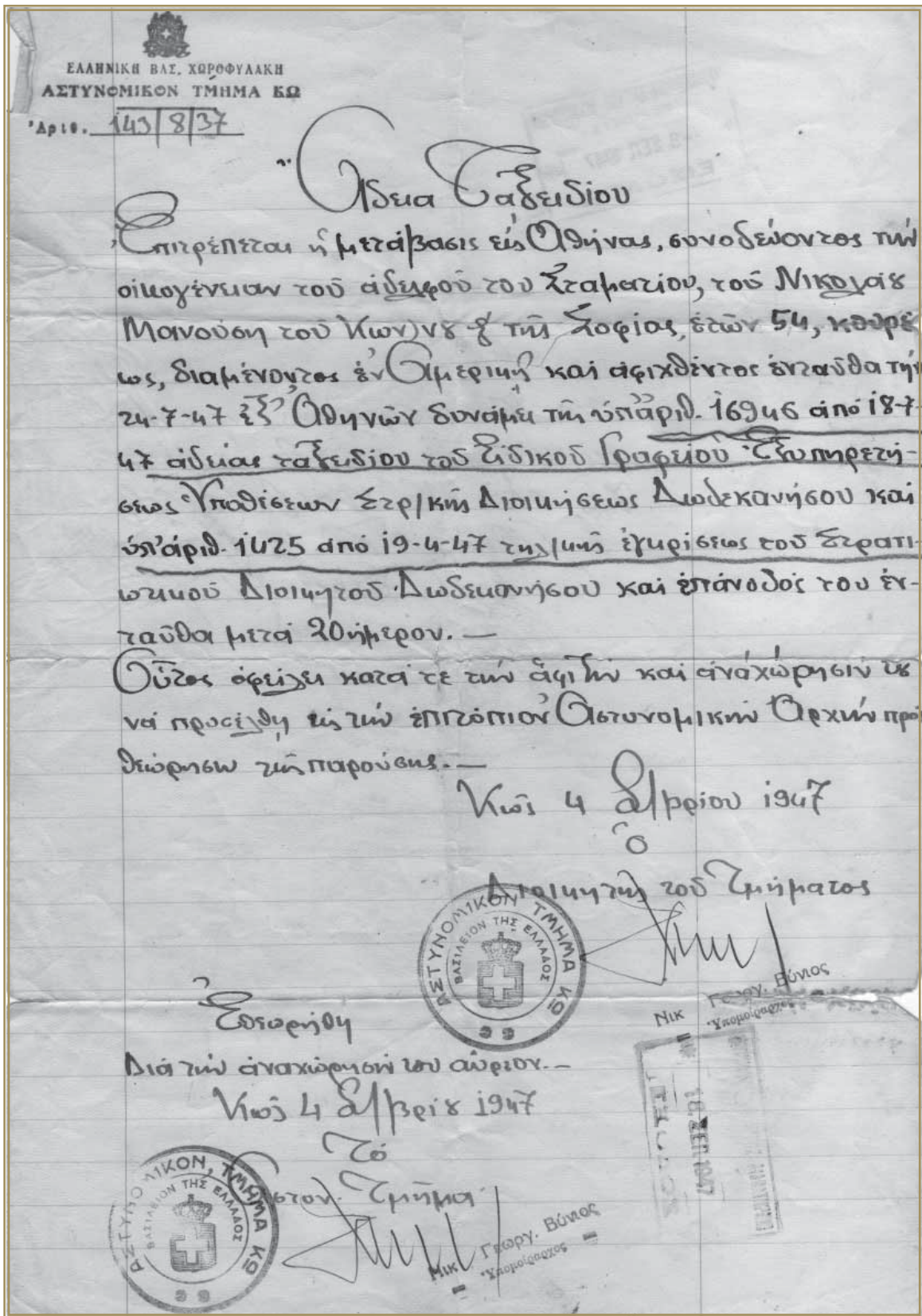
Τον Σεπτέμβριο του 1947, ο Νίκος και η Άννα Μανούση επιστρέφουν στην Ελλάδα. Ως ήτο φυσικό, ο αδερφός του, Σταμάτης, τον δέχθηκε στην κλινική του επί της οδού Νεοφύτου Βάμβα 9, όπου και διέμειναν το πρώτο διάστημα σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο.

*Η Οφθαλμολογική Κλινική του Σταμάτη Κ. Μανούση,
στη Νεοφύτου Βάμβα 9, στο Κολωνάκι.*

Δελτίον εισόδου εις τον Πειραιά.

Αδεια ταξιδιού από Κω εις Αθήνα τον Σεπτέμβριο του 1947.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

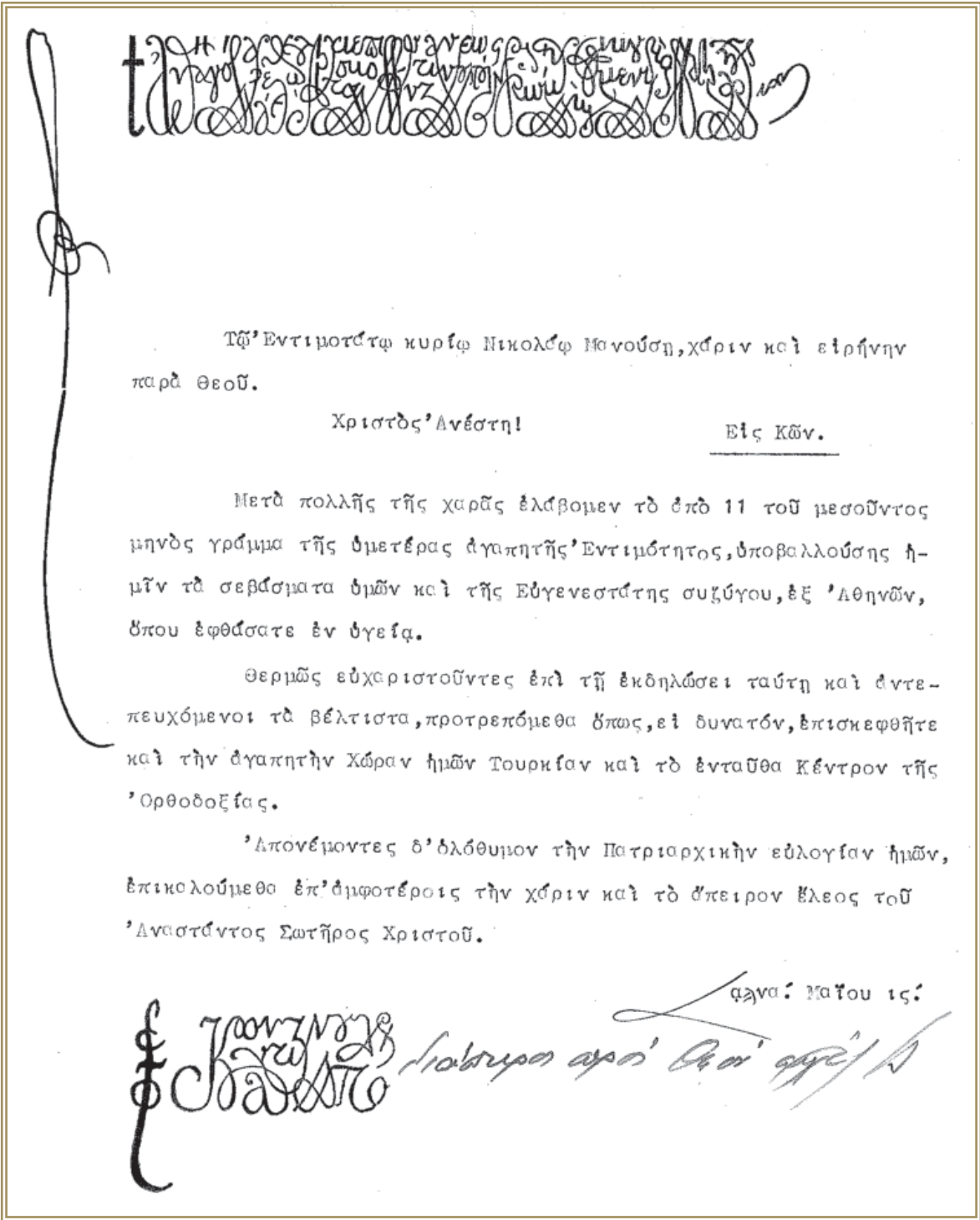
Με Δωδεκανησίους αγωνιστές στην Αθήνα, στην κλινική του αδερφού του (1947). Διακρίνονται μεταξύ των άλλων οι: Π. Σακελλαρίδης, Σωτ. Αγαπητίδης, Σ. Μανούσης, Μ. Καλογερόπουλος, Τ. Μανούσης.

Σημείωμα για τον Ν. Μαυρή

Ο Νίκος Μαυρής εξελέγη Πρόεδρος του Εθνικού Δωδεκανησιακού Συμβουλίου (Ε.Δ.Σ.) στις 30 Οκτωβρίου 1940 μετά από συγκέντρωση των αντιπροσώπων των δωδεκανησιακών σωματείων της Ν. Υόρκης και, μαζί με τα μέλη της Δωδεκανησιακής Νεολαίας Αμερικής, μετά από εισήγηση του προέδρου της Δ.Ν.Α., Ν. Μανούση, αποφασίστηκε συγκρότηση εκτελεστικής επιτροπής για τη διεξαγωγή του αγώνα. Στην 5μελή εκτελεστική επιτροπή συμμετείχε και ο Ν. Μανούσης. Ο Ν. Μαυρής ήταν ο πρώτος Γενικός Διοικητής Δωδεκανήσου.

Με τον Νίκο Μαυρή, Πρόεδρο του Εθνικού Δωδεκανησιακού Συμβουλίου και αργότερα Γεν. Διοικητή Δωδεκανήσου.

Ευχές του Οικουμενικού Πατριάρχου
Αθηναγόρα, για την άφιξή του στην Αθήνα
(16 Μαΐου 1951).

Επιστολή φίλων του Νίκου Κ. Μανούση την ημέρα της ενσωμάτωσης,
 συνοδευόμενη από την αναμνηστική σειρά γραμματοσήμων

7η Μαρτίου 1948

Άγαπημένοι μᾶς Νίκο καὶ Άννα... κατέχετε πρωτεύουσαν θέσιν μεταξύ ἐκείνων πού... θεωρῶ δὲ χρέος μου νὰ σᾶς στείλω αὐτὸν τὸν φάκελλον μὲ πλήρη σειρὰ γραμματοσήμων, καὶ τὴν σφραγίδα τῆς Ἐνώσεως, ὁ ὁποῖος θὰ ἔχει ἱστορικὴν ἀξίαν ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια.

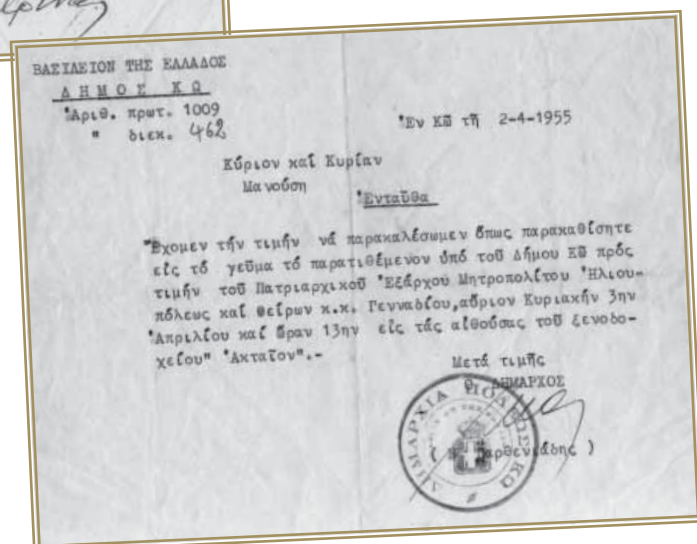
Κώστας, Διονουσία

Αναμνηστικά δωδεκανησιακά γραμματόσημα εκδοθέντα υπό της Ελληνικής Κυβερνήσεως επί τη ενσωματώσει της Δωδεκανήσου μετά της Μητρος Ελλάδος, την 7η Μαρτίου 1948. (Αρχείο Νίκου Κ. Μανούση).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΚΩ

Η τοπική κοινωνία και οι αρχές της Κω τον τίμησαν μετά την επιστροφή του, είτε με την ανάθεση της προεδρίας της Επιτροπής εορτασμού της 28ης Οκτωβρίου 1947, είτε ως μέλους της Επιτροπής ανέγερσης του Ιερού Ναού Απ. Παύλου και, όπως αναφέρει ο Γυμνασιάρχης Γαβριήλ Παπαθεοφάνους, «ο Νικ. Μανούσης διορίσθη πρόεδρος της σχολικής εφορίας του Ιησοκρατείου Γυμνασίου επί Ζεΐτα μετά την επιστροφή του στην Κω. Επίσης συμμετείχε ως μέλος της υποεπιτροπής Βοηθείας Σχολείων.

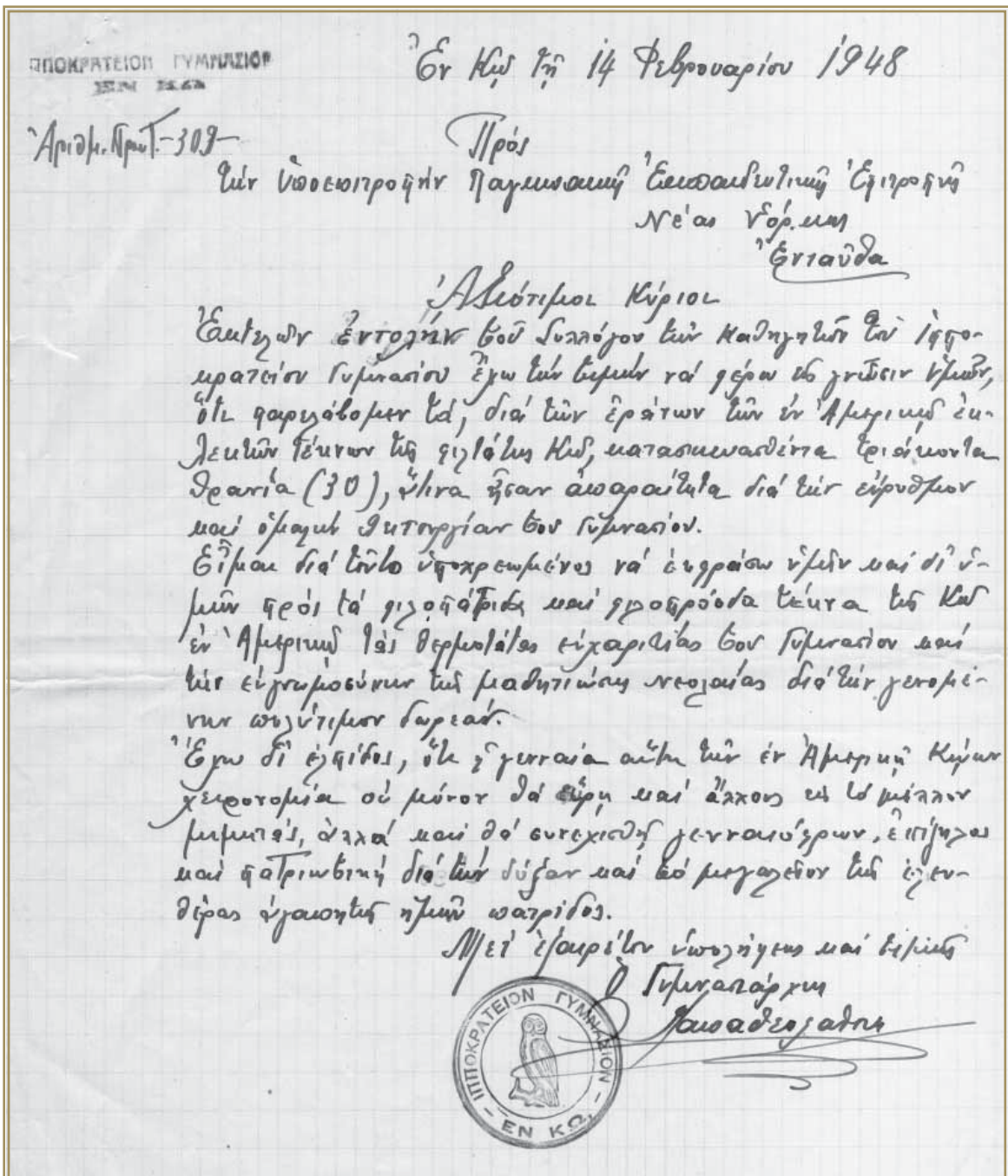

Προσκλήσεις σε εκδηλώσεις από τον Δήμο Κω.

Σύντομο σημείωμα για την υποεπιτροπή
Παγκωακής Επιτροπής Νέας Υόρκης

Οι επίμονες προσπάθειες του Γυμνασιάρχου Γ. Παπαθεοφάνους για την καλή λειτουργία του Γυμνασίου. Εκκλήσεις για προμήθεια χρημάτων εξ εράνων των εν Αμερική Κώων.

Για την ομαλή λειτουργία του Ιπποκράτειου Γυμνασίου, ο Γυμνασιάρχης, Γαβριήλ Παπαθεοφάνους, απευθύνει εκκλήσεις στην υποεπιτροπή Παγκωακής Εκπαιδευτικής Επιτροπής, για συλλογή χρημάτων εξ εράνων «των εν Αμερική εκλεκτών τέκνων της φιλάτης Κω».

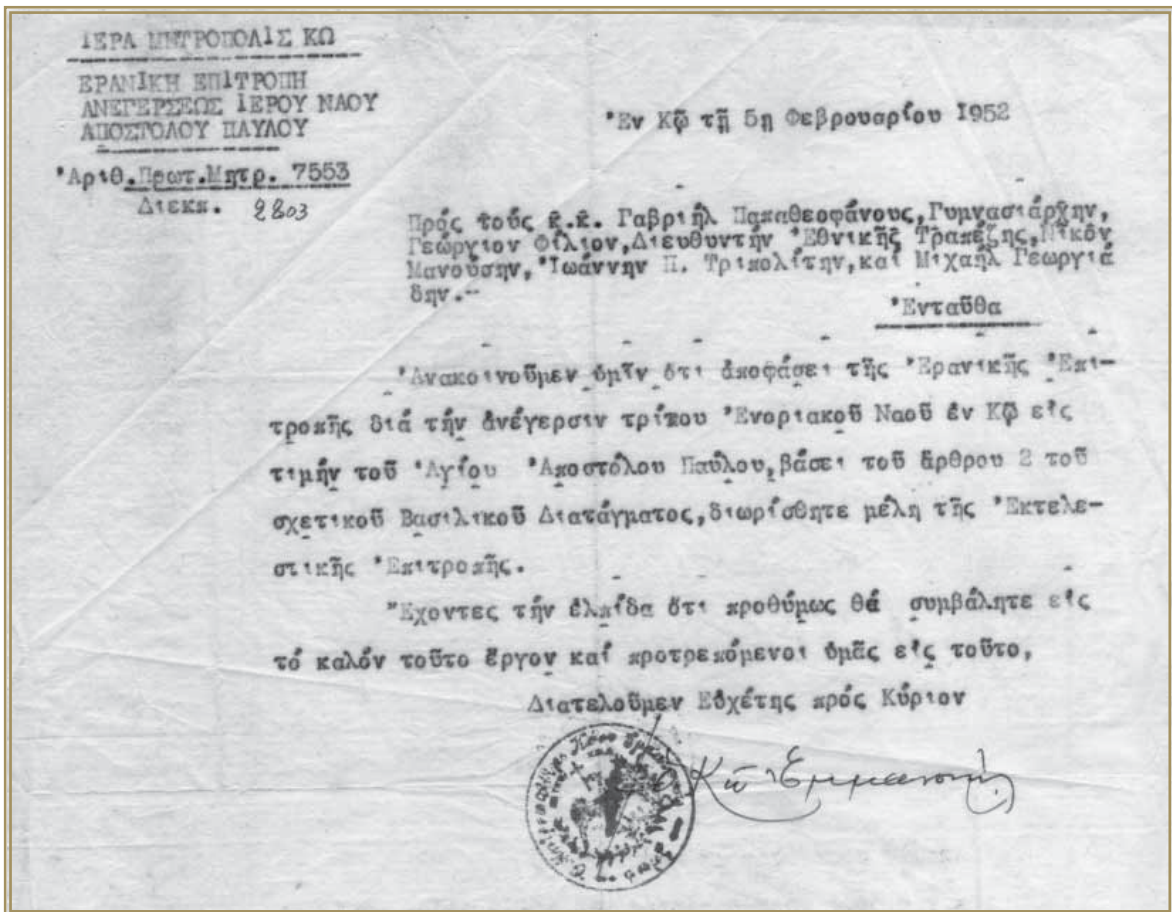

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΚΩ

Χαρισμένη εμού αγαπημένους μας φίλους
κ. Θωμά και κ. Νίκου Μανούση
για ένα μικρόν ενδύμα.
Με αγάπη
Διακογιάννη εβ. Ευαγγελίτσα
Κώσ 25/5/2348.

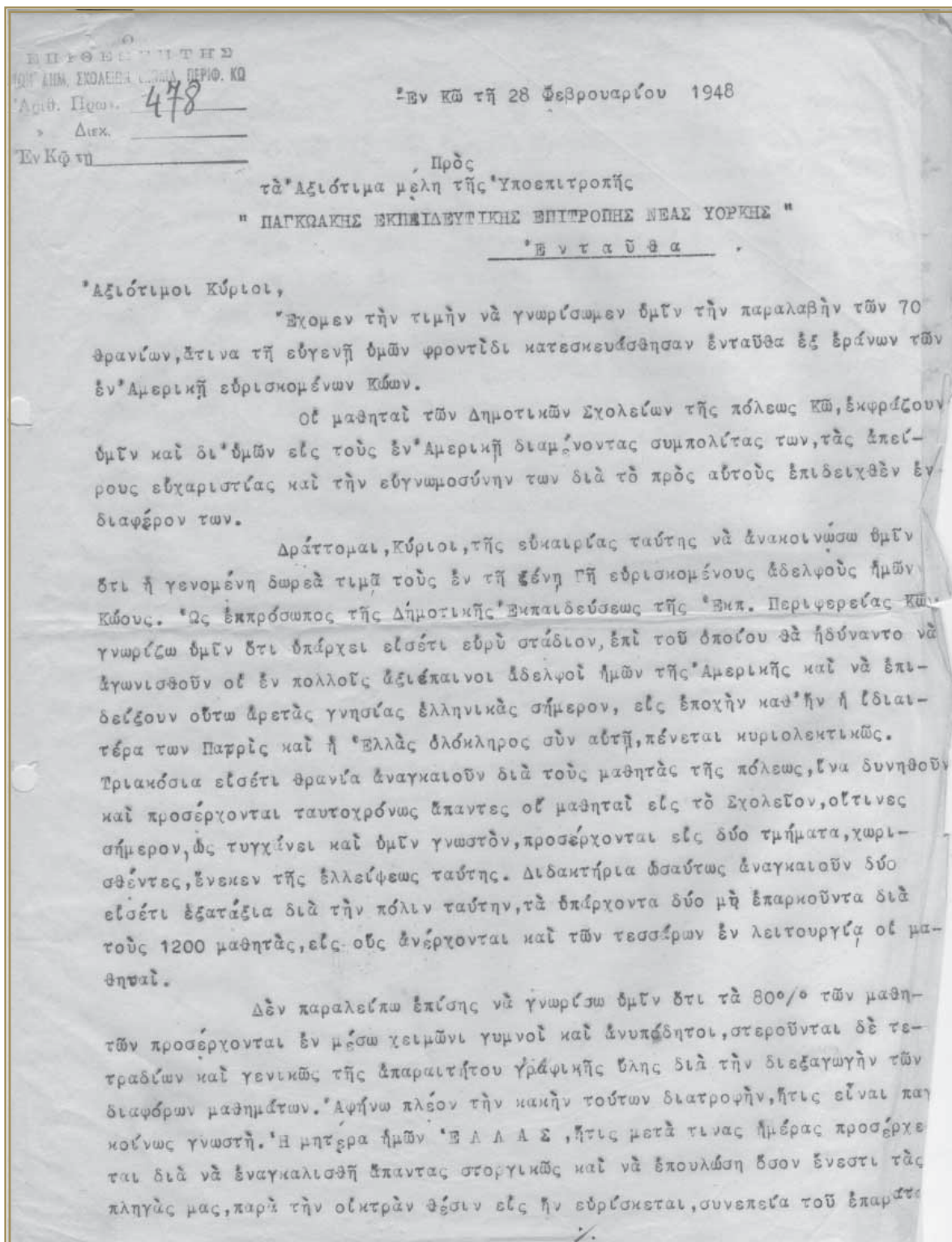
Η Βαγγελίτσα Διακογιάννη με παραδοσιακή στολή της Κω. Ιδιόχειρη αφιέρωσή της στον Νίκο Μανούση, στο πίσω μέρος της φωτογραφίας.

Ανακοίνωση της σύνθεσης της ερανικής επι-
 τροπής για την ανέγερση του Ι. Ν. Αγ. Παύ-
 λου (1952).

Με τον Μητροπολίτη Κώου, Εμμανουήλ.

2.

σλαυοκομμουνιστικού κινήματος, ήλθεν ήδη άρωγός καὶ ἀποστέλλει ἡμῖν πρὸς διανομὴν Ἀναγνωστικὰ διὰ τοὺς ἀπόρους μαθητὰς καὶ διάφοτα τρόφιμα πρὸς παρασκευὴν πρωΐνου βόφηματος, ὅπερ ἤρχισεν ἤδη λειτουργοῦν ἀπὸ τῆς 2ας τρέχοντος μηνός.

Ἀξιότιμοι Κύριοι, τὰ Ἔθνη καὶ οἱ Λαοὶ ἀναγεννῶνται μετὰ μίαν καταστροφὴν, διὰ τῆς νέας των γενεῆς καὶ ἀναλόγως τῆς φροντίδος διὰ τὴν γενεὰν ταύτην καὶ τῆς ἐν ἑαυτοῖς ἐνυπαρχούσης ζωτικότητος, δύνανται νὰ συνεχίσουν τὴν ζωὴν τῶν ἢ νὰ ἐξαφανισθοῦν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν Λαῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, μετὰ τόσας μεταπτώσεις, τύχας καὶ καταστροφάς, ἕς ἄρτι κατὰ τὴν δισχιλιετῆ ἱστορίαν της, ἐξακολουθεῖ σήμερον νὰ ζῆ καὶ νὰ ἠλεκτρίζῃ τοὺς γύρω λαοὺς τοῦ Κόσμου διὰ τῶν κατωρθωμάτων της, χάρις εἰς τὴν ἐμφυτον ζωτικότητά της. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀφεθῶμεν εἰς τὴν θεῖαν Πρόνοιαν μόνον, διότι ἡ ἐπελθοῦσα σήμερον καταστροφὴ εἶναι ἀνεπανόρθωτος. Ἡ φυλὴ μας κινδυνεύει. Οἱ Σλαῦοι ὡς θαιναι παραδοκοῦν νὰ σπαράξουν τὸ πτῶμα της. Ἀδίκως ὅμως διότι "Ἡ Ἑλλάς ποτὲ δὲν πεθαίνει, δὲν τὴν σκιάζει φοβέρα καμιά". Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἀγαπητοὶ μοι Κύριοι, ἄξια τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἀπλώστε τὸ χέρι σας καὶ ὄψοτε βοήθειαν εἰς τὴν σκληρῶς δοκιμαζομένην σήμερον Πατρίδα σας. Ἐνδιαφερέθητε διὰ τὴν μέλλουσαν γενεάν, τὴν χρυσὴν αὐτὴν ἐλπίδα τοῦ ἔθνους μας καὶ νὰ εἴσθε βεβαίοι ὅτι ἡ Γενετείρᾶ σας καὶ μετ' αὐτῆς σύμπασα ἡ ἙΛΛΑΣ θὰ σᾶς εὐγνωμονοῦν καὶ μὲ χρυσὰ γράμματα θὰ ἀναγραφοῦν τὰ ὀνόματά σας παραπλευρῶς τῶν τόσων ἄλλων μεγάλων Ἑθνικῶν ἔργων.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς

Ο

Δημ. Ζωσιμῆ

Από τη δραστηριότητα της Παγκωακής Εκπαι-
δευτικής Επιτροπής Νέας Υόρκης.

ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΜΕΙΟΔΟΤΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Ἡ Ἐπιτροπὴ διαχειρίσεως ἐράνων ἐξ Ἀμερικῆς ὑπὲρ τῶν Σχολείων ΚΩ, διακηρύττει ὅτι τὴν 12ην τρέχοντος, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 12ην μεσημβρινήν, ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Β. Δημ. Σχολείου ΚΩ, θέλει λάβει χώραν μειοδοτικὸς διαγωνισμὸς, ἐνώπιον Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν κ.κ. Γ. Κατσερλή, Νικ. Μανούση καὶ Γερ. Ματθαίου, διὰ τὴν κατασκευὴν 100 θρανίων

ἐξ ὧν τὰ *κριαίονα (30, δια τὸ Γυμνάσιον*
καὶ τὰ *ἐβδομήκονα (70) δια τὰ Δημοτικά*

ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου τῶν ἤδη ὑπαρχόντων ἐν χρήσει σχολικῶν θρανίων Γυμνασίου καὶ Δημ. Σχολείων καὶ ὑπὸ τοὺς κάτωθι ὅρους:

- 1) Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ μετέσχωσιν, ὑποχρεοῦνται νὰ παρουσιάσουν δύο προσφορὰς, μίαν ἐπὶ τῇ βάσει ζυλείας παρεχομένης ὑπὸ τοῦ μειοδότου καὶ ἑτέραν ἐπὶ τῇ βάσει ζυλείας παρεχομένης ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς.
- 2) Ὁ διαγωνισμὸς θὰ εἶναι προφορικὸς, θὰ ἀρχίσῃ ὁδὲ τὴν 12 μ. καὶ θὰ λήσῃ τὴν 1ην μ.μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας.
- 3) Τὰ θρανία ὀφείλουν νὰ κατασκευασθοῦν ἐκ ζυλείας λευκῆς Περγέστης, πρώτης ποιότητος καὶ ξηρᾶς.
- 4) Ὁ μειοδότης ἀναλαμβάνει τὰ ἔξοδα ἐλαιοχρωματισμοῦ τούτων μὲ χρωματισμὸν εἰς τρεῖς διαστρώσεις, μετὰ στόκκου, στερεὸν καὶ ὁμοῖον μὲ τὸν χρωματισμὸν τῶν ἤδη ὑπαρχόντων.
- 5) Ἴνα γίνῃ τις δεκτὸς διὰ συμμετοχὴν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὀφείλουν καταθέσει εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ὀρχ. πενήκοντα χιλιάδας (ἀριθ. 50.000).
- 6) Μετὰ τὴν κατακύρωσιν τῆς δημοπρασίας ὁ τελευταῖος μειοδότης ὀφείλει ὅπως καταθέσει τὸ ποσὸν τῶν διακοσίων χιλιάδων (ἀριθ. 200.000) ὀρχ., αἵτινες θέλουν ἀποδοθῆ αὐτῷ μετὰ τὴν τελικὴν παράδοσιν τῶν θρανίων καὶ τὴν πιστὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὄρων τῆς διακηρύξεως.
- 7) Ὁ τελευταῖος μειοδότης ὀφείλει, ὅπως παραδίδῃ τμηματικῶς τὰ θρανία ἐπὶ ἀντικαταβολῇ τῆς τιμῆς μειουμένης κατὰ 10%, ὑποχρεοῦνται ὁδὲ ὅπως τὴν 10ην Δεκεμβρίου περατώσῃ τὴν παράδοσιν τῆς ἐργασίας του, ἄλλως ἐπιβαρυνθήσεται με τὴν τυχόν μέλλουσαν νὰ προκύψῃ διαφορὰν ἐκ τῆς διενεργείας νέου διαγωνισμοῦ καὶ ἡ κατατεθεισομένη ἐγγύησις θέλει ἐκπέσει ὑπὲρ τοῦ ἐργοδότου.

- 2 -

8) 'Ο τελευταῖος μειοδότης βαρύνεται μέ ὅλα τὰ ἔξοδα, τέλη καί φόρους τοῦ παρόντος διαγωνισμοῦ καί τοῦ σχετικοῦ συμβολαίου.

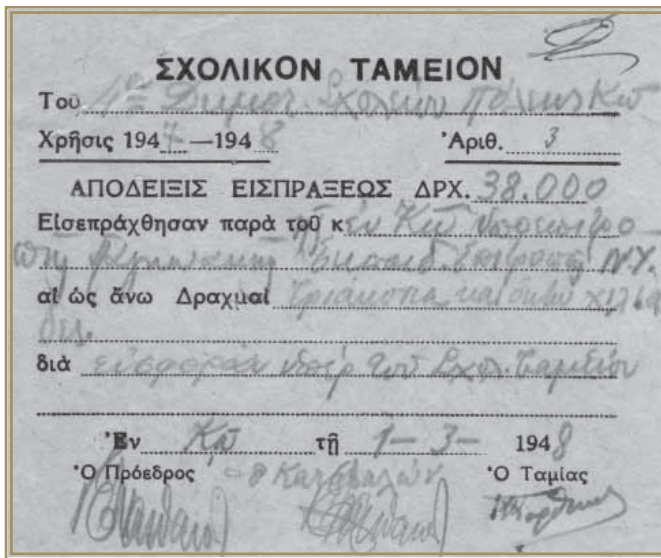
9) 'Η 'Επιτροπή τοῦ διαγωνισμοῦ ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτήν τό δικαίωμα τῆς ἐπικυρώσεως ἢ μή τοῦ διαγωνισμοῦ.

10) 'Αν ἀνάγκη προσθροῦν ὄργανοι τό ποσό δὲ 10.000 ὄρχ. μετό' θρασίᾳ
'Εν Κω τῆ 9ῃ 'Οκτωβρίου 1947

'Η 'Επιτροπή

Γκαϊσερλη
Μανούση
Ματθαίου
Χατζηβασιλείου

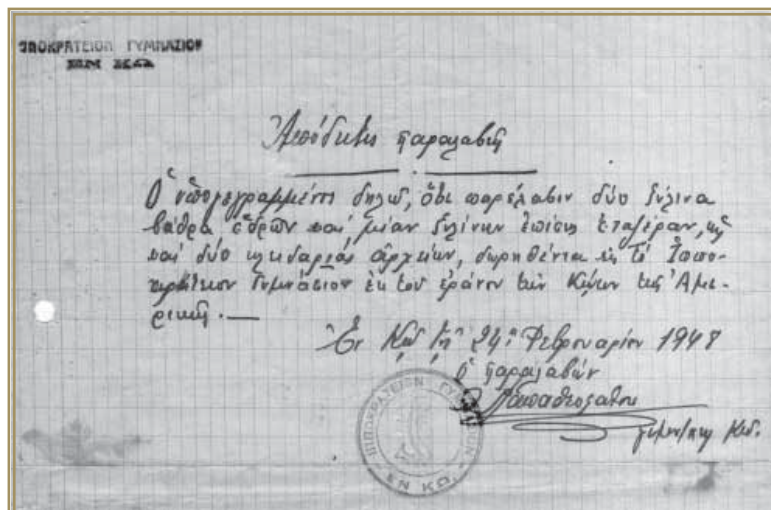
Από τη δραστηριότητα της Επιτροπής Διαχειρίσεως Εράνων εξ Αμερικής υπέρ των σχολείων της Κω, που αποτελείτο από τους Γ. Καΐσερλη, Ν. Μανούση, Γερ. Ματθαίο, Ν. Χατζηβασιλείου.

Απόδειξη εισπραξης εισφοράς από την εν Κω υποεπιτροπή της Παγκωακής Εκπαιδευτικής Επιτροπής Νέας Υόρκης για το Σχολικό Ταμείο. Υπογράφει ως Πρόεδρος ο Γεράσιμος Μαθηαίου (1 Μαρτίου 1948).

Φωτογραφία μαθητών της Β΄ και Γ΄ Δημοτικού (23 Ιανουαρίου 1948). Αρχείο Ν. Κ. Μανούσης.

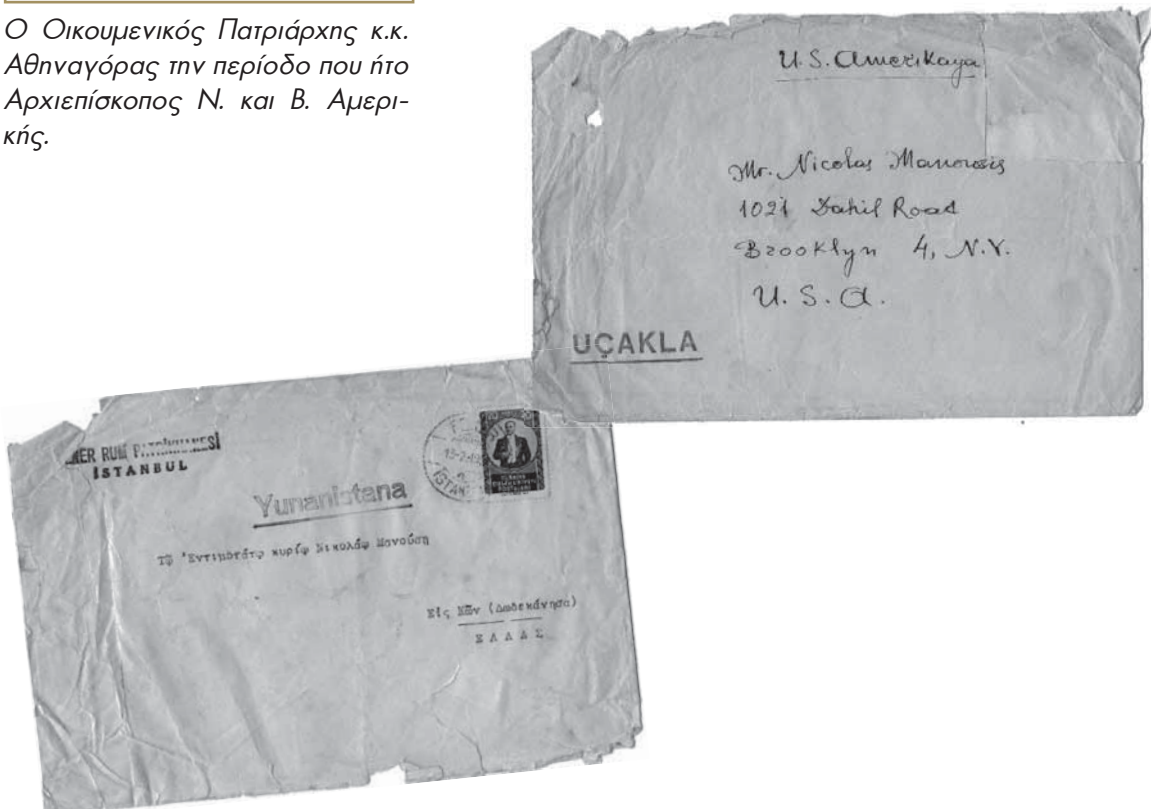
Εκ του εράνου Κώων της Αμερικής προσφερθέντα για το Γυμνάσιο Κω.

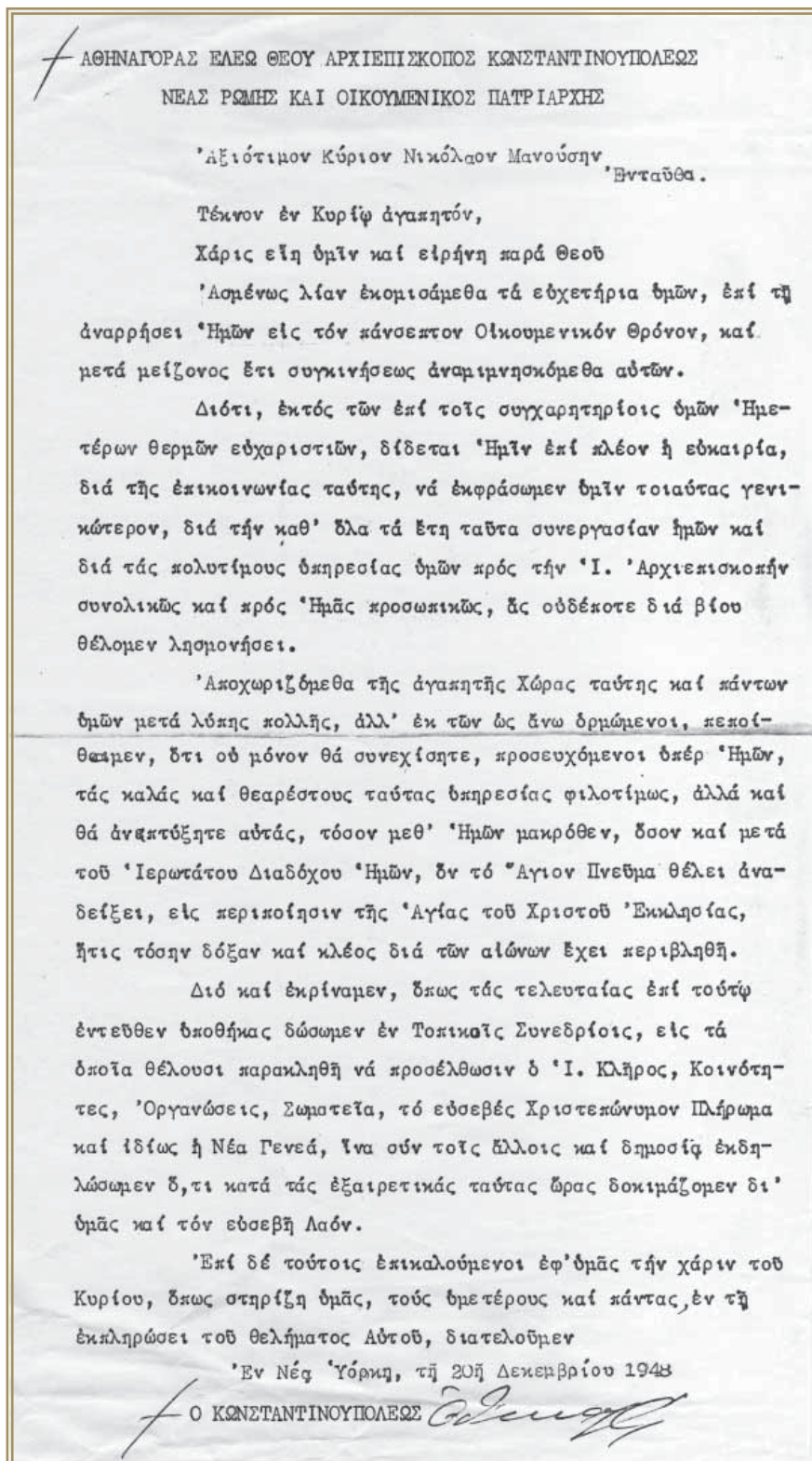
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

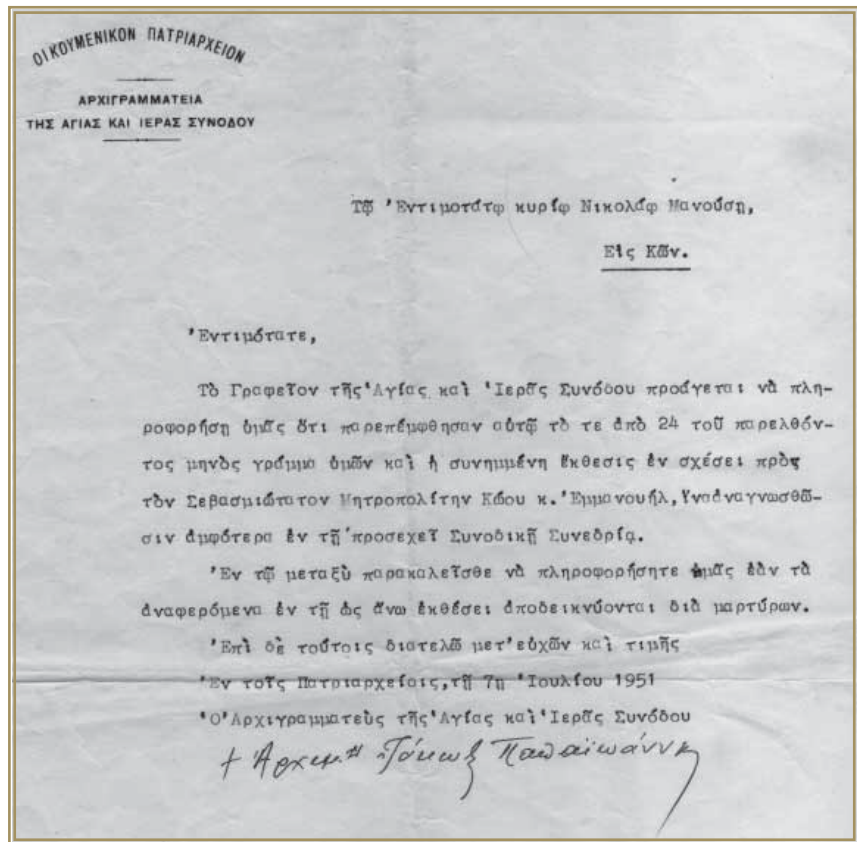
Ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Αθηνάγορας την περίοδο που ήτο Αρχιεπίσκοπος Ν. και Β. Αμερικής.

Η συνεργασία του Νίκου Κ. Μανούση ως προέδρου και ως μέλους Δ.Σ., καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής εις Ν. Υόρκη, με τον Αρχιεπίσκοπο Νοτίου και Βορείου Αμερικής ήταν συνεχής. Ο Αρχιεπίσκοπος συμμετείχε στην ερανική επιτροπή για τη συλλογή χρημάτων για ανέγερση του Μητροπολιτικού Ναού Αγ. Νικολάου Κω. (Έκδοση *Κωακού Λευκώματος*).

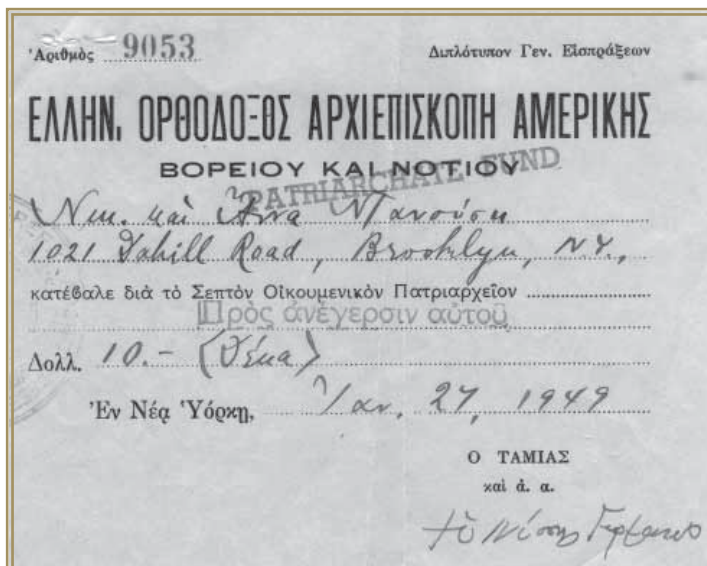

Απάντηση του Οικουμενικού Πατριάρχου σε συγχαρητήριο επιστολή
για την εκλογή του ως Οικουμενικού Πατριάρχου
από Αρχιεπίσκοπος Νοτίου και Βορείου Αμερικής. (20 Δεκεμβρίου 1948).

Απάντηση του αρχιεπισκόπου της Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου σε επιστολή-διαμαρτυρία του Νίκου Κ. Μανούση για τη συμπεριφορά του Μητροπολίτου Εμμανουήλ.

Απόδειξη δωρεάς από τον Νίκο και την Άννα Μανούση στην Αρχιεπισκοπή Β. και Ν. Αμερικής.

Ἐντιμότατε κύριε Νικόλαε Μανούση, τέκνον ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητόν,
 χάρις εἴη τῇ ὑμετέρῃ Ἐντιμότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

Εἰς Ἀμερικὴν.

Μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστήσεως ἐλάβομεν τὸ ἀπὸ ἡ. τοῦ μεσοῦντος
 μηνὸς Ἰανουαρίου γράμμα ὑμῶν. Ἐπράξατε πολὺ καλῶς γράψαντες ἡμῖν, διό-
 τι γνωρίζετε ὁπόσῃν ἀγάπῃν τρέφομεν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὁπόσῃν χαρὰν ἠσθάνο-
 μεθα ὁσάκις ἐβλέπομεν ὑμᾶς.

Λυπούμεθα βαθέως δι' ὅσα γράφετε ἡμῖν περὶ τῆς ἐν Κῶ καταστάσεως.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐν παρομοίαις περιπτώσεσιν αἱ καταγγελφαί, κατὰ τὴν
 τάξιν, ἀποστέλλονται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῷ ἐνδιαφερομένῳ, ἵνα παρὰσχῇ
 τὰς δεούσας ἐξηγήσεις, προτρέπομεθα νὰ γράψῃτε ἡμῖν ἂν εὖ θέλατε νὰ
 γίνῃ τοιαύτη ἐνέργεια.

Ἐκτιμῶντες τὰς πολλαπλᾶς ὑμῶν ὑπηρεσίας πρὸς τε τὴν Ὁμογένειαν
 καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ὑμῶν Πατρίδα, ἐσμὲν βέβαιοι, ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
 εὖ προσφέρετε αὐτάς.

Ἐπὶ δὲ τούτοις αἰτούμεθα ὅπως ὁ Κύριος χαρίζηται ὑμῖν καὶ τῇ
 εὐγενεστάτῃ συζύγῳ ὑμῶν Ἀννῇ καὶ τοῖς οἰκετοῖς ὑμῶν καὶ κατὰ τὸν νέον
 τῆς χρηστότητος Αὐτοῦ ἐνιαυτὸν πᾶσαν ἀνωθεν ἀγαθωσύνην.

Ἰαν. Ἰανουαρίου 1η.

Ἐπισημασθέντες
 διὰ τὴν ἀγάπην
 ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς

Ἰωάννης Μανούσης

TEL. BUTTERFIELD 8-3535
3541

CABLE ADDRESS: ARCHGREEK, NEW YORK

GREEK ARCHDIOCESE OF NORTH AND SOUTH AMERICA
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΥ
10 EAST 79TH STREET
NEW YORK 21, N. Y. MAY 16 1947

Αγαπητέ κ. Μανώλη,

Εδιόρθωσα εἰς τὰς ἐφη-
μερίδας τὰς πρὸς ἐμὴν σοὶ καὶ τῆς
κ. Μανώλη υποδοχῆς καὶ κατέ-
καθάρωσα καὶ εἰς τὴν φυλετογραφίαν
σοὶ νομιζόμενος καὶ βέβαιον ἔν κ.
Ἄτζη.

Ἐπισημασθέντα μόνον καὶ
δὲν δὲ ἐσθῆρα εἰδήσαν διὰ τὰ κα-
μω τὰ αἰσθητὰ ἀνατὰ καὶ
καὶ ἔδωκα καὶ ἴδω μέρους καὶ
εἴω εἰς τὰς κατὰ σοὶ «κατηγορίας»

Ἄς ἔτε. Εὐχόμενος μὲ
εἶναι μὴ κατὰ τὰ ἐκείνη ἰ-
δέαν καὶ κατὰ τὴν ἐκείνη
δακρυμὴν δακρυμὴν σοὶ καὶ ὅμοιον
αἰσθητὰ καὶ κατὰ ἀνεπίεστο
ἄλλοτε. Τὸ κέρως θεῶν καὶ
κατὰ τὰ κατὰ σοὶ

το Νέος Γρηγόριος

Πρός τήν Α.Θ. Παναγιότητα
Τόν Ἀρχιεπίσκοπον Κων/πόλεως καί
Οἰκουμενικόν Πατριάρχην Ἀθηναγόραν Ἀ.
Φανάρου

Παναγιώτατε,

Ἐυλαβῶς ὑποβάλλω τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιότητι τάς
θερμές ἐμοῦ καί τῆς συζύγου μου εὐχάς ἐπί ταῖς κο-
σμοσωτηρίαις ἑορταῖς τοῦ Πάσχα προσφωνῶν Ὑμᾶς μέ-
τό χαρμόσυνον " Χριστός Ἀνέστη ".

Μετά πολλῆς χαρᾶς ἐπληροφορήθην ὅτι σκέπτεσθε
νά ἐπισκεφθῆτε τήν Ρόδον κατά τό προσεχές θέρος. Θά-
ῆτο ἐξαιρετική τιμή δι' ἡμᾶς καί τά ἡστανόμεθα ἄπειρο
ἀγαλλίασιν ἐγώ καί ὅλοι οἱ Κῶοι εἰάν ευηρεστεῖτε ἡ
Ὑμετέρα Παναγιότης νά ἐπισκεφθῆ καί τήν νησὸν μας
καί οὕτω νά μοῦ εὐαίδητε ἡ εὐχαρίστησις καί ἡ ὑψίστη
τιμή νά οἶς φιλοξενήσω εἰς τόν οἶκόν μου(τόν ὀποῦ-
ον μόλις ἔκτισε ἐνταῦθα μέ ὅλας τάς σχετικές ἀνάσει

ἔχομεν, Παναγιώτατε, καί τήν ἐξαιρετικὴν εὐτυ-
χίαν νά ὑποδεχθῶμεν καί τόν ἀφιχθέντα ἐνταῦθα Ἐξαρ-
χον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Σεβασμιώτατον Ἐπιτοπύ-
λεως κ.κ. Γεννάδιον. Ἡ πάνδημος ὑποδοχή ἦτο ἐνδειξι-
οῦχι μόνον τῆς ἀφοσιώσεως καί τοῦ σεβασμοῦ, ὃν ὁ Κω-
ακός λαός τρέφει πρὸς τήν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλ-
σίαν, ἀλλά καί τῆς ἐλπίδος ἧτις ἐγεννήθη εἰς τά στή-
θη τοῦ ὅτι ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία εἰσῆκουσε τῶν δεήσεων
αὐτοῦ διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἐξάρχου
διὰ τήν αἰσίαν λύσιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ ζητήματος καὶ
ὅπερ κρατεῖ αὐτόν ἐν ἀγωνίᾳ ἀπὸ τόσων ἐτῶν. Δέν δᾶς
ἀποκρύπτω ὅμως, Παναγιώτατε, ὅτι ἡ ἀπαγοήτεσις τοῦ

-II-

ἦτο μεγάλη, διότι εἰς μάτην ἀνέμενε τὴν ἐπίσημον βεβαίωσιν τῆς εὐνοϊκῆς λύσεως τοῦ δι' αὐτόν φλέγοντος ζητήματος καὶ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀναγραφέντων εἰς τὰς ἑφμερίδας Ρόδου καὶ Ἀθηνῶν περί μεταθέσεως τοῦ Παν. Μητροπολίτου Κῼ εἰς τὴν Δ/σιν τῆς θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης καὶ μεταθέσεως εἰς τὴν Μητρόπολιν Κῼ τοῦ Μητροπολίτου Καρπάθου-Κάσου Παν. κ.κ. Ἀποστόλου.

Καὶ ἵνα μὴ ἐπιουρηθῆ λανθασμένα ἐντύπωσις περὶ τῶν αἰσθημάτων τούτων τοῦ Κωακοῦ λαοῦ καὶ μέ τὸ φόρος καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἣτις μὲ διακρίνει ἠναγκάσθην νὰ γίνω ἐγὼ ὁ διερμηνεύς τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ οὕτω κατὰ τὴν πρὸς τὸν Δεβασμιώτατον Ἐξάρχον προσφώνησίν μου ἐξέφρασα τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Κωακοῦ λαοῦ πρὸς τὴν μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν εἰὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς διακαοῦς ταύτης ἐπιθυμίας τοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπεβεβαίωνε ἢ ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν παρουσία τοῦ Δεβασμιωτάτου Ἐξάρχου Ἰμῶν.

Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ διακαεῖς εὐχαὶ τοῦ Κωακοῦ λαοῦ θέλουσιν εἰσακουσθῆ καὶ συντόμως εἰ ἀκούσῃμεν τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀναγραφέντων καὶ ἐπικαλούμενος μετὰ τῆς συζύγου μου τὰς εὐλογίας Σας

Κατασπάζομαι τὴν δεξιάν Σας

Κῼς 8.4.1955

(Νίκος Μανούσης)

TEL. BUTTERFIELD 8 - 3535
3541

CABLE ADDRESS: ARCHGREEK, NEW YORK

GREEK ARCHDIOCESE OF NORTH AND SOUTH AMERICA
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΥ
10 EAST 79TH STREET
NEW YORK 21, N. Y.

Φεβρουαρίου 3, 1949

Ἀξιότιμον κ. Νικόλαον Μαγούσην

Ἐνταῦθα.

Ἐπιθυμοῦμεν νὰ σᾶς εὐχαριστήσωμεν θερμῶς, διότι ἐξεδηλώσατε καὶ ἐμπράκτως διὰ τῆς γενναίας προσφοράς σας, τὴν ἀγάπην σας καὶ τὸν βαθύτατον σεβασμὸν πρὸς τὸ Σεπτὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἡμῶν καὶ πρὸς τὴν Α. Θειοτάτην Παναγιότητα τὸν νέον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἡμῶν Ἀθηναγόραν Α΄.

Τὴν ἐκ Δολλ. 10.00 (δέκα) προσφορὰν σας, ἔκφρασιν τῶν ἐδγενῶν αἰσθημάτων σας, κατεθέσαμεν εἰς τὸν ἰδιαίτερον ἔρανον ὑπὲρ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Ecumenical Patriarchate Fund) πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ὑπὸ Πυρκαϊᾶς καταστραφέντος πρὸ ἐτῶν Πατριαρχικοῦ κτιρίου· σᾶς ἀποστέλλομεν ἐσωκλειστῶς τὴν σχετικὴν ἀπόδειξιν.

Εἴμεθα πραγματικῶς ὑπερήφανοι, διότι ἔχομεν ἐνταῦθα Ὁμογενεῖς, οἱ ὅποιοι ἐκδηλώνουν τοιαῦτα εὐλαβικὰ αἰσθήματα πρὸς τὸ κλεινὸν Κέντρον τοῦ Φαναρίου καὶ ἔχουν λάβει τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀνεγείρουν τὰ Κτίρια αὐτοῦ. Εἴμεθα δὲ βέβαιοι, ὅτι θὰ ἔχομεν πάντοτε τὴν συνεργασίαν σας, ὥστε καὶ ἄλλοι Ὁμογενεῖς νὰ βοηθήσουν τὸν ἅγιον σκοπὸν τῆς ἀνεγέρσεως τῶν νέων Πατριαρχείων.

Εὐχαριστίαι θὰ σᾶς ἔλθουν ἐν καιρῷ καὶ ἐκ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἡμῶν κ. Ἀθηναγόρα ὡς καὶ δίπλωμα, ὅτι κατετάχθητε εἰς τὸ Ἱερόν Τάγμα τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Εἶθε Κύριος ὁ Θεός, ὁ Ὅποιος πάντοτε κρατῶν καὶ βοηθεῖ τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐνισχύοντας πάντα καλὸν καὶ ἱερόν σκοπὸν, νὰ σᾶς παράσχη πλουσίαν τὴν δωρεάν Αὐτοῦ, εἰς τὰς οἰκογενεῖας σας καὶ εἰς δλόκληρον τὴν Ὁμογένειαν.

Διὰ τὴν Ἑρανικὴν Ἐπιτροπὴν

Ο ΤΟΠΟΤΗΡΗΣ

κ. κ.

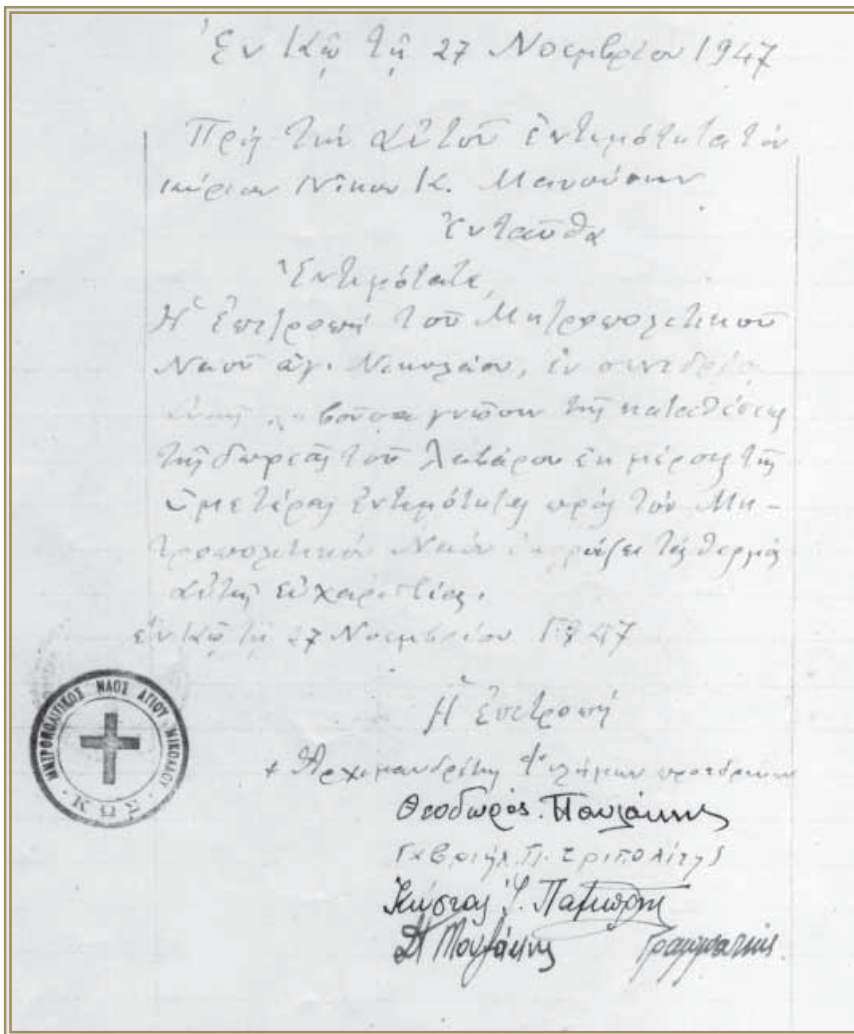
fi Mary Γραμμή

BA/AD

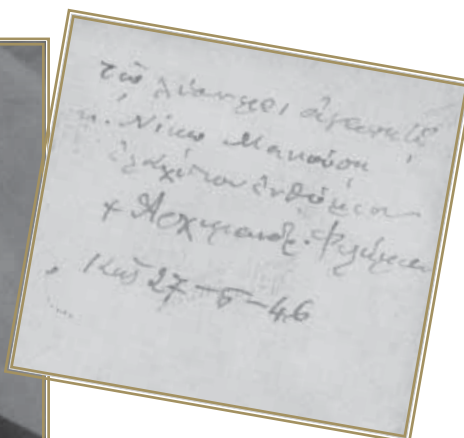
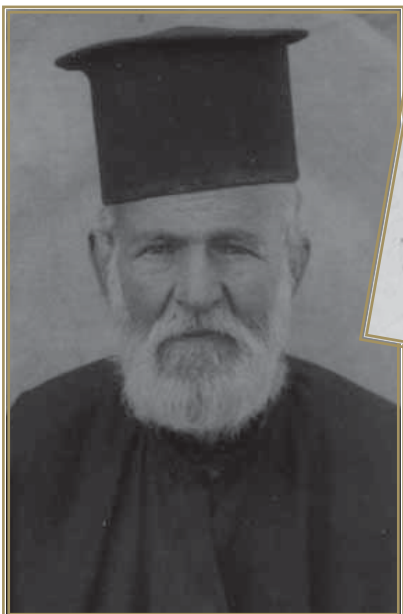
Ἐσωκλ. ἀπόδειξις

Δωρεά συμβολικοῦ ποσοῦ γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ Πατριαρχικοῦ κτιρίου που κατεστράφη ἀπὸ πυρκαγιές. Του ανακοινώνεται ὅτι κατετάγη στο Ἱερό Τάγμα τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ευχαριστήριο για τη δωρεά λαβάρου στον Μητροπολιτικό Ναό του Αγ. Νικολάου. Υπογράφουν ο Αρχ. Φιλήμων, ο Θ. Παυλάκης, ο Γαβριήλ Τριπολίτης, ο Κώστας Παμπρής, ο Δ. Μ. Μουζάκης. (27 Νοεμβρίου 1947).

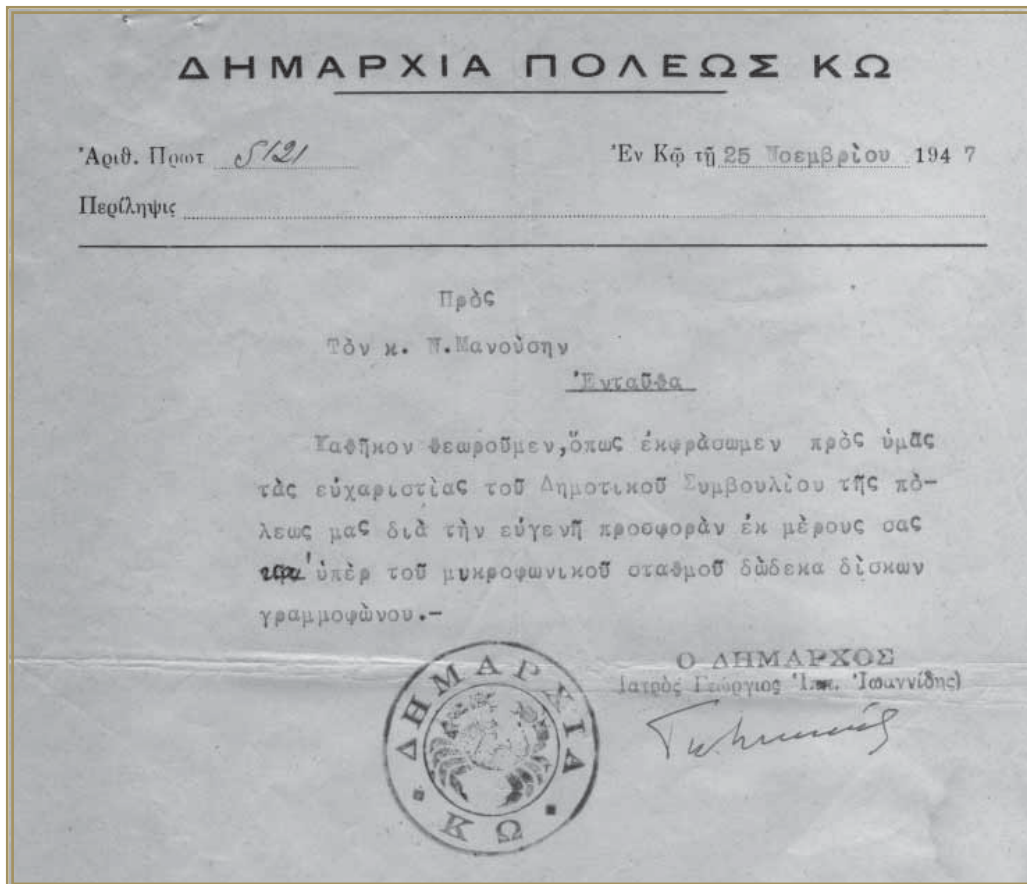
Ενθύμιο αφιέρωμα από τον Αρχιμανδρίτη Φιλήμονα, Πρόεδρο της Επιτροπής του Μητροπολιτικού Ναού Αγ. Νικολάου. (Από το Αρχείο του Νίκου Κ. Μανούση).

Η ΦΙΛΙΑ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟ ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΔΗ

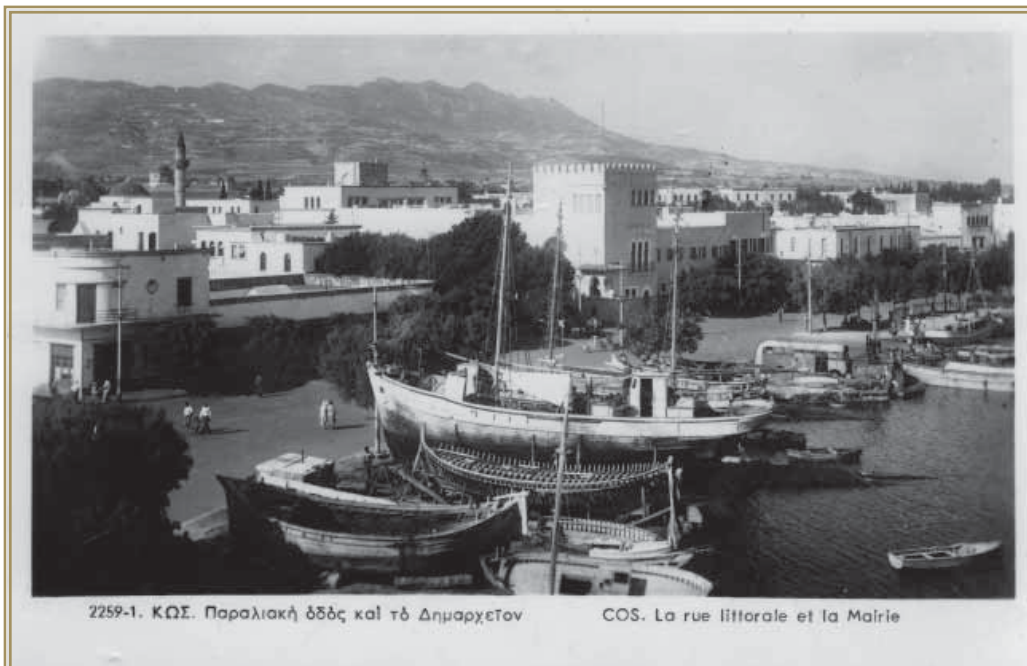
Θα πρέπει να αναφερθεί ο στενός δεσμός μεταξύ του Νίκου Κ. Μανούση και του Δικηγόρου Γεωργίου Κουτσουράδη. Υπάρχει πλήθος αλληλογραφίας απ' όπου μπορεί κανείς να πληροφορηθεί τα διατρέχοντα πολιτικά δρώμενα της εποχής, τις ζυμώσεις, τις ισορροπίες, τα ευτράπελα από την τοπική ζωή της Κω. Εις μία εκ των επιστολών, ο Γ. Κουτσουράδης αναφέρει ότι έλαβε τη φωτογραφία του Ελευθερίου Βενιζέλου που είχε ζητήσει και του προμήθευσε ο Νίκος Κ. Μανούσης από τα γραφεία του κόμματος των Φιλελευθέρων της Νέας Υόρκης.

Η φωτογραφία του Ελευθερίου Βενιζέλου σε νεαρά ηλικία (1912), η οποία κοσμούσε τα γραφεία του κόμματος των Φιλελευθέρων στη Νέα Υόρκη και εδωρήθη από τον Νίκο Κ. Μανούση στον Γεώργιο Κουτσουράδη όπως αναφέρεται στη σχετική αλληλογραφία των. (Αρχείο Αχ. Κουτσουράδη).

Ευχαριστίες του Δημοτικού Συμβουλίου και του Δημάρχου της Κω για δωρεά.

Παραλιακή οδός και το Δημαρχείο.

ΩΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ
ΤΗΣ 28^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1947

Επιστολή του Μητροπολίτου περί αδυναμίας να προσέλθω εις εσπερίδα για τον εορτασμό της 28ης Οκτωβρίου 1947.

Μαθητές με λάβαρα και εκπρόσωποι σε εορταστική επέτειο. (Από το Αρχείο Σταματίου Μανούση).

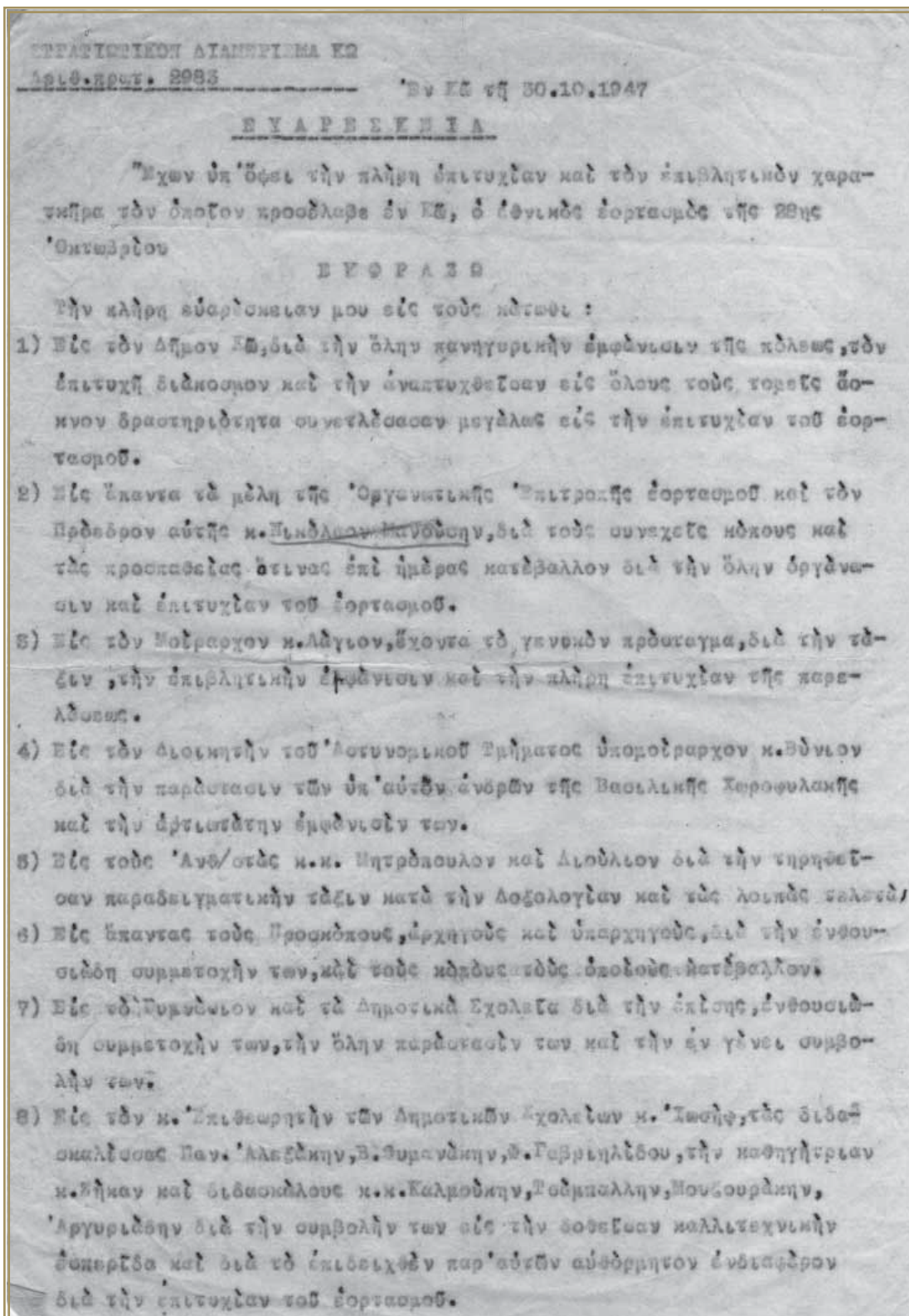
*Άποψη από την παρέλαση για τον εορτασμό της 28ης Οκτωβρίου 1947.
(Από το αρχείο του Ν. Κ. Μανούση).*

*Μαθητές που παρελαύνουν.
(Από το αρχείο του Νίκου Κ. Μανούση).*

*Από τις εκδηλώσεις για την απελευθέρωση.
(Από το Αρχείο Σταματίου Μανούση).*

Ευάρεσκεια για την επιτυχία του εορτασμού της 28ης Οκτωβρίου 1947 στον πρόεδρο της οργανωτικής επιτροπής.

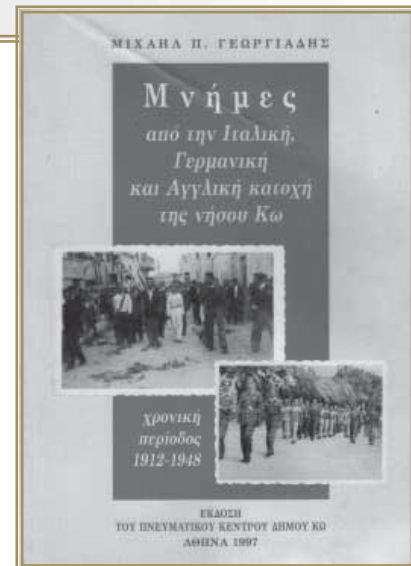
Αναφορά του Μ. Γεωργιάδη στο βιβλίο του
«Μνήμες από την Ιταλική, Γερμανική και Αγγλική κατοχή της νήσου Κω»

**ΣΤ' Η ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΗ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ**

Οι πρώτες, λοιπόν, ἐκκλήσεις γιά τή συγκέντρωση τῶν ἀπαιτούμενων χρημάτων τῆς ἀνέγερσης τοῦ Ναοῦ δ' ἀρχίσουν ἀπό τή Μητρόπολη, ἡ ὁποία δά προβεῖ γιά τό σκοπό αὐτό σπὴν ἐκδοση λαχνῶν, διεξαγωγή ἐράνων καί περιφορά δίσκων στίς ἐκκλησίες. Ἐρανοὶ δά γίνουσι καί σπὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ τὰ Κωακὰ Σωματεῖα. Στή Νέα Ὑόρκη ὁ θερμὸς πατριώτης Νίκος Κ. Μανούσης, Πρόεδρος τῆς ἐκεῖ Ἐπιτροπῆς Ἀνοικοδόμησης τοῦ Ναοῦ, δά κυκλοφορήσει τό 1934 πολυτελέστατο «Κωακὸν Λεύκωμα», οἱ εἰσπράξεις ἀπὸ τὴν πώληση τοῦ ὁποίου διατέθηκαν γιά τὴν ἀνάγερση τοῦ Ἀγ. Νικολάου. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι στίς 94 σελίδες τοῦ «Κωακοῦ Λευκώματος» ἐξιστοροῦνταν, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί τὰ συμβάντα ἀπὸ τὸν καταστροφικὸ σεισμό τῆς Κῶ καί γινόταν ἐκκλήση στοὺς Δωδεκανησίους τῆς Ἀμερικῆς ν' ἀνακουφίσουν τοὺς πληγέντες Κῶους μέ κάθε δυνατὴ βοήθεια.

Ο Νέος Ναός του Αγίου Νικολάου.
(Από το Κωακό Πανόραμα, Αλ. Μαρκόγλου).

Το εξώφυλλο του βιβλίου
του Μ. Γεωργιάδη.

ΕΘΝΙΚΗ ΥΠΟΘΕΣΗ

Ο επιφανής Δωδεκανήσιος Ν. Μανούσης με τη σύζυγό του διαβάζουν την «Dodecanesian» που εκδίδεται στις ΗΠΑ

κονόμος γεννήθηκε στη Σύμη, σπούδασε φιλολογία και νομικά, υπηρέτησε σε διάφορα Γυμνάσια της Αθήνας και τερμάτισε τη σταδιοδρομία του ως καθηγητής Ιστορίας στη Σχολή Ευελπίδων. Η «Φωνή της Δωδεκανήσου» ήταν το επίσημο όργανο του Δωδεκανησιακού Συλλόγου Αθηνών, που ιδρύθηκε το 1918 και είχε για πολλά χρόνια πρόεδρο τον Κασιώτη **Γ. Μαυρολέοντα**, με σκοπό τον εθνικό αγώνα για την απελευθέρωση της Δωδεκανήσου. Το κύριο άρθρο, που είχε πάντα πολιτικό περιεχόμενο, έγραφε ο Γ. Οικονόμος, του οποίου τα κείμενα διακρίνονταν από παιρσιωτική έξαρση. Σ' ένα άρθρο του που τονίζε την ανάγκη να υπηρετούμε με όλες μας τις δυνάμεις τα εθνικά ζητήματα της Δωδεκανήσου, κατέληγε: «*Ουδείς λαός πλευθερώθη καθ' ύπνου και ουδείς πλευθερώθη διά ξένης χειρός*». Συνεργάτες της εφημερίδας ήταν διακεκριμένοι επιστήμονες και πνευματικοί άνθρωποι της Δωδεκανήσου, όπως ο **Μιχ. Πετρίδης** και ο

Οι κάτοικοι της Δωδεκανήσου πληροφορούνται τις εξελίξεις από τις εφημερίδες της διασποράς, που κυκλοφορούσαν παράνομα στα νησιά

Αχιλ. Διαμαντάρας από το Καστελόριζο, ο **Μανουήλ Γεδεών**, Μέγας Χαρτοφύλακας από τη Λέρο, ο φιλόλογος **Νικήτας Χαβιαράς** και ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών **Μιχ. Βολονάκης** από τη Σύμη, ο αρχιμανδρίτης **Εμμανουήλ Καρπαθίου** από τη Νίσυρο και ο **Γερσίμος Δρακιδής** και ο δικηγόρος **Γ. Θ. Γεωργιάδης** από τη Ρόδο.

Αρκετά χρόνια αργότερα εκδίδεται, με πρωτοβουλία αυτή τη φορά της Δωδεκανησιακής Νεολαίας Ελλάδος (έτος ίδρύσεως 1926) και όταν πρόεδρος της ήταν ο **Ιωάννης Μοσχονάς** από τη Λέρο, το 1932 «*Ο Αγών της Δωδεκανήσου*», της οποίας ο βίος ήταν βραχύς. Ενα χρόνο αργότερα αντικαθίσταται από τη «*Δωδεκανησιακή*» (1932-1936), η οποία διευθύνεται από επιτροπή, εκδίδεται ανά δεκαπενθήμερο και αποτελεί κι αυτή όργανο της Δωδεκανησιακής Νεολαίας Ελλάδος. Την ίδια εποχή εκδίδονται στην Αθήνα και άλλες τρεις παροικιακές εφημερίδες: η «*Χάλκη*» (1935) του **Ηλία Μανολούκου**, η «*Φωνή της Καρπάθου*» (1935) του **Χαράλαμπου Κάσιου** και το «*Συμραϊκόν Βήμα*» (1937), όργανο του Συλλόγου Συμριών «*Ο Πανορμίτης*». Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι με πρωτοβουλία της Δωδεκανησιακής Νεολαίας και της εφημερίδας «*Δωδεκανησιακή*» πραγματοποιήθηκε απογραφή των Δωδεκανησίων όλης της Ελλάδας, τα στοιχεία της οποίας χρησιμοποιήθηκαν για να συ-

νταχθούν οι στρατολογικοί κατάλογοι το 1940 του *Εθελοντικού Συντάγματος των Δωδεκανησίων*.

Είναι γεγονός ότι ο Δωδεκανησιακός Τύπος της Αθήνας μετά τη Συνθήκη της Λωζάννης (1923) παρουσίασε φθίνουσα πορεία, ακολουθώντας τις πολιτικές εξελίξεις τόσο του Δωδεκανησιακού Ζητήματος όσο και της Ελλάδας γενικότερα. Η Συνθήκη των Σεβρών (1920) που παραχωρούσε τα Δωδεκάνησα, πλην της Ρόδου, στην Ελλάδα, ποτέ δεν εφαρμόστηκε, ενώ τρία χρόνια αργότερα με τη Συνθήκη της Λωζάννης (1923) τα Δωδεκάνησα αναγνωρίζονταν ως κτήση της Ιταλίας, με συνέπεια κάθε συζήτηση επί του Δωδεκανησιακού Ζητήματος να έχει για την ελληνική κυβέρνηση ακαδημαϊκό χαρακτήρα.

Την περίοδο αυτή δραστηριοποιείται η Δωδεκανησιακή παροικία της Αιγύπτου, στις τάξεις της οποίας συγκαταλέγονταν μεγαλοεπιχειρηματίες, όπως οι **Καζούλιδες**, επιστήμονες και πνευματικοί άνθρωποι, και η πολυάριθμη παροικία των Κασιωτών, που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της Διώρυγας του Σουέζ από την εποχή που την κατασκεύασε ο **Λεοψ** (1859). Η *Ελληνική Αδελφότητα των Κασιωτών της Αιγύπτου* εκδίδει στο Πορτ Σαϊντ το 1924 ως όργανό της τη μηνιαία εφημερίδα «*Φωνή της Κάσου*», την ευθύνη της οποίας είχε ο πρόεδρος της, γιατρός **Κ. Φραγκούλης**. Η εφημερίδα ασχολούνταν κυρίως με τα προβλήματα της Κάσου και των Κασιωτών της Αιγύπτου.

Ενα χρόνο αργότερα, το 1925, με πρωτοβουλία του Γραφείου Τύπου και Προπαγάνδας της *Κεντρικής Επιτροπής των Ενώσεων Δωδεκανησίων Αιγύπτου*, εκδίδεται ως όργανο των Δωδεκανησίων της

«Η φωνή της Δωδεκανήσου» της 1ης Ιουνίου 1923

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (ΙΣΤΟΡΙΚΑ, 8 ΜΑΡΤΙΟΥ 2001)

ρακτηριστικό ότι στη διοικητική επιτροπή της Νεολαίας συμμετείχαν δύο Νισύριοι, ο Δημήτρης Πολυχρονιάδης, που ήταν και πρόεδρος, και ο Δημήτρης Στριγκής, και ακόμη ένας άλλος Νισύριος, ο Ιάκωβος Καζαβής (1893-1967), ο «καλκέντερος ιεροφάντης της δωδεκανησιακής ιδεολογίας» όπως χαρακτηρίστηκε, ο οποίος έγραψε πολλά βιβλία και πάνω από 700 άρθρα για τα Δωδεκάνησα, όχι μόνο στο «Δωδεκανήσιο» της Αμερικής, του οποίου ήταν τακτικός συνεργάτης, αλλά και σ' όλες τις δωδεκανησιακές εφημερίδες της διασποράς. Ο «Δωδεκανήσιος» εκδιδόταν στην ελληνική και αγγλική και αποστειλλόταν σε γεωρσιαστές, βουλευτές, κρατικούς λειτουργούς και σε προσωπικότητες της αμερικανικής πολιτικής και πνευματικής ζωής, που μπορούσαν να επηρεάσουν την αμερικανική πολιτική υπέρ του Δωδεκανησιακού Ζητήματος. Το κλίμα ήταν ευνοϊκό, γιατί η αμερικανική πολιτική από τα μέσα της δεκαετίας του '30 άρχισε να ενδια-

Η «ΕΙ Δωδεκανησιο» αναγγέλλει από το Μπουένος Άϊρες το Μάιο του 1944 ότι «Γλυκοχαράζει ο Λυτρωμός»

Πολλοί αρθρογράφοι εμφανίζονταν με ψευδώνυμα, φοβούμενοι αντίποινα των Ιταλών στους συγγενείς τους στα Δωδεκάνησα

φέρεται ζωηρά για τα ευρωπαϊκά πράγματα. Την περίοδο αυτή εκδίδεται στην Αισόρια της Νέας Υόρκης το Μηνιαίο Δελτίον «Γνωμαγόρας» (1931-1938) του ομώνυμου Συλλόγου των Νισυρίων της Αμερικής, καθώς και το Δελτίον «Απόλλων» (1931) του Παρροδιακού Συλλόγου Αμερικής. Και τα δύο δελτία είχαν πληροφοριακό, κοινωνικό και παιρρωτικό περιεχόμενο. Το Μάιο του 1944 εκδίδεται και στο Μπουένος Άϊρες από τη Δωδεκανησιακή Ένωση Νοτίου Αμερικής δελτίο με τίτλο «Η Δωδεκάνησος» («El Dodecaneso»), με διευθυντή και υπεύθυνο σύνταξης τον Δημήτριο Γ. Λογοθέτη από τη Σύμη, για να ασκήσει πίεση στις συμμαχικές δυνάμεις να αποδώσουν τη Δωδεκάνησο στην Ελλάδα, εν όψει της διαφανόμενης ήττας του Άξονος. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να τονιστεί ότι σ' όλες τις εφημερίδες πολλοί από τους συγγραφείς άρθρων που σφύρονταν κατά της Ιταλίας εμφανίζονταν με ψευδώνυμα, επειδή φοβούνταν ότι οι συγγενείς τους στα Δωδεκάνησα θα υφίσταντο αντίποινα. Με την περιληπτική αυτή παρουσίαση προσπάθησε να προσεγγίσουμε ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο της τοπικής ιστορίας μας, που αποτελεί αντικείμενο πολύχρονης έρευνας, το προϊόν της οποίας ελπίζουμε ότι θα μπορούσαμε να το δώσουμε στην ολοκληρωμένη μορφή του. ■

Αιγύπτου η εβδομαδιαία εφημερίδα «Δωδεκάνησος» (1925-1937) με σκοπό να διαφωτίσει τη διεθνή κοινή γνώμη στο Δωδεκανησιακό Ζήτημα ώστε να βρίσκεται πάντα στην επικαιρότητα, γι' αυτό και το κύριο άρθρο της μεταφραζόταν πάντα και στη γαλλική. Διευθυντής της «Δωδεκάνησος» ήταν ο Παντελής Καστρονής και υπεύθυνος σύνταξης ο Αντώνιος Μαυρίκιος, και οι δύο από τη Σύμη. Ο Παντελής Καστρονής εξέδιδε παράλληλα και το «Δωδεκανησιακόν Ημερολόγιον» (1924-1932) με ιστορικό, λαογραφικό αλλά και πολιτικό περιεχόμενο, που προωθούσε την υπόθεση της Δωδεκάνησου. Η «Δωδεκάνησος» έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από όλους τους Δωδεκάνησιους της διασποράς και αποτέλεσε τον κρικο που ένωσε την Κεντρική Επιτροπή με τις αδελφές δωδεκανησιακές οργανώσεις στην Ελλάδα, την Αμερική και αλλού. Η έκδοση της εφημερίδας ενόχλησε ιδιαίτερα το παλικό προξενείο της Αλεξάνδρειας αλλά και την ιταλική πρεσβεία του Καΐρου, η οποία διαμαρτυρόταν κάθε τόσο στις αιγυπτιακές αρχές, ζητώντας την παρέμβαση τους για τα άρθρα της εφημερίδας κατά της Ιταλίας. Η «Δωδεκάνησος» είχε συνεργάτες και από την Αθήνα: τον αρχιμανδρίτη Εμμανουήλ Καραθίου και τον Αναστάσιο Φράγκο, και από την Αμερική: τον Ιάκωβο Καζαβή και άλλους. Το τρίτο κατά σειρά κέντρο του Δωδεκανησιακού Αγώνα υπήρξε η Νέα Υόρκη, όπου τον Οκτώβριο του 1934 εκδίδεται η μηνιαία εφημερίδα «Δωδεκάνησος» (Dodecanesian) με πρωτοβουλία της Δωδεκανησιακής Νεολαίας Αμερικής (Dodecanesian League of America), με σκοπό να σταθεί στο πλευρό όλων των Δωδεκάνησιων πατριωτών στις προσπάθειές τους για την ανατολή μιας καλύτερης ημέρας με τη δικαιοσύνη του αγώνα τους. Είναι κα-

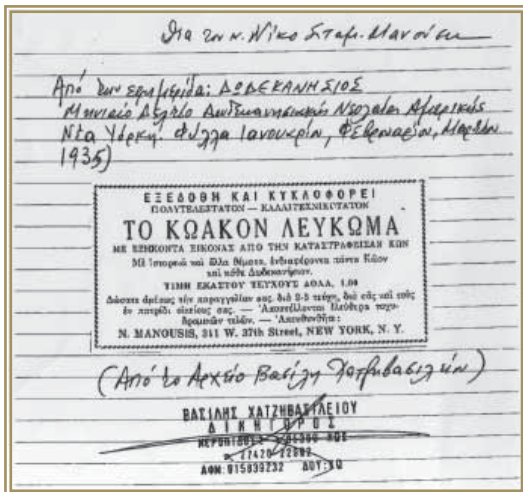
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ ΚΑΙ ΣΕ ΑΛΛΑ ΕΝΤΥΠΑ

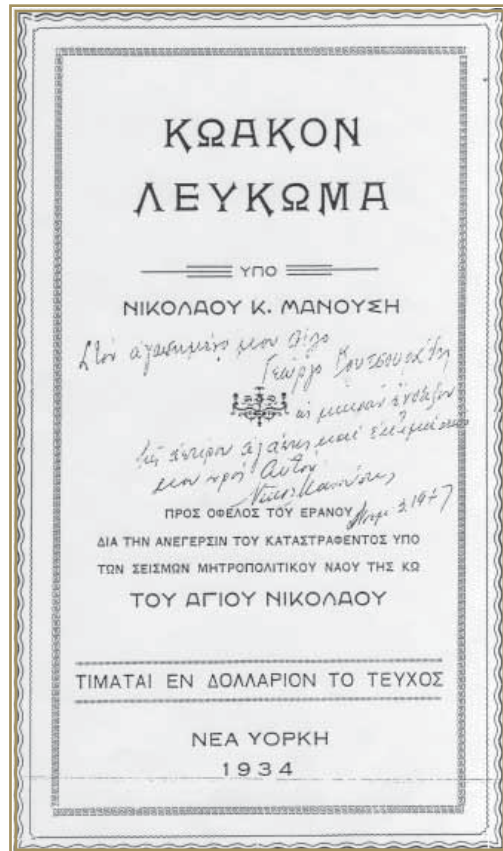
Ο ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΜΑΧΟΥ ΚΑΙ ΕΚΚΛΕΚΤΟΥ ΠΑΤΡΙΩΤΟΥ ΜΑΣ Κ. ΝΙΚΟΥ ΜΑΝΟΥΣΗ.

"Η έκλησής του προς τους εν Αμερική Κώους - ανάγκη να υποστηριχθεί το μοναδικόν δημοσιογραφικόν όργανον της Νήσου - Ο Τουρισμός η μεγαλύτερη πλουτοπαραγωγός πηγή της Κω"

Χαιρετισμός του Νίκου Μανούση για την έκδοση της εφημερίδος Τουριστική Κως του Γεράσιμου Ματθαίου.

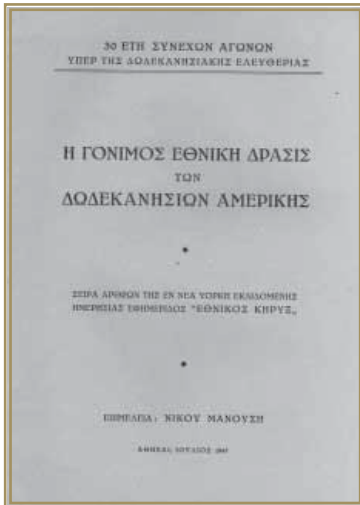

Διαφήμιση για το Κωακόν Λεύκωμα στην εφημερίδα Δωδεκανήσιος. (Αρχειό Β. Χατζηβασιλείου).

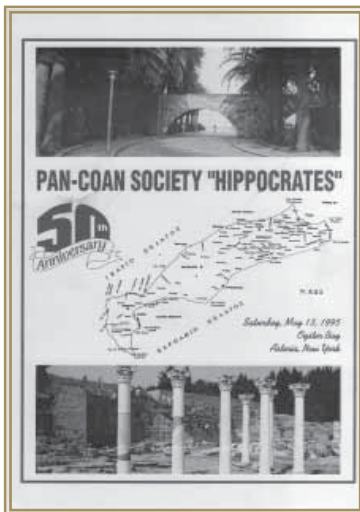

Το Κωακόν Λεύκωμα με ιδιόχειρο αφιέρωση στον Γ. Κουτσουράδη (1947). (Αρχειό Α. Κουτσουράδη).

Πρόλογος από το έντυπο η Γόνιμος Εθνική Δράσις των Δωδεκανησίων της Αμερικής

Τον Ιούλιο 1947, ο Νίκος Μανούσης εκδίδει το έντυπο Η Γόνιμος Εθνική Δράσις των Δωδεκανησίων Αμερικής.

Η Παγκωακή Ένωση Νέας Υόρκης «Ιπποκράτης» για τα 50 χρόνια από την ίδρυσή της. Εμπεριέχεται αφιέρωμα στον Νίκο Κ. Μανούση.

Την 11ην Ιουνίου 1947 τὸ Ἐθνικὸν Δωδεκανησιακὸν Συμβούλιον τῆς Ἀμερικῆς, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου 1940, ἥτοι δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἰταλικὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπίθεσιν, καὶ ὅπερ ἐπέδειξεν τοσαύτην θαυμασὴν καὶ καταπληκτικὴν δράσιν κατέθεσε τὴν ἐντολὴν ἐπιτευχθέντος τοῦ σκοποῦ τῆς ἰδρύσεώς του, τῆς ἐνσωματώσεως τῆς Δωδεκανήσου μετὰ τὴν Μητέρα Ἑλλάδα.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἡ ἐν Νέα Ὑόρκη ἐκδιδομένη μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐφημερὶς «Ἐθνικὸς Κήρυξ» εἰς σειρὰν ἄρθρων ἐδημοσίευσεν περιληπτικὴν περιγραφὴν τῶν ἀγώνων καὶ τῆς δράσεως τῶν ἐν Ἀμερικῇ Δωδεκανησίων καὶ τῶν Ἐθνικῶν αὐτῶν Ὄργανώσεων.

Εὐρισκόμενος ἤδη ἐν Ἀθήναις μετὰ πολυετῆ παραμονὴν ἐν Ἀμερικῇ ὅπου μετὰ ἐκράτει ἐξόριστον ἡ ἰταλικὴ βία καὶ μεταβαίνων ὅπως προσκυνήσω τὰ ἐλεύθερα πλέον καὶ ἱερὰ χώματα τῆς λατρευτῆς μου Δωδεκανήσου, ἐθεώρησα καθῆκον μου ὡς τὴν ὑστάτην εἰσφορὰν μου εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Δωδεκανήσου μας, ὅπως προβῶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐν λόγω ἄρθρων εἰς ἰδιαίτερον φυλλάδιον ἵνα καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι καὶ Δωδεκανήσῳ ἀδελφοὶ καὶ συμπατριῶται μας δυνηθοῦν νὰ λάβουν ἀμυδρὰν ἰδέαν τῆς δράσεως τῶν ἐν Ἀμερικῇ Δωδεκανησίων ἐπὶ τοῦ Ἐθνικοῦ μας ζητήματος.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐκφράζω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας εἰς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» διὰ τὴν ἀμέριστον ὑποστήριξιν ἣν πάντοτε μᾶς παρεῖξε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος μας μετὰ ἐπιστέγασμα τὴν δημοσίευσιν τελευταίως καὶ τῆς σειρᾶς αὐτῆς τῶν ἄρθρων ἣν ἀναδημοσιεύομεν εἰς τὸ παρὸν φυλλάδιον.

Ἄξια ἐπίσης τῶν θερμῶν μου εὐχαριστιῶν καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν ἀπανταχοῦ Δωδεκανησίων εἶναι καὶ ἡ μεγάλη ἐφημερὶς τῆς Νέας Ὑόρκης «Ἄνταντις» ἥτις οὐδέποτε ἔπαυσε ἐνισχύουσα ποικιλοτρόπως ἡμᾶς εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ μας ἀγῶνος.

Θερμὰς ἐπίσης εὐχαριστίας εἰς τὸν Ἑλληνικὸν περιοδικὸν τύπον, ἥτοι τὸν «Ἐλεύθερον Τύπον», «Καμπάναν» καὶ «Σάτυρον» τῆς Νέας Ὑόρκης, ὡς καὶ τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς ἐφημερίδας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀμερικῆς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17ῃ Ἰουλίου 1947.
Νίκος Μανούσης

28 ΙΟΥΛΙΟΥ 2001

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΩ

ΣΕΛ. 11

Ενας μεγάλος πατριώτης με όραμα ζωής την απελευθέρωση των νησιών μας ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΜΑΝΟΥΣΗΣ

Στις 16/5 συμπληρώθηκαν 45 χρόνια από τότε που ο αγωνιστής υπέρ της Δωδεκανησιακής ελευθερίας Νίκος Κ. Μανούσης έφυγε από τη ζωή, αφήνοντας την τελευταία του αναπνοή στην Κω. Τυρώτας τη μνήμη του, φέρνω στη δημοσιότητα τον εκφώνηθέντα από τον αξιωματικό Γυμνασιάρχη, Γαβριήλ Γ. Παπαθεοφάνους, επικηδεία, θεωρώντας πως αποτελεί και πρότυπον εκφραστικό γράμμα λόγω της εποχής και που δεικνύει το πνευματικό επίπεδο του συντάκτη του, αλλά και για να γνωρίσουν οι νεότεροι, εκείνοι που αγωνιούν για την απελευθέρωση των νησιών μας.

ΝΙΚΟΣ ΣΤ. ΜΑΝΟΥΣΗΣ
Νευρολόγος - Ψυχίατρος

Ο ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

Αξιωματικέ
Νικόλαε Μανούση,
Ενώπιον της σεπτής σοφού σου επαναλαμβάνω την μεγαλόστομον και μεγαλόπνευστον ορίησόν του Αποστόλου των Εθνών Παύλου, με την οποίαν ο Θεός εκνέωσεν άνθη τερματίει το αποστολικόν έργον του. Τον αγώνα τον καλόν ηγήθησάν, τον δρόμον τελευτήσων πίστην τετήρησα, λοιπόν ἀδικητέ μοι ο της δικαιοσύνης στέφανος άν αποδώσει μοι Κύριος εν εκείνη τη ημέρα, ο δικαστής Κριτής, Κα σου εφάρσας εις το τέμα της εφάρτης σου ζωής, αφού εξετέλεσες το καθήκον σου προς το υψηλότερον και προς το υψαιότερον των ανθρωπίνων ιδεωδών.

Διά τούτου προ του σεπτού φερμένου σου κλίναμεν εύχαρις το γόνυ, διδάσκοντες και διδασκόμενοι εν τα μεγαλόνομα Ιπποκράτειο Γυμνασίω, αποτείνοντες τον νενομομένον φόρον της τιμής και μεθ' ημών σύμμοισα της βαρυσθενούς ομήγυρης και ολόκληρος η κοινωνία της πόλεως και της νήσου ταύτης, την οποίαν εξ όλης ψυχής και καρδιάς ηγάμησάν, και την οποίαν με όλοι σου τους δυνάμεις εξυμνήσατε.

Εκείνη σοφός και δικαιοσύνη από στόμα εύλογητων και ρητορικόν ότι 'κοινός ανθρώπινος κληρος είναι ο θάνατος, αλλά των ολίγων προνόμιον είναι η δικαιοσύνη της ζωής'. Αυτό το προνόμιον επερώτασε διά σε η μοίρα, την δικαιοσύνη δηλαδή της ζωής σου της οποίας ενίοι επέστην κατά την μεγάλην αυτήν στιγμήν, καθ' ην ανακαλύπτεις τα εγκλήματα, καλλήμενος φιλομολώδης και μεγαλόστομος

αγαθής της. Δεν θα ασχοληθώ με την εξασφάλιστον του γενεαλογικού σου δένδρου, ως συνήθιστον οι πολλοί, ούτε με την έβραρον κόποιος υψηλής καταγωγής. Τούτο είναι δι' εμέ στοιχείον επουσιώδες, αποσκοπών μόνον εις την παραμυθίαν των απομεινώντων φίλων και συγγενών των εκλιπόντων. Δι' εμέ πρόκειται η στήριξη αυτήν το έργο σου, προσέχον αι πράξεις της ζωής σου, πρόκειται η δράσις σου των φίλων

και υφαιών παράδειγμά σου. Γνωρίζον αι πάντες ότι εγεννήθησ τεταπνός, όπως εγεννήθημεν όλοι, όπως και αυτός ο Θεός διδάσκαλος ταπεινός και όσημος εγεννήθη. Αλλά όταν ηρώδησ έφερες εις το ευρύ μέτωπό σου μίαν μεγάλην και ανεξίτηλον σφραγίδα, την καθαρών και υφαιών σφραγίδα της μεγάλης σου αγάμης προς την πατρίδα σου. Για την σφραγίδα σου αυτήν θα αφαιρούσάι άλλως μόνον σκόμης εκ των πολλών της οποίας θα έπρεπε να ανταπαρέσθαι. Ανετράφησ εν Κω "εν παιδεία και νοουθεσία Κυρίου" εκ νέων ευσεβών και ενάρετων. Εξέμαθες τα πρώτα γράμματα εν Κω. Νεαρός κατέληξες την γενετήριον σου, υπέρ της οποίας τόσον εις το μέλλον εμάχθησ, και νεαρός εφάρσας εις την σύγχρονον πατρίδα των φιλελευθέρων ατόμων και των λαών ήγουν από την φιλελευθέρων και δημοκρατικών ήγουν ήγών, η οποία σε εφαιλόενη και σε εκκάλων να αρχίσης έννοιον δρόμον, δημοκρατικόν εργασίαν, ηρωικών αγώνων, διά την απολάλησιν πρώτον της σεπτής πάντων ήμών τροφού και μητρος Ελλάδος από το έθος της δουλείας και κατά δεύτερον λόγω της μαρτυρικώς Δωδεκανησίου ήτης επί εξ και πλέον αιώνος εσφοδών υπό το πέλας ποικιλών των τυραννών. Δεν έλαβες από κανένα ειδικόν εντολήν.

Την εντολήν προς δρόμον την έλαβες από τα βήθη της εθνικής σου φυλής. Και όσον ενώ κλέμματα ήρώσασ ήρωας, έφάρσας και εμφορμών, συσσωρεύονσ υλικά αγαθά να αναμνησ το τέμα του θανατικού αγώνος εις τον οποίον είχε περιπλάκει ολόκληρος η ανθρωπότης. Εντόπιος εκεί εις την έβνην, αλλά φιλόξενον και φιλελευθέρων Αμερικανών ήν, έδρασεσ, ηγήσασ, εκινήσ, ομήρησ, έγραψες, κινήσασ τον πόλεμον εν έπείρασες σου και εις τους αναμνηστές σου ότι υπήρξες πρόφικος ανώτερων σχολών. Ίσοι το πρώτον αξιωματικόν παράδειγμά σου.

Η υπέρκοπος επιτυχία σου εις τον επίσημο των γραμμάτων. Και όταν πνεύμασ εις την δύναμον του πνεύμασ και της ψυχής σου, όταν απέκρινες την δύναμον της μορφώσεως, απετέλεσες όσον αι δυνάμεις σου επέτρεπον, πάντοτε και ακαταγώνιστος εις την εκτέλεσιν του προγράμμά σου, εις την εξόλησιν του χρόνου σου

Προς την πατρίδα.

Δεχθή εις το κατάστατον από το τρώμασ στήθος της την μαρτυρικόν σου πατρίδα, την Δωδεκάνησον. Πύρινα δάκρυα χαράς και λυγρού βοθέλιος συγκινήσεως έδωσαν την πατριωτικήν σου ψυχήν, όταν το πρώτον αντίκρουσας την κυκαλιέικον να λικνίζεσται ηρωική, ένδοξος και υπερήφανος, κνήκη και τροπαιοπόρος επί του Δωδεκανησίου της Κω. Έκαστος διήμενος εις την γενετήριον σου.

Η αγάμη σου δι' αυτήν κατέστη πραγματικόν βίωμα. Αν είναι αληθές, και είναι πράγματι αληθές ότι βραδίον η ιστορική δικαιοσύνη, όπως επιτυχία εγρήσθ, ο βιολογικός όστος νόμος απετέλεσε δι' εσέ κόποιαν εξάρσασ. Η μεγάλη ήμηρ Ελλάς ανεγνώρισε τους αγώνες σου και απεφάρσασ έννοιον αντάμω να σε τιμηθήσ.

Όχι βέβαια με υλικήν αμοιβήν. Η αμοιβήν περί πάσης' δεν αμοιβείσ με την ταπεινή ύλην. Η αμοιβήν των πατριωτικών σου αγώνων υπήρξεν ήθη. Ίσοι το δεύτερον αξιωματικόν παράδειγμά σου. Μόλις συνεπληρώθησ έτος από την ήμηρσν εκείνη καθ' ην η Α.Η. ο Βασιλεύς των Ελλήνων Παύλος, εκαναγώνισσ την υψαιώνσν προς την πατρίδα υπηρεσίαν σου ηρώδασ να σου απονεμήσ τον Χρυσόν Σταυρόν του Τάγματος του Φοίνικος.

Ότα η πατρίδα την οποίαν τόσον ηγάμησ σου αναπέθεσ την αγάμην της. Ενθεωρούσν όλοι την συγκλήσιν σου κατά την ήμηρσν παραπροσφορίας σου. Και εγώ αυτός ήστων την τιμήν να συνεχισθώσ εν τη εδότητή μου ως Γυμνασιάρχου του εν Κω Ιπποκράτειο Γυμνασίω μετά σου, την εισήγησ μου διορισθόν επί μίαν διετίαν, ως Προέδρου της Σχολικής Εφορείας. Εκεί εγνωρίσασ βοθητέρον τον χαρακτήρα σου και την θερμωμένην ψυχήν σου.

Αξιωματικέ Νικόλαε Μανούση! Μολί με τους λυγρούς της σφραγίσε σου αυτών, μολί με τους λυγρούς των ήδεών σου, οι οποίοι περιστοιχίζον το σπειτόν φέρετρόν σου, μολί με τους λυγρούς πάντων εκείνων οτινεις συνέφρασεσ διά να σε συνωδούσων εις την τελευταίαν σου κατοικήν, προσθέτω και εγώ τους ιδιόκους μου λυγρούς, και σου απευθύνω ως ύψαιτον χαμηρόσν πολύ δικαιοσύνην παράδειγμα εκέينو του από στήνης φιλοπόρου.

"Ο πατήρ ειβε πάντες οι υψαιούσι σε ούτω φιλόεν ως εγώ", ήρωδή Πατριώ μου ειβε να σε ηγαπούσν όλοι όπως σε αγάμησ και εγώ.

Γαίον έχουσ ελίσφρον

Βιογραφικό σημείωμα ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΜΑΝΟΥΣΗΣ Εκ της Ιστορίας της Ν. Κω του κ. Βασ. Χατζηβασιλείου

Ο Νίκος Κωνσταντίνου Μανούσης, γεννήθησ στην πόλη της Κω στις 30 Ιουλίου του 1893. Από μικρόν η φημίρη τον ανέλαβε να εκπαιδεύησται Νέος Υόρκη όπου εργαζόταν ως κομμάς, τζουή που έμαθε από τον πατέρα του Γρηγόρη επέλεξε ασκηρατικό όλο και θαυμαστή δραστηριότητα για το εθνικό ήθημα, πρωτοστατώντας σε όλες τις κινήσεις για την απελευθέρωση της Διάδος.

Οι τόλοι που γνώριζαν τη δράση του τον είχαν εξορίσει όμα τα χρόνια της φασιστικής βίας και δεν του επέτρεπον να προσκινήσται το ιερό χρώμα της πατρίδος. Το 1928 ήρθε στην Αθήνα και ήρηε το πλοίο για την Κω, φέρωντας μαζί του επιτητήν με αρκετά δολάρια, που ανέκρινεσ, από τους ομιώνεντες για την ενίσχυση των Επαθευτηριών, αλλά οι πολιτικές Αρχές συνέταξαν την σφραγίδα σου. Παρέμεινε από πλοίο μέχρι τη βόρα, χωρίς να μπορείς να εκεί γ' αποβίβησται και ήρηε σε στην Πελοπόννησο, όπου παρέδωκεσ κρυφά την επιτητήν στην κλητήρη της Μητρόπολης Κω, που ανέκρινε για το σκάφο αυτό στο κορυφείο, παθολογικός μαζί του μέχρι την Κάλυμνο. Το 1934 βε εκδόσεσ στην Νέα Υόρκη πολυέλεστο: "Κωκός Λεκάκια" 94 σελίδων, όπου βε εξαστήσ το μεγάλο δόγμα των συμπατριωτών του υπό το φοβερό σέμασ της ποσειν γυμνήσν χρόνους που σκοπώσαστο Εθνος και μετέπειτασ ορθευθείσ έρεμύσων την άρροσην ήθημ της Κω και τον όστος εκόλησται σε Κω και Κω Δωδεκανησιακής Ελευθερίας να συνδουλεύησ τους σφραγιστήσ όλοσ της ήτης υπηρεσίας από την πατρίδα σου βάλωνσ αυτού, διέταξε για την ανασταύωσθη του Μετρωπολιτικού ήσος του Αρχιεπίσκοπού Αλέξανδρου κατά τη διάρκεια του τελευταίου πολέμου και της Γερμανικής κατοχής βεγ θα ήμασ γ' αποστείλλει με κρυφά κινητή μέσο διάφορο χρηματικόν ποσό στη γενετήριό του, για τις ανάγκες των σφώνων και διανομήσ όντων Κωκός Σειρά όρρώνων που που δημοσιεύτηκαν κατά καιρούς στον "Εθνικό Κύκλω" και άλλω, θ' αποκοπήσ τον Ιούλιο του 1947 να εκδόσται στην Αθήνα με τίτλο: "Η γόνυος εθνική δόξα των Δωδεκανησίων Αμερικής", και με υπέρτιπο: "30 έτη σφώνων σφώνων υπέρ της Δωδεκανησιακής Ελευθερίας".

Από την 18ετήσ εκείνη έκδοση απήλαμω υλικά για τη σύγγραφή σφώνων των σφώνων. Ο Νίκος Μανούσης αφέρεσ μετά την Ενωματική βία εγκαταστάσθε δρομικά στο νησί του, όπου πάλαιότες ει εθνημολογώμενος από την Πατρίδα, το 1955 η ελληνική κυβέρνηση του απένεμσε το Χρυσό Σταυρόν του Τάγματος του Φοίνικα, και από όλους τους συμπατριώτες του: θ' ήρησται την ύστατη νησί σου 16 Μαΐου 1956.

Αφιέρωμα στο Βήμα της Κω (Μάιος 2001) για τα 45 χρόνια από τον θάνατό του.

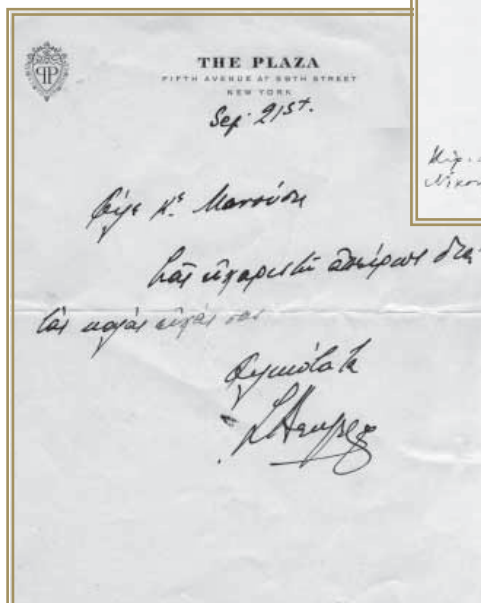
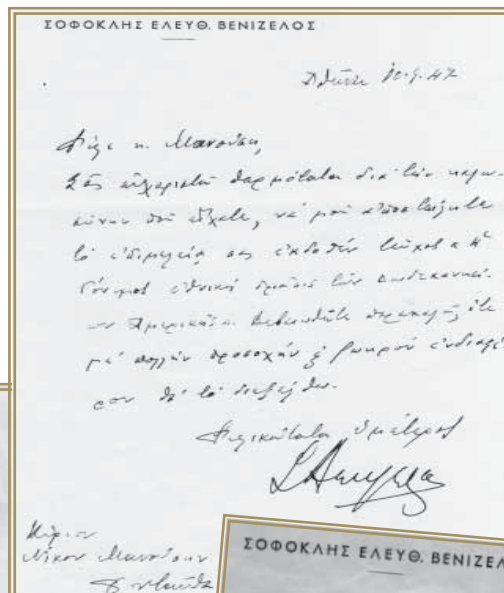
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΗ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Αθήνα 10/9/47
Φίλε κ. Μανούση,

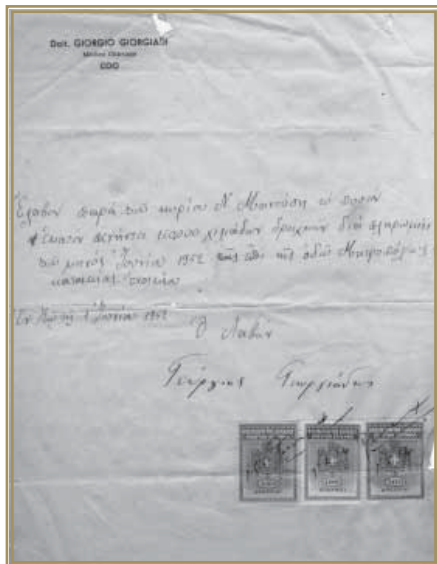
Σας ευχαριστώ θερμότατα δια την καλοσύνην που είχατε, να μου αποστείλετε το επιμελεία σας εκδοθέν τεύχος «Η γόνιμος Εθνική δράσις των Δωδεκανησίων Αμερικής». Βεβαιωθείτε παρακαλώ ότι με πολλήν προσοχήν και ζωηρόν ενδιαφέρον θα το διεξέλθω.

Φιλικώτατα υμέτερος
Σοφοκλής Ε. Βενιζέλος

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΚΩ ΜΕΤΑ ΤΟ 1947

Μετά την οριστική εγκατάστασή τους στην Κω, αρχικά ενοικιάζεται από τους Νίκο και Άννα Μανούση ένα μικρό διαμέρισμα στην οδό Μητροπόλεως 1, ιδιοκτησίας Γ. Γεωργιάδη (χειρουργού). Ενώ, ο αδερφός του Σταμάτης, γιατρός στην Αθήνα, φροντίζει για την αγορά οικοπέδου και την ανέγερση σύγχρονης κατοικίας στην οδό Αρσενίου 4 στην Κω (περιοχή Καζέρμα), σε ένδειξη ευγνωμοσύνης για την οικονομική βοήθεια που του παρείχε κατά τη διάρκεια των σπουδών του στην Αθήνα.

Απόδειξη του ενοικίου.

Φωτογραφία του σπιτιού στην οδό Μητροπόλεως 1.

Το σπίτι του στην οδό Αρσενίου 4.

Το ζεύγος Νίκος και Άννα στις σκάλες του σπιτιού τους.

Καλοκαίρι του 1952. Η οικογένεια του Σταμάτη Κ. Μανούση σε αναμνηστική φωτογραφία στην Παναγιά τη Συντριανή με τον αδελφό του, Νίκο. Όρθιοι: Νίκος και Άννα. Από αριστερά: Κική, Νίκος, Σταμάτης, Σοφία και καθήμενοι Δημήτρης και Κώστας. (Φωτό Σαρούκου).

Η Άννα Μανούση με τη Μαργαρίτα Μπαλαλή, την Κατίνα Βουκουβαλίδου και άλλες κυρίες σε συνεστίαση στην Κω.

Με τον Δήμαρχο Νικόλαο Παρθενιάδη.

Στιγμές χαλάρωσης στην παραλία του ξενοδοχείου «Ακταίον».

Η Άννα και η Κική Μανούση με τη νεαρά Σοφία στην Κω, στη λεωφόρο Φοινίκων, το καλοκαίρι του 1952.

Ο Νίκος Μανούσης με την ανηψιά του, Σοφία (1952).

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΟ 1947

*Αποβίβαση από το οχηματαγωγό «Χίος» ανδρών της Χωροφυλακής.
Ο λαός της Κω τούς υποδέχεται τραγουδώντας τον Εθνικό Ύμνο. 29 Μαρτίου 1947.
(Από το Αρχείο Σταματίου Μανούση. Φωτό Σεβαστόπουλου).*

*Η Ελληνική Σημαία μεταφέρεται από μαθήτριες στο Δημαρχείο της πόλης.
Έφτασε η στιγμή της ύψωσης της γαλανόλευκης. Κως, 31 Μαρτίου 1947.
(Από το Αρχείο Σταματίου Μανούση. Φωτό Σεβαστόπουλου).*

Ο Νίκος και ο Σταμάτης Μανούσης με τον Ταγματάρχη Κουρούκλη, Στρατιωτικό διοικητή Κω.

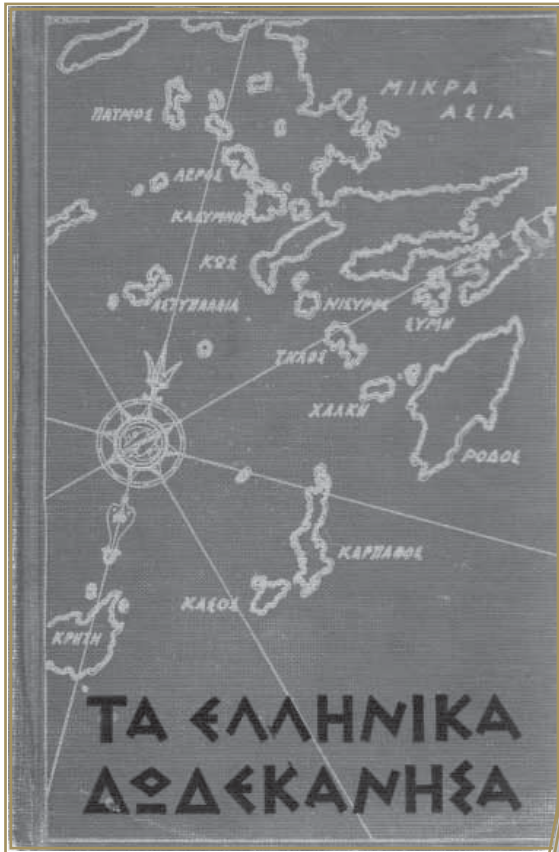
Ο Νίκος και ο Σταμάτης Μανούσης με αξιωματικό του Στρατού και άλλους πατριώτες στην Κω.

Κως, 25η Μαρτίου 1950.
Επί του άρματος
«Η Δόξα που στεφάνωσε την Ελλάδα».
Δεξιά η κόρη του Βίνιου και αριστερά η κόρη
του Ιωάννου Ζερβάνου.
(Από το Αρχείο Σταματίου Μανούση.
Φωτό Σεβαστόπουλου).

Ο Νίκος Μανούσης ανάμεσα σε Έλληνες αξιωματικούς και στρατιώτες.

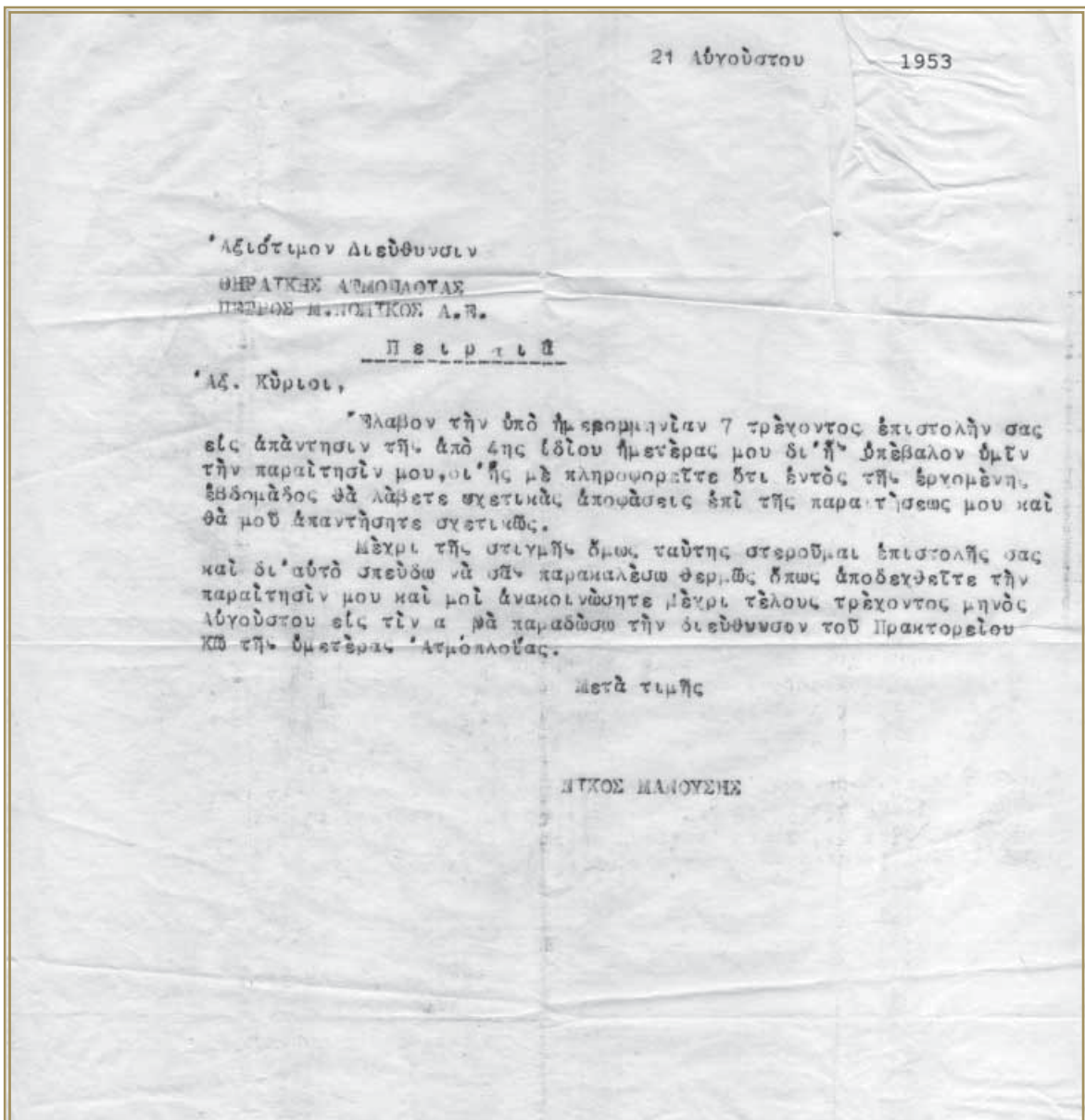
Το βιβλίο του Ιακώβου Καζαβή *Τα Ελληνικά Δωδεκάνησα* στο οποίο εμπεριέχεται η ιδόχειρος αφιέρωση προς τον Νίκο Κ. Μανούση.

Ο Ιάκωβος Καζαβής, παλαίμαχος αγωνιστής, φαρμακοποιός, μαζί με τον Νίκο Κ. Μανούση και άλλους, ξεσήκωσαν τους συμπατριώτες τους για νέους αγώνες για την τόνωση του δωδεκανησιακού φρονήματος.

Με τους εξαιρετικούς
πρωλεργάτες των Δω-
δεκανησίων της Διασ-
ποράς, που καρποφό-
ρως ηργάστησαν δια-
την απολύτως του
ηγαθού του αιώ-
νος γήσους μας, ύπα-
ρχει και ο κ. Νίκος
Μανούσης εν Κω,
εις τον οποίον και
προσεφερα το "εις
χείρας σου έργον
μου."
Ιακώβος Καζαβής
Ν.Υ.
1948

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗΣ ΤΟΥ, ΩΣ ΠΡΑΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΘΗΡΑΪΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑΣ

Μετά την επιστροφή του στην Κω, για μικρό διάστημα συνεργάσθη με τον Αντώνη Μ. Χατζηνικολάου στο πρακτορείο Θηραϊκής Ατμοπλοΐας «Πέτρος Μ. Νομικός ΑΕ». Παρατίθεται η επιστολή παραίτησής του.

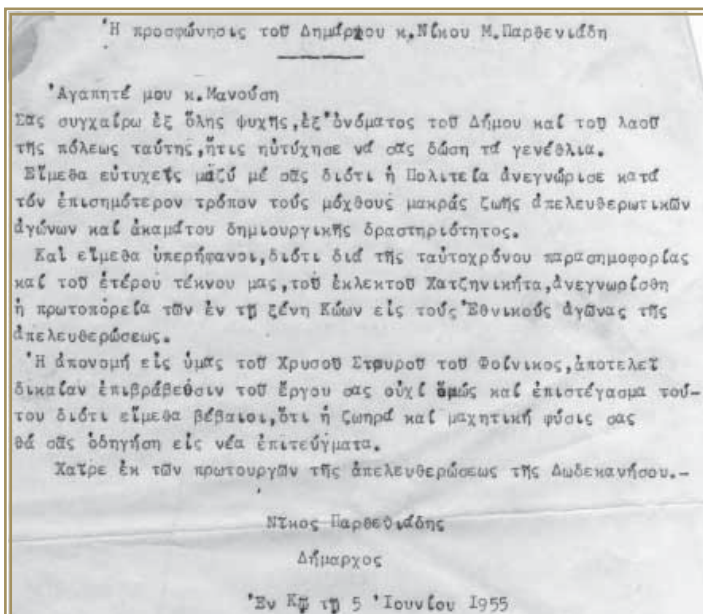
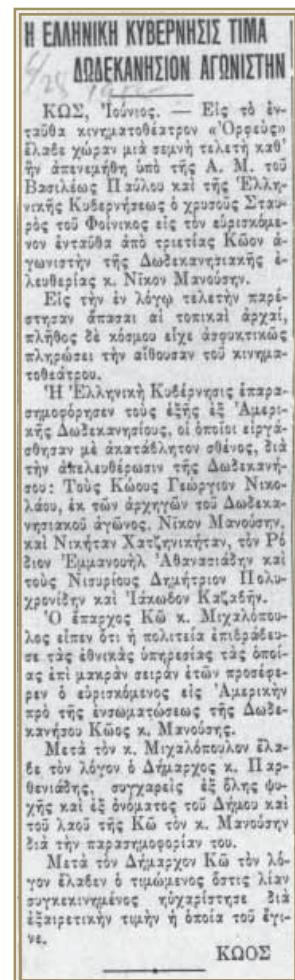

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΣΗΜΟΦΟΡΗΣΗ

Ο Έπαρχος Κω κ. Μιχαλόπουλος απονέμει τον Χρυσούν Σταυρόν του Φοίνικος.

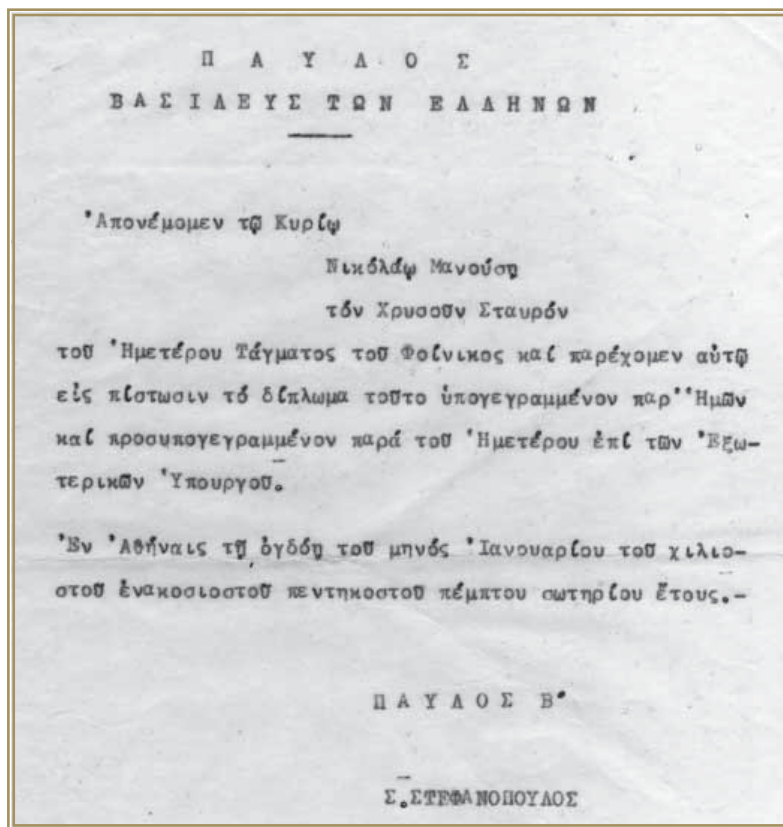
Στις 8 Ιανουαρίου του 1955 απεφασίσθη να απονεμηθεί ο Χρυσός Σταυρός του Φοίνικος από τον Βασιλέα Παύλο μετά από εισήγηση της Ελληνικής Κυβερνήσεως στον Αγωνιστή της Δωδεκανησιακής Ελευθερίας Νίκο Κ. Μανούση. Η τελετή της απονομής έγινε στις 5 Ιουνίου 1955 στο κατάμεστο κινηματοθέατρο «Ορφεύς» στην Κω. Παρατίθεται σχετικό ρεπορτάζ.

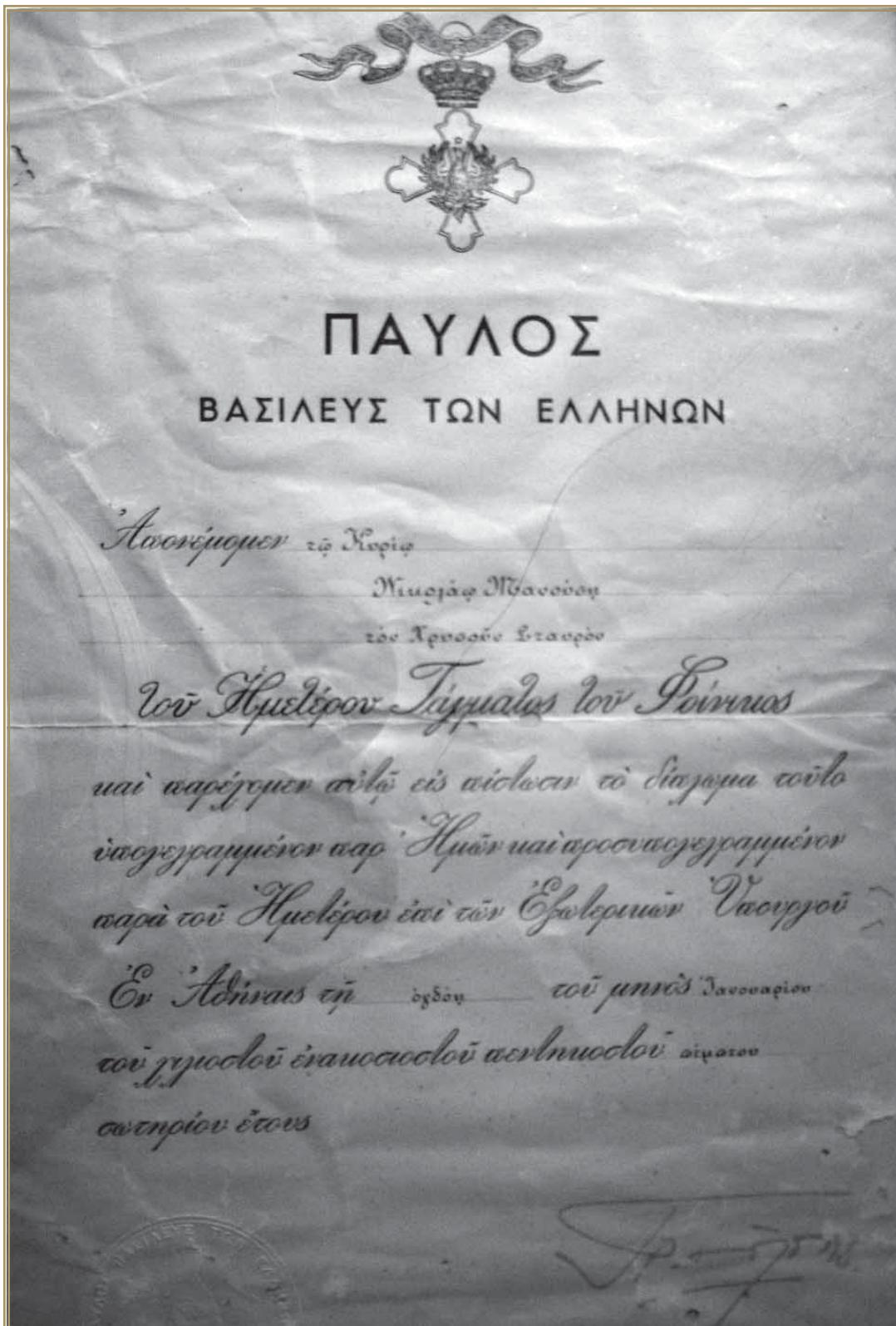
Απόκομμα εφημερίδος του 1955, που αναφέρεται στην τελετή της παρασημοφόρησης.

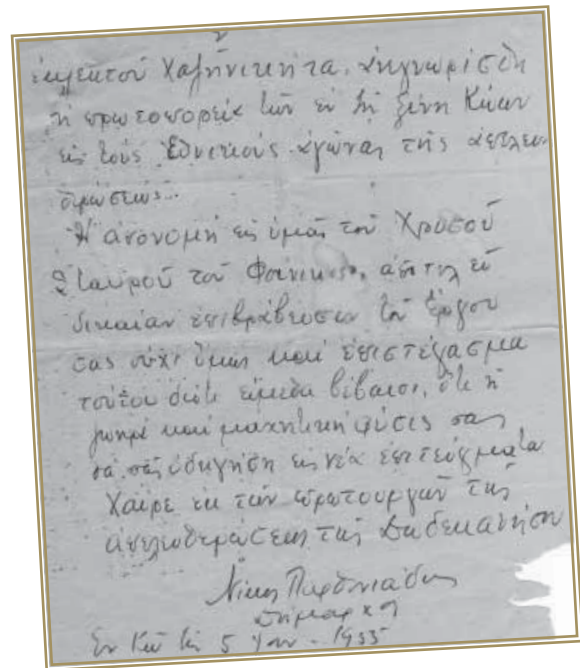
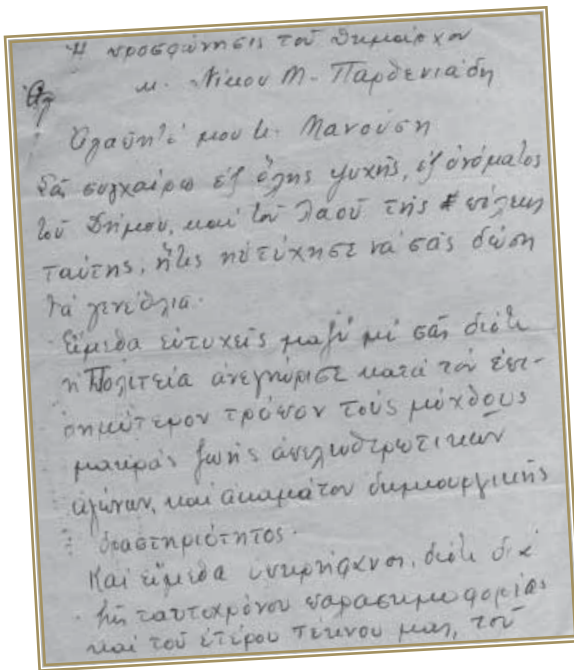
«Ο Βασιλεύς και η Βασίλισσα των Ελλήνων κατά την προ μηνός επίσκεψίν των εις Κω. Μεταξύ των υποδεχθέντων αυτούς ήτο και ο εκ Νέας Υόρκης αγωνιστής της Δωδεκανήσου κ. Νίκος Κ. Μανούσης».

Δακτυλογραφημένο το κείμενο του Διπλώματος της παρασημοφόρησης.

Το Δίπλωμα του Χρυσού Σταυρού του Τάγματος του Φοίνικος που του απενεμήθη.

Το χειρόγραφο της προσφώνησης του Δημάρχου Ν. Παρθεσιάδη.

Η Προσφώνησης του Δημάρχου κ. Νίκου Μ. Παρθεσιάδη

Αγαπητέ μου κ. Μανούση,

Σάς συγχαίρω εξ όλης ψυχής, εξ ονόματος του Δήμου και του λαού της πόλεως ταύτης, ήτις πτύχησε να σας δώση τα γενέθλια.

Είμεθα ευτυχείς μαζί με σας διότι η Πολιτεία ανεγνώρισε κατά τον επισημότερον τρόπον τους μόχθους μακράς ζωής απελευθερωτικών αγώνων και ακαμάτου δημιουργικής δραστηριότητος.

Και είμεθα υπερήφανοι, διότι διά της ταυτοχρόνου παρασημοφορίας και του ετέρου τέκνου μας, του εκλεκτού Χατζηνικήτα, ανεγνωρίσθη η πρωτοπορεία των εν τη ξένη Κώνων εις τους εθνικούς αγώνας της απελευθερώσεως.

Η απονομή εις υμάς του Χρυσού Σταυρού του Φοίνικος αποτελεί δικαίαν επιβράβευσιν του έργου σας ουχί όμως και επιστέγασμα τούτου, διότι είμεθα βέβαιοι ότι η ζωηρά και μαχητική φύσις σας θα σας οδηγήση εις νέα επιτεύγματα.

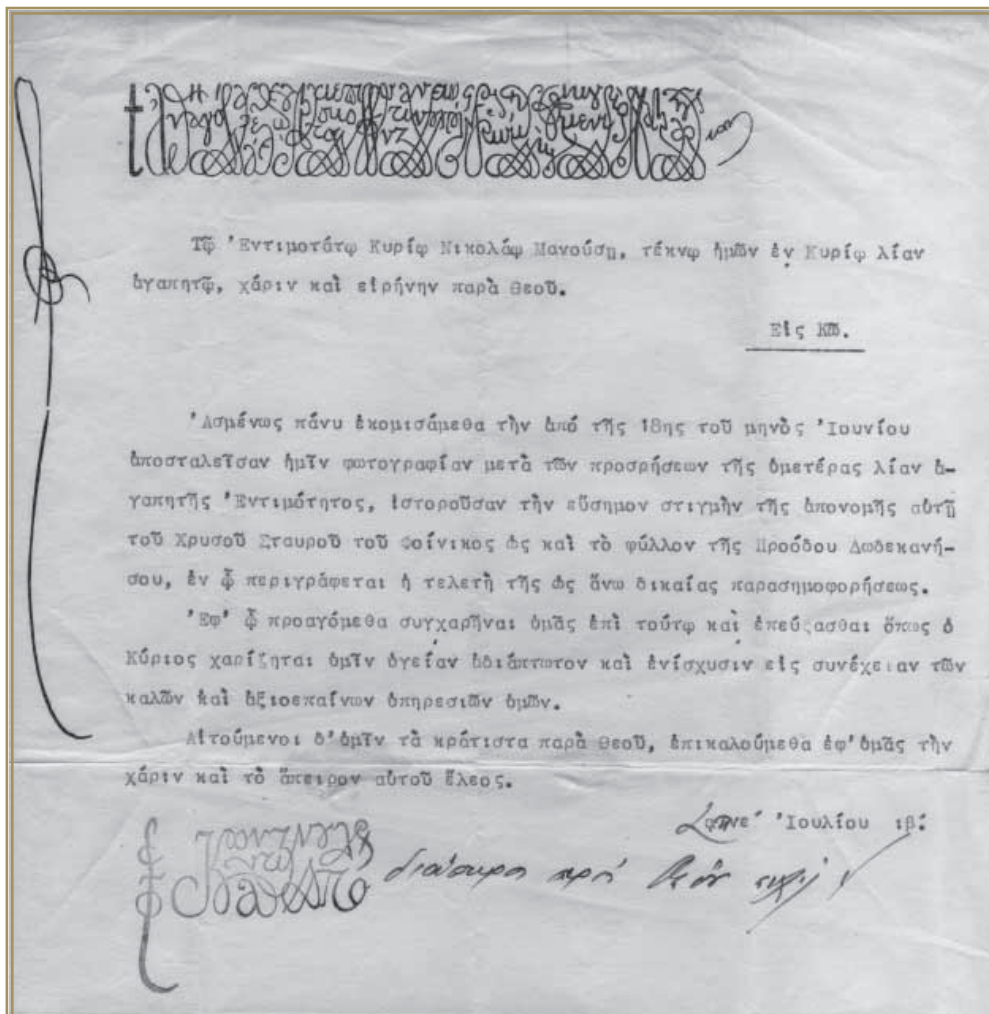
Χαίρε εκ των πρωτουργών της απελευθερώσεως της Δωδεκανήσου.

Νίκος Παρθεσιάδης
Δήμαρχος
Εν Κω τη 5 Ιουν. 1955

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας.

Συγχαρητήριο-ευχαριστήριο για την παρασημοφορηση, από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Αθηναγόρα (12 Ιουλίου 1955).

Η Αντιφώνηση του Παρασημοφορηθέντος

Πανοσιολογιώτατε, Εντιμότητα Κε Έπαρχε, Κε Δήμαρχε,, Κε Πρόεδρε των Πρωτοδικών, Κε Διοικητά, Κε Βουλευτά, Κυρίες και Κύριοι

Ήτο αρκετή ηθική ικανοποίησις δι' εμέ ότι ηδυνήθην να πραγματοποιήσω το μεγάλο όνειρο της ζωής μου, να πατήσω ελεύθερα τα χώματα της λατρευτής μου Δωδεκανήσου, και όταν, τον Ιούλιον του 1947, μετά τεσσαρακονταετή παραμονήν εν Αμερική, απεβιβαζόμην εις την προσφιλή μου γενέτειραν Κω, σαν ευλαβής προσκυνητής έσκυψα και φίλησα τον ιερόν αυτής χώρα.

Σήμερα όμως είμαι βαθύτατα συγκεκνημένος δια την εξαιρετικήν τιμήν με την οποίαν η Α.Μ. ο Βασιλεύς ημών Παύλος και η σεβαστή Ελληνική Κυβέρνησις ηυδόκησαν να με περιβάλλουν διά της απονομής του Διασήμου του Χρυσού Σταυρού του Φοίνικος μετά του σχετικού Διπλώματος, τα οποία υμείς, Κύριε Έπαρχε, εντολή της Κυβερνήσεως είχατε την ευγενή καλωσύνην να επιδώσετε εις εμέ τόσον πανηγυρικώς σήμερον.

Αποδέχομαι μετ' ευγνωμοσύνης την παρασημοφορίαν μου ήτις εγένετο εις αναγνώρισιν των αγώνων μου εν Αμερική δια την απελευθέρωσιν της μαρτυρικής Δωδεκανήσου μας, και η συγκίνησις μου καθίσταται έτι μεγαλειτέρα, διότι οι συμπατριώται μου Κώοι, εκτιμώντες τους αγώνας μου τούτους έσπευσαν να συμμετάσχουν διά της παρουσίας των εις την τιμητικήν αυτήν τελετήν, αλλά και διότι η τιμητική αυτή διάκρισις της Ελληνικής Κυβερνήσεως προς εμέ και το άλλο εκλεκτό τέκνο της Κω, τον Νικήταν Χατζηνικήταν, ωσαύτως τιμηθέντα διά του αυτού παρασήμου, αντανakλά και αποτελεί τιμήν δια ολόκληρον την νήσον μας διότι τέκνα αυτής ήσαν μεταξύ εκείνων που επρωτοστάτησαν και ηγωνίσθησαν δια την απελευθέρωσίν των.

Η σημερινή παρασημοφορία είναι η ηθική επιβράβευσις ενός αγώνος σκληρού που ήρχισε στην Αμερική το 1918 και ως έγραψε ο «Εθνικός Κήρυξ» της Νέας Υόρκης, ανακεφαλαιώνων την διεξαγωγήν του αγώνος κατά το τέλος αυτού, «ένας ταπεινός κουρεύς του οποίου τα στήθη φλογίζει η πιο δυνατή πατριωτική φωτιά, ο Πρόεδρος των Κώων Νίκος Κ. Μανούσης συνέλαβε την ιδέαν της ιδρύσεως μιας δωδεκανησιακής οργανώσεως, με σκοπό την διεξαγωγή αγώνος δια την ελευθερία.

Ο αγών που διεξηγάγομεν ήτο σκληρός και άνισος. Είχομεν όμως μέσα στην ψυχήν μας την πίστην εις το δίκαιο του αγώνος μας και είμεθα βέβαιοι εις πείσμα των κατακτητών μας αλλά και των λιποψύχων, ότι αργά ή γρήγορα το δίκαιον θα θριαμβεύσῃ. Και εθριαμβεύσε πράγματι. Και πάνω στα νησιά μας υπερήφανη κυματίζει η Γαλανόλευκος, όπως θα κυματίσῃ γρήγορα και σε ένα άλλο νησί μας, την θρυλική μας Κύπρο, που αλυσσοδεμένη σήμερα αγωνίζεται να σπάσῃ τα δεσμά της για να ριχθῇ ελεύθερη στην αγκαλιά της μάνας μας Ελλάδος.

Κατά την ιεράν ταύτην στιγμήν κλίνω ευλαβής το γόνυ προ των σκιών των αναριθμήτων κι αφανών Ηρώων που έπεσαν εις τους Αγώνας υπέρ της Δωδεκανησιακής και Ελληνικής Ελευθερίας.

Ας μου επιτραπεί επίσης να μνησθώ και των προσφιλών και αιμνήστων γονέων μου οίτινες θύματα του απαισίου κατακτητού άφησαν την τελευταίαν των ηνοιήν μακράν της πολυαγαπημένης των Κω και των οποίων τα οστά, κατά την ύστατην αυτών επιθυμίαν, μεταφερθέντα εκ Πειραιώς αναπαύονται ήδη εις το ελεύθερον χώρα της Κω, την οποίαν τόσον

ελάτρευσαν. Κλίνω επίσης νοερώς το γόνυ και ευλαβώς αναμιμνήσκομαι του Δημητρίου Στρίκη, αγωνιστού θανόντος προώρως.

Κατά την ιεράν και ιστορικήν αυτήν στιγμήν απευθύνω θερμόν χαιρετισμόν προς τους εν Αμερική συναγωνιστάς μου, τους αγαπητούς μου Νικήταν Χατζηνικήταν, Γεώργιον Περίδην, Σακελλάρην Καβουκλήν, Κώους, τον Δημήτριον Πολυχρονιάδη και Ιάκωβον Καζαβήν εκ Νισύρου, τον Εμμανουήλ Αθανασιάδη εκ Ρόδου και τον Μιχαήλ Μακρήν εκ Καρπάθου...

Η τελετή της απονομής στο κατάμεστο κινηματοθέατρο «Ορφεύς» στην Κω.

*Φωτογραφία του Νίκου Κ. Μανούση
μετά την παρασημοφόρηση.*

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΗ

Το βράδυ της 16ης Μαΐου 1956 στο σπίτι του, στην οδό Αρσενίου, άφησε την τελευταία του πνοή στην αγκαλιά της πολυαγαπημένης του συζύγου Άννας. Η είδηση του θανάτου του συνεκλόνησε τους συμπατριώτες του. Κόσμος άρχισε να συρρέει στο σπίτι του.

Η κηδεία του έγινε πάνδημος την 18ην του ίδιου μηνός και τα αδέρφια του, Σταμάτης και Τάσος, έφθασαν το πρωί της ημέρας εκείνης από την Αθήνα.

«Η θλίψη ήτο πολύ μεγάλη», αναφέρει ο αδελφός του Τάσος Μανούσης σε ιδιόχειρες σημειώσεις και συνεχίζει: «Τον έκλαψε όλος ο λαός. Από τα παράθυρα και τους εξώστες, κατά τη μεταφορά του στον ιερό ναό, τον έραναν με άνθη και ροδόσταμο».

Κατατέθησαν 100 στεφάνια περίπου.

Κατά τη νεκρώσιμη ακολουθία προεξάρχοντος του Μητροπολίτη Κώου Εμμανουήλ και με τη συμμετοχή των ιερέων των ναών της πρωτεύουσας και όλων των χωριών, εκφωνήθηκαν επικήδειοι, από τον πολύ καλό του φίλο Έπαρχο Κω κ. Μιχαλόπουλο, από τον Γυμνασιάρχη Γαβριήλ Παπαθεοφάνους, από τον αδελφό του Σταμάτη Μανούση κ.ά.

Η σωρός του εναπετέθη στον οικογενειακό τάφο.

Άποψη από την πάνδημο κηδεία του.

Form FS-199
11-19-51

DEPARTMENT OF STATE
FOREIGN SERVICE OF THE UNITED STATES OF AMERICA

REPORT OF THE DEATH OF AN AMERICAN CITIZEN

Athens, Greece, December 26, 1956
(Place and date)

Name in full Nicholas MANOUSIS Occupation Retired

Native or naturalized Naturalized Last known address
in the United States 1021 Dehill Road, Brooklyn 4, New York.

Date of death May 16, 5:00 p.m. 1956 Age 63
(Month) (Day) (Hour) (Minute) (Year) (As nearly as can be ascertained)

Place of death George B1 street, Cos, Dodecanese Islands, Greece
(Number and street) or (Hospital or hotel) (City) (Country)

Cause of death Cerebral hemorrhage. Certificate from Dr. Theophile G. Feros, Cos, Dodecanese Islands, dated September 4, 1956.
(Includes authority for statement)

Disposition of the remains buried in the Cemetery "Saint John", Cos, Dodecanese Islands, Section A1, Zone B1, number of grave 17.

Local law as to disinterring remains to be disinterring at the expiration of three years and removed to a permanent purchased lot or to a mortuary chapel.

Disposition of the effects in custody of wife, Anna Manousis.

Person or official responsible for custody of effects and accounting therefor Wife

Informed by telegram:

NAME	ADDRESS	RELATIONSHIP	DATE SENT

Copy of this report sent to:

NAME	ADDRESS	RELATIONSHIP	DATE SENT
<u>Mrs. Anna Manousis</u>	<u>Cos, Dodecanese Islands, Greece</u>	<u>Wife</u>	<u>Dec. 26, 1956</u>

Traveling or residing abroad with relatives or friends as follows:

NAME	ADDRESS	RELATIONSHIP
<u>Mrs. Anna Manousis</u>	<u>Cos, Dodecanese Islands, Greece.</u>	<u>wife</u>

Other known relatives (not given above):

NAME	ADDRESS	RELATIONSHIP

This information and data concerning an inventory of the effects, accounts, etc., have been placed under File 234 in the correspondence of this office.

Remarks: Death reported to this office by Mrs. Maria Petropoulakou, who submitted the above-mentioned medical certificate, certificate of death, issued by the Registrar of Deaths, Cos, Dodecanese Islands, on September 3, 1956 (on file); the de- (Continue on reverse if necessary.)

Service No. 7494

[SEAL] No fee prescribed.

[Signature]
Vice Consul Ragner of the United States of America.
(Signature on all copies)

U.S. Gov. 16-50761-20-M

Πιστοποιτικό θανάτου.

Ο ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΤΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΑΠΑΘΕΟΦΑΝΟΥΣ

Ἀείμνηστε Νικόλαε Μανούση,

Ἐνώπιον τῆς σεπτῆς σοροῦ σου, ἐπαναλαμβάνω τὴν μεγαλόστομον καὶ μεγαλόπνευστον ρήτραν τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν Παύλου, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ τερμάτισε τὸ ἀποστολικὸν ἔργον του: «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα, λοιπὸν ἀποκείται μου ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μου Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος Κριτής».

Καὶ σὺ ἔφθασες εἰς τὸ τέρμα τῆς φθαρτῆς σου ζωῆς, ἀφοῦ ἐξετέλεσες τὸ καθῆκον σου πρὸς τὸ ὑψηλότερον καὶ πρὸς τὸ ὠραιότερον τῶν ἀνθρωπίνων ἰδεωδῶν. Διὰ τοῦτο, πρὸ τοῦ σεπτοῦ φερέτρου σου, κλίνομεν εὐλαβῶς τὸ γόνυ, διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι ἐν τῷ μεγαλωνύμῳ Ἰπποκρατεῖω Γυμνασίῳ, ἀποτίοντες τὸν νενομισμένον φόρον τῆς τιμῆς, καὶ μεθ' ἡμῶν σύμπασα ἡ βαρυπενθοῦσα ὀμηγυρίς, καὶ ὀλόκληρος ἡ κοινωνία τῆς πόλεως καὶ τῆς νήσου ταύτης, τὴν ὁποίαν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας ἠγάπησες, καὶ τὴν ὁποίαν μὲ ὄλας σου τὰς δυνάμεις ἐξυπηρέτησες.

Ἐλέχθη σοφῶς καὶ δικαίως ἀπὸ στόμα εὐγλωττον καὶ ρητορικὸν ὅτι «κοινὸς ἀνθρώπινος κληρὸς εἶναι ὁ θάνατος, ἀλλὰ τῶν ὀλίγων προνόμιον εἶναι ἡ δικαίωσις τῆς ζωῆς». Αὐτὸ τὸ προνόμιον ἐπεφύλαξε διὰ σὲ ἡ μοῖρα, τὴν δικαίωσιν δηλαδὴ τῆς ζωῆς σου, τῆς ὁποίας ἐγὼ ἐτάχθην, κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἐγκαταλείπεις τὰ ἐγκόσμια, καλλίφωνος ψαλμωδὸς καὶ μεγαλόστομος ὑμνητὴς τῆς. Δὲν θὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ γενεαλογικοῦ σου δένδρου, ὡς συνηθίζουν οἱ πολλοί, οὔτε μὲ τὴν ἔξαρσιν κάποιας ὑψηλῆς καταγωγῆς. Τοῦτο εἶναι δι' ἐμὲ στοιχεῖον ἐπουσιῶδες, ἀποσκοποῦν μόνον εἰς τὴν παραμυθίαν τῶν ἀπομενόντων φίλων καὶ συγγενῶν του ἐκλιπόντος. Δι' ἐμὲ προέχει τὴν στιγμήν αὐτὴν τὸ ἔργον σου, προέχουν αἱ πράξεις τῆς ζωῆς σου, προέχει ἡ δράσις σου, τὸ ὑψηλὸν καὶ ὠραῖον παράδειγμά σου. Γνωρίζουν οἱ πάντες, ὅτι ἐγεννήθης ταπεινός, ὅπως ἐγεννήθημεν ὅλοι, ὅπως καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος Διδάσκαλος ταπεινὸς καὶ ἄσημος ἐγεννήθη. Ἀλλ' ὅταν ἠνδρώθης ἔφερες εἰς τὸ εὐρὸ μέτωπό σου μίαν μεγάλην καὶ ἀνεξίτηλον σφραγίδα, τὴν καθαρὰν καὶ ὠραίαν σφραγίδα τῆς μεγάλης σου ἀγάπης πρὸς τὴν Πατρίδα σου. Διὰ τὴν σφραγίδα σου αὐτὴν θὰ ἀφιερῶσω ὀλίγας μόνον σκέψεις ἐκ τῶν πολλῶν τὰς ὁποίας θὰ ἔπρεπε νὰ παραθέσω. Ἀνετράφης ἐν Κῶ, «ἐν Παιδεΐα καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου» ἐκ γονέων εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων. Ἐξέμαθες τὰ πρῶτα γράμματα ἐν Κῶ. Νεαρὸς κατέλιπες τὴν γενέτειρά σου, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τόσον εἰς τὸ μέλλον ἐμόχθησες, καὶ νεαρὸς ἔφθασες εἰς τὴν σύγχρονον Πατρίδα τῶν φιλελευθέρων θεσμῶν, εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Δὲν ἤσουν τῶν Πανεπιστημίων ἀπόφοιτος, οὔτε ἐκράτεις εἰς τὰς πατριωτικὰς χεῖρας πτυχία καὶ διπλώματα. Τὸ δίπλωμά σου εἶχε τυπωθῆ καὶ εἶχε χαραχθῆ εἰς τὰ ἄδυστα τῆς ἐθνικῆς σου ψυχῆς. Δι' αὐτὸ ἐκεῖ εἰς τὴν νέαν σου φιλόξενον Πατρίδα δὲν ἀφιέρωσες σεαυτὸν εἰς τὴν ἀπόκτησιν ὑλικοῦ πλοῦτου. Δὲν σὲ ἀπερρόφησεν ἡ ἀποθησαύρισις τῶν ἐλκυστικῶν δολλαρίων. Παραλλήλως πρὸς τὸ ζῆν, ἐμόχθησες πολὺ μᾶλλον διὰ τὸ εὖ ζῆν. Ἐπεδίωξες διὰ τοῦ χρόνου, ἐπέτυχες διὰ τῆς μελέτης, κατάρθωσες

διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῆς ὑπομονῆς νὰ μορφωθῆς εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ προσδί-
δης τὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς συνεργάτας σου καὶ εἰς τοὺς συνομιλητάς σου, ὅτι ὑπῆρξες
τρόφιμος ἀνωτέρων σχολῶν. Ἴδου τὸ πρῶτον ἀξιομίμητον παράδειγμά σου. Ἡ ὑπέροχος
ἐπιτυχία σου εἰς τὸν τομέα τῶν γραμμάτων.

Καὶ ὅταν ἐπίστευσες εἰς τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς σου, ὅταν ἀπέκτησες
τὴν δύναμιν τῆς μορφώσεως, ἐπεξεδόθης ὅσον αἱ δυνάμεις σου ἐπέτρεπον, πάνοπλος καὶ
ἀκαταγώνιστος, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματός σου, εἰς τὴν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους
σου πρὸς τὴν Πατρίδα. Εἶχε σημάνει ἡ μεγάλη στιγμή, αἱ σάλπιγγες τῆς ἐλευθερίας τῶν
ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν ἤχουν ἀπὸ τὴν φιλελευθέραν καὶ δημοκρατικὴν χώραν, ἡ ὁποία σὲ
ἐφιλοξένει, καὶ σὲ ἐκάλουν νὰ ἀρχίσῃς ἔντονον δρᾶσιν, δημιουργικὴν ἐργασίαν, ἠρωικὸν
ἀγῶνα, διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν πρῶτον τῆς σεπτῆς πάντων ἡμῶν τροφοῦ καὶ μητρὸς Ἑλλάδος
ἀπὸ τὸ ἄχθος τῆς δουλείας καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τῆς μαρτυρικῆς Δωδεκανήσου, ἥτις
ἐπὶ ἕξ καὶ πλέον αἰώνας ἐσφάδαζεν ὑπὸ τὸ πέλημα ποικιλωνύμων τυράννων. Δὲν ἔλα-
βες ἀπὸ κανένα εἰδικὴν ἐντολήν, τὴν ἐντολήν πρὸς δρᾶσιν τὴν ἔλαβες ἀπὸ τὰ βάθη τῆς
ἐθνικῆς σου ψυχῆς. Καὶ οὕτω, ἐνῶ κάλλιστα ἠδύνασο ἥσυχος, ἄφροντις καὶ ἀμέριμος,
συσσωρεύων ὑλικά ἀγαθὰ, νὰ ἀναμένης τὸ τέρμα τοῦ θανασίμου ἀγῶνος εἰς τὸν ὁποῖον
εἶχε περιπλακῆ ὀλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης, ἐν τούτοις ἐκεῖ εἰς τὴν ξένην, ἀλλὰ φιλοξενον
καὶ φιλελευθέραν Ἀμερικανικὴν γῆν, ἔδρασε, εἰργάσθη, ἐκινήθη, ὠμίλησε, ἔγραψε,
κατηνάλωσε τὸν πολῦτιμον χρόνον τῆς ζωῆς σου, ὅσος σου ἐπερίσσευεν ἀπὸ πάσαν
βιοτικὴν μέριμναν καὶ ἀπὸ τὸ ταπεινὸν βιοποριστικὸ σου ἐπάγγελμα. Ἰδρυσες Συλλόγους,
Ὅργανώσεις, ἐτέθης ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν εἴτε ὡς Πρόεδρος, εἴτε ὡς ἰδρυτικὸν μέλος καὶ
ὑπὸ τὴν συλλογικὴν δύναμιν τῶν ὁμάδων προσεπάθησες νὰ διαφωτίσῃς τὴν Ἀμερικαν-
ικὴν Κοινὴν Γνώμην ἐπὶ τοῦ Δωδεκανησιακοῦ προβλήματος καὶ τῶν Ἑλληνικῶν Δικαίων.
Ἐπεθύμησες ἔπειτα διακαῶς, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεώς σου, νὰ ἐπισκεφθῆς τοὺς γέροντας
γονεῖς σου, καὶ νὰ προσκυνήσῃς τὰ ἱερὰ κώματα τῆς πατρώας Κωακῆς γῆς, ὅπως σὺ ὁ
ἴδιος ἔγραψες εἰς τὸ διὰ τῆς δικῆς σου ἐπιμελείας ἐκδοθὲν βιβλίον ὑπὸ τοῦ τίτλου «30
ἔτη συνεχῶν ἀγῶνων ὑπὲρ τῆς Δωδεκανησιακῆς Ἐλευθερίας», ἀλλὰ σὲ ἐκράτησε μακρὰν
αὐτῆς ἐξόριστον ἡ ὠμὴ φασιστικὴ βία. Δόξα καὶ τιμὴ δι' ἐσὲ κατέστη ἡ ἐξορία ἐκείνη. Πε-
ρίλαμπρος αἴγλη ὡς φωτοστέφανος, περιέβαλε τὴν κεφαλὴν σου, νέαι δὲ σωματικαὶ καὶ
ψυχικαὶ δυνάμεις σὲ ἐνίσχυσαν, διὰ νὰ συνεχίσῃς τὸ ἐν τῇ ξένη θαυμάσιον ἔργο σου. Καὶ
ὁ ἀγῶν σου δὲν ἄργησε νὰ στεφανωθῆ. Τὸ ἀφθόνως κυθὲν αἷμα τῶν χιλιάδων ἠρώ-
ων καὶ τῶν μαρτύρων, ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Παγκοσμίου Ἐλευθερίας, ἐζωογόνησε,
ἀνεγέννησε καὶ ἀνέστησε τὴν καθημαγμένην Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ καπνίζοντα ἐρείπιά της, διὰ
νὰ δεχθῆ εἰς τὸ κατάστικτον ἀπὸ τὰ τραύματα σπῆθος της τὴν μαρτυρικὴν σου Πατρίδα,
τὴν Δωδεκάνησον. Πύρινα δάκρυα χαρᾶς καὶ λυγμοὶ βαθείας συγκινήσεως ἐδόνησαν
τὴν πατριωτικὴν σου ψυχὴν, ὅταν τὸ πρῶτον ἀντίκρυσες τὴν κυανόλευκον νὰ λικνίζεται
ἥρεμα, ἔνδοξος καὶ ὑπερήφανος, νικῆτρια καὶ τροπαιοῦχος ἐπὶ τοῦ Διοικητηρίου τῆς Κῶ.
Ἐκτοτε διέμεινες εἰς τὴν Γενέτειρά σου. Ἡ ἀγάπη σου δι' αὐτὴν κατέστη πραγματικὸν βίω-
μα. Ἄν εἶναι ἀληθές, καὶ εἶναι πράγματι ἀληθές ὅτι βραδύνει ἡ ἱστορικὴ δικαιοσύνη, ὅπως
ἐπιτυχῶς ἐγράφη, ὁ βιολογικὸς αὐτὸς νόμος ἀπετέλεσε δι' ἐσὲ κάποια ἐξαίρεσιν. Ἡ
μεγάλῃ μήτηρ Ἑλλάς ἀνεγνώρισε τοὺς ἀγῶνας σου καὶ ἀπεφάσισε τόσον σύντομα νὰ σὲ
ἀνταμείψῃ. Ὅχι βέβαια μὲ ὑλικὴν ἀμοιβήν· «τὸ ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης» δὲν ἀμειβεται μὲ
τὴν ταπεινὴν ὕλην. Ἡ ἀμοιβὴ τῶν πατριωτικῶν σου ἀγῶνων ὑπῆρξεν ἠθικὴ. Ἴδου τὸ δεύ-
τερον ἀξιομίμητον παράδειγμά σου. Μόλις συνεπληρώθη ἔτος ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης,
καθ' ἣν ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Παῦλος, εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ὑψίστων πρὸς τὴν

Πατρίδα ὑπηρεσιῶν σου νῦδόκπεσε νὰ σοῦ ἀπονείμη τὸν Χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Τάγματος τοῦ Φοίνικος. Οὕτω ἡ Πατρίς, τὴν ὁποίαν τόσον ἠγάπησες, σοῦ ἀνταπέδωσε τὴν ἀγάπην της. Ἐνθυμοῦνται ὅλοι τὴν συγκίνησίν σου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς παρασημοφορίας σου. Καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ συνεργασθῶ, ἐν τῇ ιδιότητί μου ὡς Γυμνασιάρχου τοῦ ἐν Κῶ Ἰπποκρατείου Γυμνασίου μετὰ σου, τῇ εἰσηγήσει μου διορισθέντος ἐπὶ μίαν διείταν, ὡς Προέδρου τῆς Σχολικῆς Ἐφορείας. Ἐκεῖ ἐγνώρισα βαθύτερον τὸν χαρακτῆρα σου καὶ τὴν θερμουργὸν ψυχὴν σου.

Ἀείμνηστε Νικόλαε Μανούση,

Μαζὶ μὲ τοὺς λυγμοὺς τῆς ἀγαπῆτῆς σου συζύγου, μαζὶ μὲ τοὺς λυγμοὺς τῶν ἀδελφῶν σου, οἱ ὁποῖοι περιστοιχίζουσι τὸ σεπτὸν φέρετρόν σου, μαζὶ μὲ τοὺς λυγμοὺς πάντων ἐκείνων οἵτινες συνέρρευσαν διὰ νὰ σὲ συνοδεύσωσιν εἰς τὴν τελευταίαν σου κατοικίαν, προσθέτω καὶ ἐγὼ τοὺς ἰδικούς μου λυγμούς, καὶ σοῦ ἀπευθύνω ὡς ὕστατον χαιρετισμὸν πολὺ διακαῶς τὸ περιλάλητον ἐκεῖνο τοῦ ἀπὸ σκηνῆς φιλοσόφου.

«Ὡ πατρίς, εἶθε πάντες οἱ ναίουσι σὲ οὕτως φιλοῖεν ὡς ἐγὼ» δηλαδὴ Πατρίδα μου, εἶθε νὰ σὲ ἀγαποῦσαν ὅλοι, ὅπως σὲ ἀγάπησα καὶ ἐγὼ.

Γαῖαν ἔχοις ἐλαφράν.

Ἐκφωνηθεῖς ὑπὸ Κου Γυμνασιάρχου του ἐν Κῶ Ἰπποκρατείου Γυμνασίου, Γαβριήλ Παπαθεοφάνους.

Στο 40ήμερο μνημόσυνο μετέβη καὶ ὁ ἀδερφός του, Σταμάτης, με τὴ σύζυγό του Κική. Ἐπιμνημόσυνος δέησις ἐπὶ τοῦ τάφου του. Γονυπετής ὁ Μητροπολίτης κάνει δέηση. Διακρίνονται οἱ Δ. Τριπολίτης, Δ. Ἀδαμαντίδης, Μιχ. Κουγιουμιτζής, Ἄννα καὶ Κική Μανούση, Γερ. Ματθαίου, Στ. Μανούσης, Κανάρης κá.

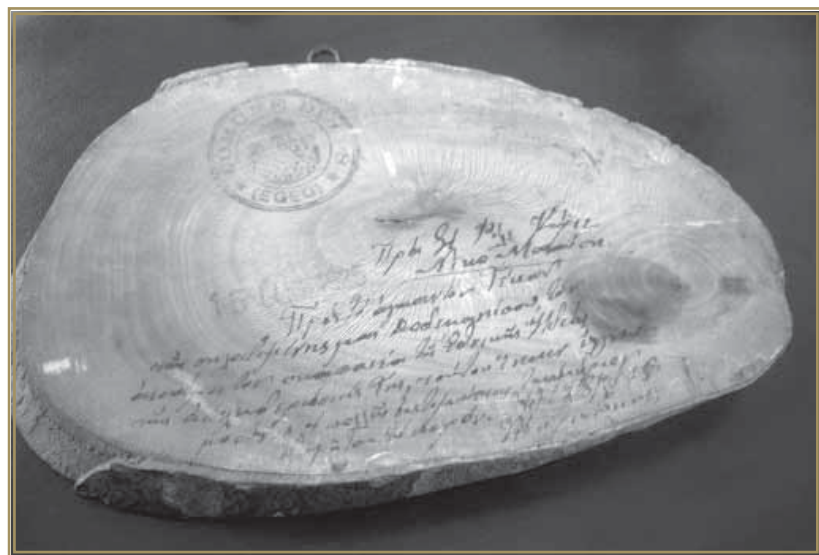
Ο Δήμος της Κω τιμώντας τη μνήμη του έδωσε το όνομά του σε οδό της πόλης.

Η μαρμάρινη επιγραφή στο σπίτι στην οδό Αρσενίου 4 στην Κω.

Νίκος και Άννα Μανούση μετά την απελευθέρωση.

Ο πλάτανος της Κω ζωγραφισμένος έγχρωμα, σε ξύλο από τον πλάτανο του Ιπποκράτη.
Δώρο του Χριστόφορου Ανδριωτάκη στον Νίκο Κ. Μανούση το 1923
με ιδίochειρη αφιέρωση στην πίσω πλευρά.

«Στην Κω, στου Γεροπλάτανου
Κάτω από τα φύλλα
Ο Ιπποκράτης δίδασκε
Ο πάνσοφος ιατρός
Στα πόδια του η θάλασσα
Τα κύματα εκύλα
Κι ο λόγος του εφώτιζε
Τα πνεύματα Λαμπρός»

«Θάρθῃ μιὰ μέρα φωτεινή,
 «Ὅλη χαρὰ κι' ἐλπίδες,
«Γιὰ πάντα θὲ νὰ φύγουνε
 «Ὅλες σας ἢ φροντίδες.

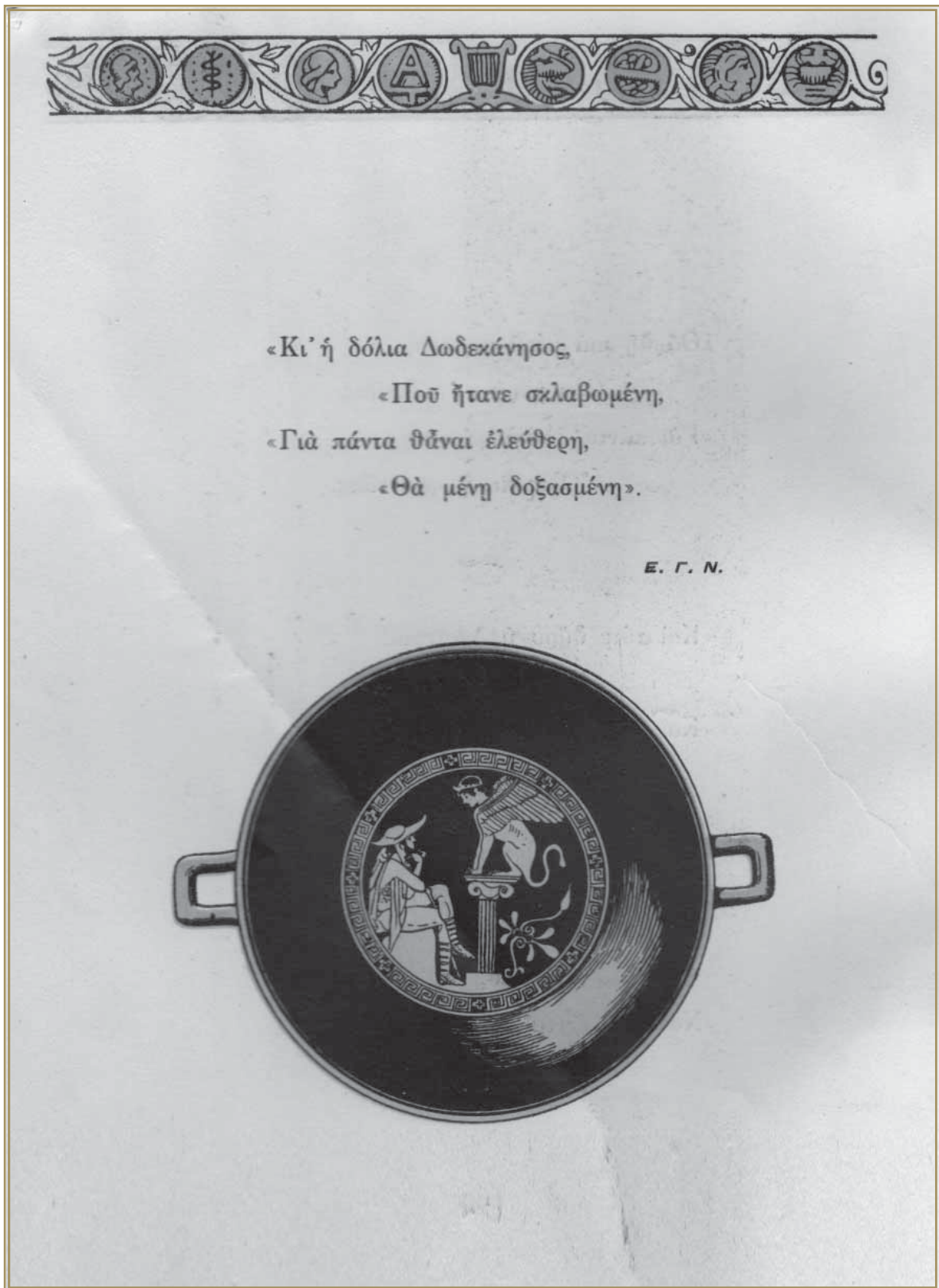

«Καὶ τότε θάρθ' ἢ Λευτεριά,
 «Μὲ δόξα στολισμένη,
«Καὶ θὰ τὴν δῆτε ἀπὸ μακρὰ
 «Πρὸς σᾶς, παιδιά, νὰ βαίνη.

«Καὶ ἄμα φθάση στὰ Νησιά,
 «Θ' ἀπλώση τὴ σημαία,
«Νὰ κυματίζῃ αἰώνια,
 «Κυανόλευκος ὠραία.

Απόσπασμα από τον 23^ο ύμνο στα Δωδεκάνησα από το βιβλίο του Σκεύου Ζερβού 'Υμνοι της Δωδεκανήσου, 1934 Αθήνα.

Τα Δωδεκάνησα εις τους κόλπους της Μητέρας των.
(Υπό Δ. Γαλάνη μέλους της Ακαδημίας Καλών Τεχνών).
Paris 1947, P. K. KYPRIOTIS, Le Dodécanèse Grec.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρχείο Νίκου Κ. Μανούση
 Αρχείο Τάσου Κ. Μανούση (το γενεαλογικό δένδρο του Κ. Ν. Μανούση)
 Αρχείο Σταμάτη Κ. Μανούση
 Αρχείο Ιεράς Μητροπόλεως Κω
 Αρχείο Μητροπολίτου Κω Εμμανουήλ
 Κωακόν Λεύκωμα, Νίκου Κ. Μανούση 1934
 Η Γόνιμος Εθνική Δράσις των Δωδεκανησίων Αμερικής 1947
 Οι Δωδεκανήσιοι, Ι. Καζαβή
 Ύμνοι της Δωδεκανήσου, Σκεύου Ζερβού 1934
 Εφημερίδα Ελευθεροτυπία 2001
 Εγκυκλοπαίδεια Ήλιος και Ελευθερουδάκης
 Δωδεκάνησος, Αθηνά Ταρσούλη 1996
 Τα Ελληνικά Δωδεκάνησα, Ι. Καζαβή 1941 IVV
 Δωδεκανησιακό Ημερολόγιο 1930, Αλεξάνδρεια 1929
 Η εις τας ΗΠΑ επίσκεψις του Γεωργίου Β' 1942
 Ελευθέριος Βενιζέλος και πολιτιστική πολιτική 2008
 Παγκόσμια συνάντηση αποδήμων Κώων 2000
 Νισυριακά 2007, 17^{ος} τόμος
 Κωακά 2008, τόμος Ι
 Μνήμες από την Ιταλική, Γερμανική και Αγγλική κατοχή της νήσου Κω, Μ. Π. Γεωργιάδη 1947
 Δάκρυα ενός εξ Ελλάδος πρόσφυγος, Σκεύου Ζερβού
 Η παιδεία στην Κω, Η. Μ. Καραναστάση
 Δωδεκανησιακή επιθεώρησις, τεύχος 7 (Ιούλιος 1947)
 Le Dodécanèse Grec, Paris 1947, Ρ. Κ. Κυπριωτίς
 The Greek Dodecanese 1944
 VFORZA vs SFORZA, by Dr. N. G. Mavris 1943
 The Price of Liberty 1944